

**GÜZEL SANATLAR ALANINDA ÖĞRENİM GÖREN
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIKLARININ
PSİKOPATOLOJİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

BÜŞRA GÜRHAN

**IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2017**

GÜZEL SANATLAR ALANINDA ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIKLARININ PSİKOPATOLOJİLERİ
VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

BÜŞRA GÜRHAN

Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 2014

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans

Programı, 2017

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
ile sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2017

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

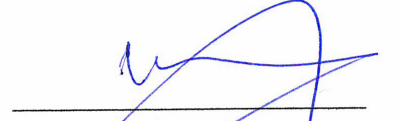
GÜZEL SANATLAR ALANINDA ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIKLARININ PSİKOPATOLOJİLERİ VE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

BÜŞRA GÜRHAN

ONAYLAYANLAR:

Yrd. Doç. Dr. Vicdan Yücel
(Tez Danışmanı)

Işık Üniversitesi

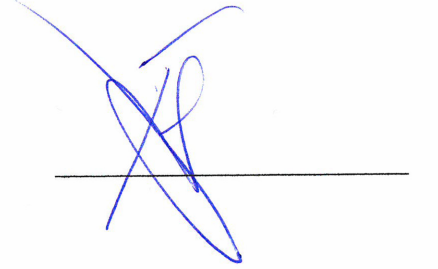
Yrd. Doç. Dr. Nazlı Balkır

Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Falih Köksal

Boğaziçi Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 05.01.2017

**THE IMPACT ON THE PSYCHOPATHOLOGIES AND PERSONALITY
TRAITS OF CREATIVITIES OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE FIELD
OF FINE ARTS**

ABSTRACT

This study aimed to investigate the impact of psychopathology and personality traits of creativity on a group of volunteer university students in the fields of Fine Arts. The articles related to the topic in the literature of study have been the source of discussing the relationship between the creativity and psychopathology and personality traits. In this scope of work; variables such as sociodemographic characteristics, episode selection, education fields, personality structures, psychopathology were examined in terms of their creativity levels.

The findings of the study were analyzed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 22.0 program. T test, Anova test and Chi square test were used. Post-Hoc Tukey test is used as complement to determine the relationship differences between the variables after the Anova test, the relationship of the correlation with continuous variables is studied with the Pearson Correlation and Regression analysis.

The research has been carried out on the basis of a total of 200 students studying in 1st, 2nd, 3rd and 4th classes of Işık University and Fine Arts faculties of Pamukkale University from 2015-2016 and 2016-2017 academic years. The application was made with the scales which were developed by the researcher's "Sociodemographic Information Form" for psychopathological assessment "Brief Symptom Inventory" to determine the level of creativity "Randsepp, The Scale of How Creative Are You" to determine the personality traits and "Ten Items of Personality Scale".

The findings obtained as a result of the research are consistent with the text. There was a positive relationship between creativity and anxiety, depression, negative self, somatization and hostility in the correlation analysis, whereas there was also a positive relationship between creativity and depression, anxiety and

somatization in the regression analysis. It was found out, there was a positive relationship between creativity and the state of being open to new experience in the analysis, while there was a negative relationship between creativity and emotional balance. As a result of the Anova and chi-square analyzes, there was a significant relationship between the creativity and subscales of socio-demographic variables, the city where a large part of his or her life is spent, the educational level of the parents, the economic level, the artistic tendency of the family, the fields of education, other artistic areas of interest, and visual and written publications. In the regression analysis of creativity and socio-demographic variables, the education of parents, the artistic tendency of the family and the educational field is predicting the creativity, whereas in the regression analysis on creativity and psychopathological dimensions, personality traits and socio-demographic variables, the education of parents and the educational field and the follow-up of the visual and written publications is predicting the creativity.

Key words: Creativity, psychopathology, anxiety, depression, negative self, somatization, hostility, emotional balance, the state of being open to experience.

GÜZEL SANATLAR ALANINDA ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIKLARININ PSİKOPATOLOJİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Bu araştırmada, Güzel Sanatlar alanında öğrenim gören bir grup gönüllü üniversite öğrencisinin; yaratıcılıklarının psikopatoloji ve kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamıza, alanyazında bulunan konuyla ilgili makaleler de yaratıcılık ile psikopatoloji ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin anlatılması ve tartışılması kaynak olmuştur. Çalışma kapsamında; sosyodemografik özellikler, bölüm seçimleri, eğitim alanları, kişilik yapıları, psikopatoloji gibi değişkenler yaratıcılık düzeyleri açısından incelenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 22.0 programının kullanımıyla analiz edilmiştir. T test, Anova testi ve Ki Kare testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında değişkenler arasındaki ilişki farklılıklarını belirlemek için tamamlayıcı olarak Post Hoc Tukey testi, sürekli değişkenler ile arasındaki ilişki Pearson Korelasyon ve Regresyon analizi uygulanarak incelenmiştir.

Araştırmaya 2015-2016 ve 2016-2017 eğitim öğretim yıllarından Işık Üniversitesi'nin ve Pamukkale Üniversitesi'nin Güzel Sanatlar fakültelerinin 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 200 gönüllü öğrenci katılmıştır. Uygulama, araştırmacı tarafından geliştirilen, "Sosyodemografik Bilgi Formu", psikopatolojik değerlendirme için, "Kısa Semptom Envanteri"; yaratıcılık düzeylerini belirlemek için "Raudsepp Ne Kadar Yaratıcısınız Ölçeği", kişilik özelliklerini belirlemek için ise "On Maddelik Kişilik Ölçeği" yapılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular alanyazın ile paralellik göstermektedir. Yapılan korelasyon analizinde yaratıcılık ile anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuşken, yapılan regresyon analizinde ise yaratıcılık ile depresyon, anksiyete ve somatizasyon arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Yapılan

analizde yaratıcılık ile deneyime açıklık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuşken, yaratıcılık ile duygusal dengelilik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan Anova ve ki kare analizlerinin sonucunda yaratıcılık ile sosyo demografik değişkenlerin alt boyutlarından, yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği şehir, anne-baba eğitim düzeyi, ekonomik düzey, ailenin sanatsal eğilimi, eğitim alanları, alan dışı ilgilenilen başka sanatsal alanlar, görsel ve yazılı yayın takibi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yaratıcılık ve sosyo demografik değişkenlerin regresyon analizinde, baba-anne eğitiminin, ailenin sanatsal eğiliminin ve eğitim alanının yaratıcılığı yordadığı, yaratıcılık ile psikopatolojik boyutlar, kişilik özellikleri ve sosyo demografik değişkenler üzerine yapılan regresyon analizinde ise baba-anne eğitiminin, eğitim alanının ve görsel ve yazılı yayın takibinin yaratıcılığı yordadığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yaratıcılık, psikopatoloji, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilete, duygusal dengelik, deneyimere açıklık.

TEŞEKKÜR

Bu araştırma başlangıcından sonucuna kadar birçok kıymetli kişinin değerli katkılarıyla ve bana kazandırdıkları verimli bilgiler ışığında oluşmaktadır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgileri, farklı bakış açıları, yenilikçi düşünceleri ile her zaman yanımda hissettiğim, titizlikle ve büyük bir emekle yardım eden, yenilikçi fikirleri ve engin bilgileri ile aydınlatan saygı değer hocam, Prof. Dr. Ömer Saatçioğlu, kıymetli süpervizörüm Prof. Dr. Falih Köksal, yüksek lisans ve lisans eğitimim boyunca yanımda olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker hocama, sevgili hocam ve tez danışmanım beni doğru bir şekilde yönlendirerek desteğini her zaman yanımda hissettiğim Sayın Yrd. Doç. Dr. Vicdan Yücel hocama çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim boyunca mesleki bilgim ve ideallerimin şekillenmesinde, bilgilerini, desteklerini ve yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim sevgili hocalarım Prof. Dr. Gülden Güvenç, Yrd. Doç. Dr. Nazlı Balkır, Yrd. Doç. Dr. Engin Arık, ve Yrd. Doç. Dr. Robert Booth'a değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Beni her konuda doğru yönlendirerek yol gösteren PÜ PDR öğretim üyesi Doç. Dr. Murat Balkıs'a akademik hayatıma değer kattığı için teşekkürlerimi sunarım.

Değerli meslektaşlarım ve değerli arkadaşlarım Psk. Cansu Karamustafa, Tuğçe Şahbaz, Tuğba Balık, Merve Yıldız, sevgili arkadaşım Tuğba Demiray'a yardımlarından ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Bu hayatı ve eğitim hayatımı bana sunan her zaman, her koşulda ve şekilde en büyük destekçilerim, beni değerli kılan, yanımda olan, cesaretlendiren, güç veren değerli ailem, annem Meral Gürhan, babam Hüsamettin Gürhan ve kardeşlerim Yiğithan Gürhan ve Mustafa Gürhan'a sonsuz teşekkür ederim.

Büşra Gürhan

İÇİNDEKİLER

Abstract

Özet

Teşekkür

İçindekiler

Tablolar Listesi

Kısaltmalar Listesi

GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırma Soruları.....	2
Araştırmanın Önemi.....	3
Sınırlılıklar	4
Sayılılar	5
BÖLÜM 1	7
1.1. Sanat.....	7
1.1.1. Sanat Eseri.....	8
1.1.2. Sanatçı	8
1.2. Yaratıcılık.....	10
1.2.1. Yaratıcılığın Tanımı	10
1.2.2. Süreç Olarak Yaratıcılık.....	13
1.2.3. Ürün Olarak Yaratıcılık	14
1.2.4. Yaratıcı Düşünce İle İlgili Kuramları	16
1.2.4.1. Psikoanalitik Yaratıcı Düşünme Kuramı	16
1.2.4.2. Gestalt Yaratıcı Düşünme Kavramı	18
1.2.4.3. Çağrışım (Association) Yaratıcı Düşünme Kuramı	18
1.2.4.4. Algısal Yaratıcı Düşünme Kuramı	19
1.2.4.5. İnsancıl (Hümanist) Yaratıcı Düşünme Kuramı	19
1.2.4.6. Bilişsel Gelişimsel Yaratıcı Düşünme Kuramı	22
1.2.4.7. Karmaşık Yaratıcı Düşünme Kuramı.....	22
1.2.5. Yaratıcı Bireyin Özellikleri.....	23
1.2.6. Yaratıcılık ve Eğitim	25
1.2.7. Yaratıcılık Üzerine Yapılan Çalışmalar	26
1.3. Psikopatoloji.....	27

1.3.1. Psikopatoloji Kavramı.....	28
1.3.2. Tarihsel Süreçte Psikopatoloji.....	29
1.3.3. Psikopatolojinin Sınıflandırılması.....	30
1.3.4. Psikopatoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar	31
1.4. Kişilik.....	32
1.4.1. Kişilik Kavramı.....	32
1.4.1.1. Karakter Kavramı.....	34
1.4.1.2. Mizaç (Huy) Kavramı	34
1.4.1.3. Yetenek Kavramı	35
1.4.1.4. Benlik Kavramı	35
1.4.2. Kişiliğin Oluşumu	36
1.4.2.1. Kişilik Oluşumuna Etki Eden Faktörler.....	37
1.4.3. Kişilik Yaklaşımına Dair Paradigmalar	38
1.4.4. Kişilik Üzerine Yapılan Çalışmalar	40
BÖLÜM 2	42
Yöntem..	42
2.1. Evren ve Örneklem	42
2.2. Veri Toplama Araçları	42
2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu (Ek-1)	42
2.2.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE) (Ek-2).....	42
2.2.3. Raudsepp Ne Kadar Yaratıcısınız? Testi (NYT) (Ek-3).....	43
2.2.4. On Maddelik Kişilik Ölçeği (OMKÖ) (Ek-4).....	44
2.2.5. Verilerin Analizi	45
2.3. Bulgular.....	45
2.3.1. Demografik Değişkenlerdeki Farklılıklara İlişkin Bulgular	45
2.3.1.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısına İlişkin Frekans Dağılımı....	45
2.3.1.2. Yaratıcılık Cinsiyet İlişkisine İlişkinine Yönelik Bulgular	49
2.3.1.3. Yaratıcılık ile Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Şehir İlişkisine Yönelik Bulgular	49
2.3.1.4. Yaratıcılık ile Baba-Anne Eğitiminin İlişkisine Yönelik Bulgular	50
2.3.1.5. Yaratıcılık ile Ekonomik Düzeyin İlişkisine Yönelik Bulgular....	52
2.3.1.6. Yaratıcılık ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişkisine Yönelik Bulgular.....	54
2.3.1.7. Yaratıcılık ile Eğitim Alanlarının İlişkisine Yönelik Bulgular....	54
2.3.1.8. Yaratıcılık ile İlgilendiği Başka Sanatsal Alanın İlişkisine Yönelik Bulgular.....	55
2.3.1.9. Yaratıcılık ile Yaratıcılık Gerektiren Bir Alanda Alınan Ödülün İlişkisine Yönelik Bulgular	56
2.3.1.10. Yaratıcılık ile Bölümünü Bilinçli Tercih Etme Düzeyinin İlişkisine Yönelik Bulgular	57
2.3.1.11. Yaratıcılık ile Bölümünün Yaratıcılığa Uygunluğuna Olan İnanç Düzeyinin İlişkisine Yönelik Bulgular	57
2.3.1.12. Yaratıcılık ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibinin İlişkisine Yönelik Bulgular	58
2.3.2. Grup İçi İlişkiye Yönelik Bulgular	60
2.3.2.1. Yaratıcılık Düzeyleri İle Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer İlişkisi.....	60

2.3.2.2. Yaratıcılık Düzeyleri ile Anne-Baba Eğitim Düzeyinin İlişkisi ...	61
2.3.2.3. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ekonomik Düzey İlişkisi	63
2.3.2.4. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişkisi	64
2.3.2.5. Yaratıcı Düzeyleri ile Eğitim Alanları Arasındaki İlişki	65
2.3.2.6. Yaratıcılık Düzeyleri ile Sanatsal İlgi Alanları Arasındaki İlişki .	66
2.3.2.7. Yaratıcılık Düzeyleri ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibi İlişkisi ..	67
2.3.3. Değişkenler Arası İlişkiye Yönelik Bulgular	68
2.3.3.1. Yaratıcılık Düzeyleri İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	68
2.3.3.2. Yaratıcılık Düzeyi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	72
2.3.3.3. Yaratıcılığın, Psikopatoloji ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	75
2.3.3.4. Yaratıcılığın Sosyo Demografik Değişkenler ile Yordayıcılarının İncelenmesi	79
2.3.3.5. Yaratıcılığın Psikopatolojik Değişkenler ile Yordayıcılarının İncelenmesi	80
2.3.3.6. Yaratıcılığın Kişilik Özellikleri ile Yordayıcılarının İncelenmesi	82
2.3.3.7. Yaratıcılığın Yordayıcılarının İncelenmesi.....	83
2.4. Analizin Özet Sonucu	86
BÖLÜM 3	87
TARTIŞMA VE SONUÇ	87
3.1. Demografik Değişkenlerdeki Farklılıkların Karşılaştırılması.....	87
3.1.1. Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Şehire Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması	88
3.1.2. Anne Baba Eğitimine Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması... 89	
3.1.3. Ekonomik Düzeye Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması	91
3.1.4. Ailenin Sanatsal Eğilimine Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması.....	92
3.1.5. Alınan Sanatsal Eğitim Alanı Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması.....	92
3.1.6. Başka Sanatsal İlgi Alanına Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması.....	92
3.1.7. Yayın Takibine Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması	93
3.2. Değişkenler Arasındaki İlişkinin Tartışılması	94
3.2.1. Psikopatoloji ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Tartışılması.....	94
3.2.2. Kişilik Özellikleri ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Tartışılması.....	97
3.3. Öneriler	99
KAYNAKLAR	100
EKLER.....	112
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlere Ait Frekans Dağılımı	45
Tablo 2. Cinsiyete Göre Fark Analizi.....	49
Tablo 3. Yaşamının Büyük Bir Bölümünü Nerede Geçirdiğine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA).....	49
Tablo 4. Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	50
Tablo 5. Ekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	52
Tablo 6. Ailenin Sanatsal Eğiliminin Fark Analizi	54
Tablo 7. Eğitim Alanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)	54
Tablo 8. Alan Dışı İlgilendiği Başka Sanatsal Alanın Farklılığına İlişkin Fark Analizi	55
Tablo 9. Yaratıcılık Gerektiren Bir Alanda Alınan Ödülün Farklılığına İlişkin Fark Analizi.....	56
Tablo 10. Bilinçli Tercih Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)	57
Tablo 11. Bölümünün Yaratıcılığa Uygunluğuna Olan İnanç Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)	58
Tablo 12. Görsel ve Yazılı Yayın Takibi Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA).....	58
Tablo13. Yaratıcılık Düzeyleri ile Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer İlişkisi Ki Kare Testi Analizi	60
Tablo14. Yaratıcılık Düzeyleri ile Baba Eğitim Düzeyinin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi.....	61
Tablo15. Yaratıcılık Düzeyleri ile Anne Eğitim Düzeyinin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi.....	62
Tablo16. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ekonomik Düzey İlişkisi Ki Kare Testi Analizi	63
Tablo17. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi.....	64
Tablo18. Yaratıcılık Düzeyleri ile Eğitim Alanlarının İlişkisi Ki Kare Testi Analizi	65

Tablo19. Yaratıcılık Düzeyleri ile Sanatsal İlgi Alanları İlişkisi Ki Kare Testi Analizi	66
Tablo20. Yaratıcılık Düzeyleri ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibi İlişkisi Ki Kare Testi Analizi	67
Tablo 21. Yaratıcılık Düzeyleri ile Psikopatolojik Boyutların Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)	69
Tablo 22. Yaratıcılık Düzeyleri ile Kişilik Boyutlarının Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)	72
Tablo 23. Yaratıcılığın Psikopatoloji ve Kişilik Özellikleri İlişkisinin Korelasyon Analizi.....	75
Tablo 24. Sosyo Demografik Değişkenlerin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi	79
Tablo 25. Psikopatolojinin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi..	80
Tablo 26. Kişilik Özelliklerinin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi	82
Tablo 27. Yaratıcılığın Yordayıcılarının Regresyon Analizi	83

KISALTMALAR LİSTESİ

KSE: Kısa Semptom Envanteri

NYT: Ne Kadar Yaratıcısınız? Testi

OMKÖ: On Maddelik Kişilik Ölçeği

Y: Yaratıcılık

AN: Anksiyete

DP: Depresyon

OB: Olumsuz Benlik

SM: Somatizasyon

HS: Hostilite

DD: Dışa Dönüklük

YB: Yumuşak Başlılık

SR: Sorumluluk

DDE: Duygusal Dengelilik

DA: Deneyime Açıklık

GİRİŞ

Torrance'a göre yaratıcılık; yetersizlikler, sorunlar, bilgi eksikliği, mevcut olmayan elemanlar, uyumsuzluklar karşısında hassas olma, zorlukları belirleyebilme, çözüm yolları arayabilme, tahminler yapabilme ve eksiklikler karşısında hipotezler kurabilme veya hipotezleri değiştirebilme, çözüm yollarından birini seçebilme, deneyebilme, tekrar deneyebilme sonrasında ise sonuçlarını ortaya koyabilmedir. (Torrance, 1996; akt. Ayyıldız Potur, 2007). Sanatçıların yaratıcı kabiliyetleri onların karmaşık kişilik yapısını ve yaratma psikolojisini karşımıza çıkarmış ve bu durum psikiyatristlerin, psikologların, sanat eleştirmenlerinin inceledikleri ve üzerinde araştırma yaptıkları bir konu haline gelmiştir (Kapan Ezici, 2005).

Freud'un yarattığı Psikoanalitik kuram çerçevesinde; sanatsal yaratıcılık, kişinin (sanatçının) hastalıklı (nevrozlu) olduğunun göstergesidir, bu yaklaşım ile sanatçı "hasta insan" sınıfına dahil edilmiştir. Freud, Beethoven ve Dostoyevski gibi sanatçıları ve bu sanatçıların eserlerini inceleyerek, sanatçıların baskıladığı dürtü, itki, hayal gücü ve imgeleme yolunu kullanarak doyuma ulaştırmaya çalıştığını ileri sürer. Sanatçının hayatı, kişilik özellikleri ve davranışları yaratmasının altında yatan sebeplerdir (Kapan Ezici, 2005). Virginia Woolf şiddetli depresif dönemlerinin sonrasında yaşadığı ağır manik dönemlerinde yaratıcı bir kişilik sergilemiştir. Bu durum bireyin psikolojik sorunlarının ardından gelen yaratıcı yapının varlığını vurgulamıştır. Özellikle sanatçıların, kişilik yapılarının mani ve depresyon hastalarıyla benzeştiği ortaya konulmaktadır (Kapan Ezici, 2005).

Biyografik çalışmalar, sanatçıların, depresyon ve melankoli dönemlerini ayrıntılı şekilde tanımlamakta fakat hipomani veya psikotik duygu durumundaki geçişleri "egzantriklik", "yaratıcı esinlenme" veya "artistik mizaç"a bağlı olarak göstermektedir. Bu şekilde depresyon öyküsünün beraberinde epizodik

hipomani ve mani öyküsü olan birçok kişi, depresif ve manik bozukluk yerine melankolik olarak değerlendirilmişlerdir. Paradoksal olarak kişinin hipomanisi ne düzeyde süregenlik gösteriyor ise, depresyon da daha kolay bir şekilde fark edilebilir ve patolojik değerlendirme kapsamına alınabilir (Jamison, 1996; akt. Soygür, 1999).

Juda'nın sanatçılar üzerinde yaptığı çalışma kapsamında, psikiyatrik bozukluklar şairlerde (%50), müzisyenlerde (%38), ressamalarda (%20), heykeltıraşlarda (%18) ve mimarlarda (%17) ortaya çıkmıştır. Sanatçı kişilerin kardeşlerinin ve çocuklarının siklotimi, bipolar bozukluk veya intihar girişimi genel nüfustaki kişilere oranla daha fazla yatkın olduğu bulunmuştur (Juda, 1949; akt. Soygür, 1999).

Yapılan araştırmaların ışığında sanatçının kişilik özelliklerinin sanatına bir yansıması olduğunu ve sanatçının psikolojik durumu ile yarattıkları arasında önemli bir ilişkinin olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, özel yetenek sınavı ile seçilmiş olan Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin; sosyo demografik özellikleri, bölüm seçimleri, eğitim alanları gibi değişkenleri incelenerek bu öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri, psikopatolojileri ve kişilik yapıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Araştırma Soruları

1. Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri cinsiyetlerine, yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği şehirlere, anne-baba eğitim düzeyine, ekonomik düzeyine, ailelerinin sanatsal eğilimine, eğitim alanlarına, alanları dışı ilgilendikleri başka sanatsal alana, yaratıcılık gerektiren bir alanda alınan ödüle, bölümlerini bilinçli tercih etme düzeylerine, bölümünün yaratıcılığa uygunluğuna olan inanç düzeyine, görsel ve yazılı yayın takipleri gibi sosyo demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

2. Katılımcıların yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdiği yer, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, ekonomik düzeyleri, ailelerinin sanatsal eğilimi, eğitim alanları, eğitim alanları dışında başka sanatsal ilgi alanlarının varlığı, görsel ve yazılı yayın takibi gibi sosyo demografik değişkenler ile yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin psikopatolojik boyutlar ve kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
4. Sosyo demografik değişkenlerin, psikopatolojik boyutların ve kişilik özelliklerinin yaratıcılığı yordayıcı yönde anlamlı bir ilişkisi bulunmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Yaratıcılık üzerine yapılan sayısız araştırma günümüze kadar yaratıcılığın birçok farklı faktörle veya yaratıcılığın farklı yansımalarıyla ilgisini inceleyerek günümüze kadar gelmiştir. Fakat tüm bunların temelinde yatan soru hemen hemen aynıdır. Yaratıcılık nedir? Beyinle ilişkisi nedir? İnsanoğlu düşünmeye başladığı ilk çağlardan beri yaratıcılığını sergilemiş ve bu durum araştırmacılar için önem arz etmiştir. Yaratıcı olarak adlandırılan kişilerin belli dönemlerde veya sürekli olarak gösterdikleri ruh halleri, psikolojik eğilimleri, farklı bakış açıları, bir eseri oluştururken içine girdikleri duygu durumları sanatçıların olduğu kadar araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. Sanatsal ruhun doğurduğu bakış açısı farklı bilim alanlarında incelenerek yaratıcı kişilerin kişilik yapılarını ve psikopatoloji kavramları ortaya çıkmıştır (Kapan Ezici, 2005).

19. yüzyılda, İtalyan psikiyatrist Cesare Lombroso, *Genius and Insanity* (Deha ve Çılgınlık), İngiliz doğanbilimci Francis Galton'ın *Hereditary Genius* (Kalıtsal Deha) kitaplarını bilime kazandırdı. 20. yüzyılın başlarında ise İngiliz tıp adamı Havelock Ellis'in *A Study of British Genius* (İngiliz Dehalar Üstüne) kitabını yazdı. Eserlerin aradığı cevap yaratıcılığın psikopatoloji ile ilişkisini incelemektir (Soygür, 1999). Tüm bu süreçler çerçevesinde geldiğimiz zaman diliminde yaratıcılığın ve psikopatolojinin ilişkisi, sanat ve psikoloji gibi sorulara yanıt bulmak ve sanatsal

düşünceyi ortaya çıkaran faktörleri, sanatsal eğilimleri, tutumları, depresyon ve mükemmeliyetçilik boyutları ile ilgili çalışmaları incelememiz gerçek anlamda bu ilişkinin düzeyini bize gösterecektir.

Yaratıcılık kavramını incelerken aynı zamanda yaratıcılığı oluşturan faktörler ve bu faktörlerin nasıl ortaya çıktığı konusunda da bilgi edinilecektir. Birçok sanatçının hayatını göz önüne aldığımızda sanatsal yaratıcılığın aileden aktararak bu genetik özelliğin eğitim ile kendini bütünleştirdiği dikkate çarpar. Yaratıcılık sadece genetik yapıya mı dayanır? Genetik yapının yanında bizi yaratıcı ya da sanatçı yapan faktörler bazen birçok yetenek, beceri fark edilmeden göçer gider. Yaratıcı beyinleri bulmamıza engel olan önyargı, yoksulluk, savaşlar, eğitimsizlik ve daha birçok neden karşımıza çıkabilmektedir.

Sanatçı ve eseri bazılarımızı çok anlamlı âlemlere götürürken, bazılarımızı ise sanatçının eserinde yansıttığı ruh halini anlayamadığı bir noktaya sürükler. Sanat eserine karşı olan ilgisizliğimiz ve eseri algılayamamamız sadece eseri değil o eseri ortaya çıkaran sanatçının sergilediği farklı ruh halini, benimsediği sanatsal yapıyı ve hissettiği ruh çerçevesinde eseri idrak edemediğimizdendir. Bu noktada sanatçının sahip olduğu ruh halini, psikolojiyi ve duygu bütünlüğünü hissedemeyiz. Yaptığımız araştırma sanattan, psikolojiye, felsefeden, sosyolojiye birçok alanda farklı kapılar açacağı gibi, sanatçı ve biz kavramını da ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Sanat ötekileştirilen, anlaşılamayan değil, anlaşılan, benimsenen ve anlatılan bir olgu olmalıdır sanatçısının ellerinde (Kapan Ezici, 2005).

Sınırlılıklar

1- Çalışmada örneklem olarak 2015-2016 ve 2016-2017 dönemlerinde Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin farklı alanlarında ve sınıflarında eğitim gören 200 üniversite öğrencisiyle sınırlıdır.

2- Çalışmanın sonuçlandırılmasına ilişkin bulgular aşağıda belirtilen ölçeklerde elde edilen verilerle sınırlıdır.

a. Psikopatoloji – “Kısa Semptom Envanteri”

- b. Yaratıcılık Düzeyi – “Ne Kadar Yaratıcısınız Testi”
- c. Kişilik – “On Maddelik Kişilik Ölçeği”

Sayıtlar

Bu araştırmada,

- 1- Araştırmaya dâhil olan 200 üniversite öğrencisinin kendilerine verilen formlardaki soruları gerçekçi, samimi ve doğru şekilde değerlendirerek doldurdukları varsayılmaktadır.
- 2- Çalışmada kullanılan ölçeklerin çalışma için uygun olduğu ve araştırma tezini ifade edeceği varsayılmaktadır.

Tanımlar

Sanat: Sanat, insanla nesnel gerçeklik arasında ince dokunuşlarla, öz ve biçimi, ulusallık ve evrenselliği, soyutla somutu, duygusalla düşünseli birbirine bağlayan estetik bir çabadır (Hançerlioğlu, 2016).

Yaratıcılık: Yeni, daha önce var olmayan, kendine has bir özelliği olan ve kişisel yeteneği içine alan beceri unsurları ile şekillenen bir üründür. Ürün olarak ortaya çıkmayan yaratıcı düşünceler ise; kendi özgünlüğünde çözüm ve ürüne dönüşme sürecini içeren, bireyin yaratıcı zekâsını kendine özgü ve üretken olarak kullandığı bilişsel bir yetenek unsurudur (Aslan, 2001).

Psikopatoloji: Psikopatoloji; duygu, düşünce, davranış bozukluğu, ruhsal olarak sıkıntılı hissetme, normal dışı davranışlar sergileme üzerine araştırma yapan bir bilim dalıdır. Psikiyatrik hastalık yaşayan birey; toplumsal düzene uyum sağlamada, aile, okul, işyeri gibi toplumsal kuralların içinde bulunduğu ortamlarda iletişim yürütmek de sıkıntılar, aksaklıklar ile karşılaşabilir. Bu kişiler zaman zaman sözel iletişim kurma yolunda sorunlar yaşayabilirler. Kaygıları, yerine göre tutarsız laf kalabalıkları vb. durumlar sergileyebilirler (Velioğlu, 1965; akt. Utaş Akhan, 2012).

Kişilik: Psikolojik çalışmaları içerisinde en çok araştırmalara konu olan inceleme alanlarından birisi kişilik olmuştur (Yazıcı, 1997). Gürün’e (1996) göre kişilik, zihin,

duygu, beden ve fizyoloji çerçevesinde şekillenen bir yapıdır. Gürün kişiliğin psikolojik ve biyolojik dinamiklerin etkisi altında oluşumunu tamamladığını ve kişinin kendisi tarafından benimsenmiş olan kendine has diğer kişilerden bireyi ayıran özellikler olarak tanımlar (Gürün, 1996). Erkuş'a (1994) göre kişilik, bireyi diğer kişilerden ayrı tutan bilişsel, duygusal ve davranışsal dinamiklerin yapısıdır. Erkuş'a göre kişiliği oluşturan bilişsel, duygusal ve davranışsal faktörler her bireyde farklılık göstermektedir (Erkuş, 1994).

BÖLÜM 1

Bu bölümde incelenen literatür çerçevesinde sanat, yaratıcılık, psikopatoloji ve kişilik kavramları hakkında bilgiler ve bu kavramların birbiri ile bütünleştirici ilişkisini inceleyen araştırmalar yer almaktadır.

1.1. Sanat

Sanat, insanla nesnel gerçeklik arasında ince dokunuşlarla, öz ve biçimi, ulusallık ve evrenselliği, soyutla somutu, duygusalla düşünseli birbirine bağlayan estetik bir çabadır (Hançerlioğlu, 2016).

Aristoteles; üç bin yıldır süregelen ‘‘Sanat nedir?’’ sorusunun cevabını bilimsel olarak bize ifade eden ilk filozoflardan biridir. Sanat; içe doğuş, coşkun, taşkın, akıl ve mantığın baskısından uzaklaşan bir taklit (mimesis) olarak tanımlamıştır (Şener, 2006). Fransız heykeltıraş Auguste Rodin’e göre sanat, düşünce sisteminin dünya düzenini idrak etmek ve idrak edileni ifade etmek için gösterdiği bir gayrettir (Erinç, 2004).

Freud’a göre sanat, olgun bir bireyin hayata karşı duruşu, oyunusal hazzı veya gerçek olmanın ötesini yaşama durumu, ıstırabın gerçekliğinden ziyade ıstırabın teatral olarak tasviridir (Lentricchia ve McAuliffe, 2004).

Tolstoy’a göre sanat, insanın kendi içinde hissettiği duygusal dalgalanmayı, başka insanların da hissedebilmesi için farklı yolları kullanarak belirtilmiş olan çizgiler ışığında hissettiği bu hazzı insanlara ulaştırabilmesidir (Doğan, 2014).

Sanatı tanımlamak için kullanılan ortak bir tanımın olamaması tarih öncesi çağlara dayanan bir doğuşun ve tarihi süreç içinde ilerlemesi, farklı boyutlar ve bakış

açıları kazanmasıdır (Kapan Ezici, 2005). Eski çağlarda mağaraların duvarlarına işlenen sanat, zaman ve mekân bağlamında boyut kazanmış ve çıktığı bu yolculukta yeni fikirler, düşünceler, bakış açılarını da içine alarak yaşamla bir bütün haline gelmiştir (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 1993).

1.1.1. Sanat Eseri

Sanatsal yaratıcılığın ortaya konulduğu bir ürün olan sanat eseri, sanatı icra eden sanatçının elinde olan, onun yazış tarzını, ifade biçimini, bakış açısını, kendi dilinde ortaya koyduğu bir üründür (Erinç, 2004).

Sanatçı; olan ile olması gereken arasındaki karmaşıklığı netleştiren ve bu zıt kutuplar arasındaki savaşı sürdürür. Tüm bu zıtlıklar ve farklılıklar içinde bu fikirlerden beslenerek yaratıcılığını ortaya çıkarmaktadır. Sanat eserini ortaya çıkararak, olanı değil olması gerekeni anlatmaya karşı verdiği mücadeledir (Demirer Sevimli, 2015).

Soljenitsin'e göre, sanat eserini ortaya çıkararak "anlamsızlık korkusu" na karşı "ölüm korkusu" nun daha baskın gelmesidir. Soljenitsin'in penceresinden sanat eseri, ölüm korkusuna karşı ortaya çıkardığı sanat ile mücadele eden sanatçının ürünüdür (Alatlı, 2004).

Sanat eserinde sanatta da karşımıza çıkan zaman ve mekân bağlamında farklı fikirler, bakış açıları, yeni akımlar, farklı perspektifler kazanmış ve başlangıcından bugüne sürekli değişerek ve gelişerek devam etmektedir. Bu bağlamda sanat eserinin de tek bir kalıba sokulması ve ortak bir tanım oluşturabilmesi mümkün değildir (Kapan Ezici, 2005).

1.1.2. Sanatçı

Tüm bu sanat ve sanatsal üreticiliğin odak noktası olan sanatçı kimdir? Güzele duyulan arzu, güzele ulaşma çabası, yaratma dürtüsünün sebep olduğu güçlü arzuyu ortaya çıkararak kişilere sanatçı denilse de, sanatın ve sanat eserinin tek bir

tanım kalıbına girmeyişi sanatçının da bu noktada ortak bir çerçeve ile sınırlanamayacağını göstermektedir (Kapan Ezici, 2005).

Sanatçı, üretken, farklı bir gözle bakan, hayal kuran, yoğun bir duygu ve duyarlılıkla yaşayan kişidir. Buna karşın ortaya çıkan her esere sanat eseri, yaratıcılık yeteneği olan her insana da sanatçı ifadesinin uymaması sanatın özgünlüğünün bir göstergesidir (Kapan Ezici, 2005). Platon'a göre sanatçı, tanrıların "kutsal bir çılgınlık" vererek nitelendirdiği kişidir (Soygür, 1999). Platon'dan beri "gerçek sanatçı" tanımını içeren ifadeler, olanı yeniden yapılandıran, gerçekliğe boyut kazandıran, düşünme ve hayal etme algısını genişleten, ürünlerini ve düşüncelerine kendine özgü bir şekilde ortaya koyan üretken bir kişidir (May, 1994). Sanatçı, hem acıyı en derinine kadar hissedebilmiş, hem de bu acıyı arşa çıkararak sanatını yaratmıştır. Sanatçı; sanat uğruna acıyı bir nimet olarak görmüş ve bunu eserlerinde hissettirmiş kişidir (Sontag, 2013).

Romantiklere göre sanatçı, doğanın temelini ve evrimsel özünü benimseyerek hissedebilen, doğanın ve Tanrının yaşamsal gerçekliğini farkında olan ve bunlarla birlikte kendi özünü, benliğini, sığ kalmış karanlık taraflarını, gizli kapaklı kalmış iç dünyasını da görebilen bir dehadır. Sanatçı; diğer insanların göremediklerini gören, hissedemediklerini hisseden, farklı pencerelerden bu yapıya bakan, düşünen ve bunları nesnel kendine özgü bir dille ifade eden, başka bir boyut kazanarak sıradanlıktan çıkmış üstün bir yaratıcıdır. Sanatçının benimsediği üstünde düşündüğü ve tartıştığı nokta sanatçıyı farklı yapan noktadır. Onun için hayat bir oyun sahnesidir, asıl gerçek ise zıtlıkları, farklılıkları, eksiklikleri görüp, bunları dengeli bir şekilde yansıtmadır (Şener, 2006).

Diğer bakış açılarından biri ise; sanatçı, problem çözme becerisi güçlü olan ve bunu sanatla ifade eden, doğada saklı olanı bulup bunu dışarı çıkaran kişidir (Kapan Ezici, 2005). Erinç'e göre sanatçı olmak için; öncelikle var olan sorunun algılanması ve bu var olan soruna yanıt verebilmektir, sonrasında ise, bu yanıtı teknik ifadeler ve beceriler ile ortaya koyabilmektir. Bu noktada ortaya konan sorun ve yanıt sanatçının yaratıcılığının bir ürünüdür, teknik ifadeleri ve becerileri ise sanatçıyı çıktığı bu yolda kendine özgü bir dil oluşturduğu ve onu ustalık seviyesine ulaştığı ifade edilmektedir (Erinç, 2004).

Tüm değerlendirmeler ışığında görüyoruz ki sanatçı; yaratıcı, üretken, farklı düşünen, farklı bakan, yenilikçi düşünceler kazandıran, olanı farklı değerlendiren, güzel olana ulaşma çabası içinde olan, içsel dünyasının derinliklerinde yatan karanlık kalmış tarafları görebilen, sıradan insanın göremediğini farklılıkları, zıtlıkları ve bunlar arasındaki gerçekliği görebilen, sorunları algılayan ve bunları mizansen bir şekilde ortaya koyan, problem çözme becerisine sahip olan, hayatı oyun olarak algılayan kişidir (Kapan Ezici, 2005).

1.2. Yaratıcılık

Bu bölümde yaratıcılık ile ilgili kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar bulunmaktadır.

1.2.1. Yaratıcılığın Tanımı

Yaratıcılık terimi İngilizce karşılığı ‘‘create’’ sözcüğüdür, Latince ‘‘creare’’ olarak ifade edilmektedir ve anlam bütünlüğü olarak, ‘‘üretebilmek, yapabilmek ya da yaratabilmek’’ anlamına gelmektedir (Andreasen, 2015). Yaratıcılık sözcüğü yaşamın her alanında kullanılan bireyin doğal yaratma, olmayanı üretme dürtüsünden gelir. Yaratıcılık eylemi toplumsal gelişim ve insan olmanın, üretkenliği ortaya koymanın bir gerçeğidir (Alper, 2002).

Yaratımsal çaba insanın var olduğu süreçten itibaren kendini insanın varlığı ile beslemiş bir olgudur. İnsanoğlu var olduğu sürece hayatını idame ettirmek ve kendisini ifade edebilmek için bir şeyleri yaratmak zorundadır (May, 1994). İnsanlar tarih öncesi çağlardan beri yeni, özgün ürünler keşfetmiş ve bu süreçten beri bu yaratıcı üretim devam etmektedir. Yaratıcılık çok eski çağlara dayanmasına rağmen özellikle on beşince yüzyıl ile birlikte güzel sanatlar alanına bağlantılı bir çerçevede incelendiği ve sanatın olağanüstü bir güç, tanrısal bir yetenek olarak açıklandığı karşımıza çıkmaktadır (San, 2004). Fakat yaratıcılık alanıyla ilgili çalışmalar, araştırmalar, yapılan bilimsel incelemeler 1960 yılların da başlamıştır (Sungur, 1997). Yaratıcılık zaman, mekân ve değişen dünyada devamlılığını ve sürekliliğinin devam ettirecektir. Çünkü değişen evrende değişen yenilikçi düşünceler ve keşifler hep olacaktır. Yaratıcılık insan yapısında var olan bir beceridir ve insanlık yaşadığı sürece yaratım süreci devam edecektir (Çam, Öztürk Turgut ve Büyükbayram, 2014).

Yaratıcılık faaliyetleri tarih öncesi çağlara dayanmasına rağmen bu konu hakkında yapılan ilk çalışmalar 1921 yıllarında Stanford Üniversitesi'nde Lewis Terman tarafından başlatılan 'deha' ve 'yüksek zekânın' aynı şeyler olduğuna dair hipotezi üzerine yapılan çalışmalar ışığında ilk bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Andreasen, 2015; Çınardal ve Diri, 2013; Karaçay, 2009).

Yaratıcılık üzerine yapılan bilimsel çalışmalar 1950'li yıllarda artarak karşımıza çıkmaktadır. Guilford'un Amerikan Psikoloji Derneği'nde, "Yaratıcılık" başlığı altında yaratıcılık üzerine araştırma yapılmasına konusunda çağrı yaptığı konuşmasında, bilimsel olarak yapılacak olan yaratıcılık çalışmalarına yeni bir boyut kazandırılmıştır. Bu durum birçok araştırmaya ışık tutmuş ve bilimsel anlamda yaratıcılık üzerine yapılacak olan çalışmalar için başlangıç olmuştur (Alder, 2004; Andreasen, 2015; Kaufman ve Sternberg, 2007).

Bu süreçten sonra yapılan çalışmalar hız kazanmış ve şimdi dönüp baktığımızda yaratıcılık için yapılan yüzlerce tanım ve çalışma karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Arieti'ye göre, "sihirli sentez", Feist'e göre, "deneysel incelemenin sınırlarının dışında ve gizemli", Andreasen'a göre, "Yaratıcılık yaşama yepyeni bir gözle bakabilme ve bunu kullanarak güzel veya işe yarayan şeyler ortaya çıkarabilme yeteneğidir", Luecke'ye göre ise yaratıcılık, problemlere çözüm yolları üretebilmek, yeni ve farklı düşünceler ortaya koyarak ihtiyaçları karşılayabilmektir (Karaçay, 2009). Robinson ise yaratıcılığı, kendine özgü ve kıymetli çıkış yolları olan hayal gücü aşamaları olarak ifade eder. Bir görüş çerçevesinde, "Yaratıcılık, bir alanda faydalı ve özgün fikirler üretimi" dir (Amabile, 1996). Fisk ise " Yeni fikirler bulmak ya da var olan fikirler arasında yeni karışımlar oluşturmak için düşünme süreci" dir. Başka bir bakış açısıyla yaratıcılık, "Bir kuram, dans, kimyasal madde, süreç veya ürün, hikâye ya da senfoni gibi özgün ve değerli bir şey üretmenin sürecidir." (Sternberg, 1999) ifadeleri ile araştırmacılar genel olarak yaratıcılığın yenilikçiliğini, kendine has yapısını, faydalı olmasını, değer taşıdığını ifade etmektedir (Beghetto ve Kaufman, 2013; Stenberg ve Lubart, 1999; Weisberg ve Reeves, 2013).

Yaratıcılığın ne kadar önem arz ettiğini anlamak için Bloom'un bilişsel alan taksonomisine baktığımızda da en üstteki basamağında karşımıza çıkan "yaratma"

basamağı bize yaratıcılığın ne derece önem taşıdığını göstermektedir (Anderson, Kratwohl, Bloom, 2001; Johnson, 2012).

Krişnamurti'ye göre, yaratıcılık kavramının ortaya çıkmasını sağlayan hoşnutsuzluktur ve eğer kişide hoşnutsuzluk durumu olgunlaşır ise ancak bu durumda yani hoşnut olmayı öğrendiğimiz durumdur bizi yaratıcılık kavramına ulaştırır. Bu yaratıcılık; doğru olanı, tanrıyı, kutsallığı keşfetmek için verilen çabadır. Bu perspektif ışığında yaratıcılığın tanrının bizzat kendisi olduğunu dile getirir (Krişnamurti, 2015).

İnsan kendi ölümsüzlüğünü ve sonsuzluğunu sanat eseri ile mühürleyebilmektedir. Bu durum, yaratıcılığın ve yaratıcılık-ölüm ilişkisinin önemine dikkat çekmektedir (May, 2016).

Torrance'a göre yaratıcılık; bilginin yeterli olmadığı durumlar da, sorun çıkabilecek zamanlarda, elde mevcut veri veya ihtiyaç duyulan malzeme olmamasına rağmen tüm bu durumlara ayak uydurabilme, güçlükleri tespit edebilme, problemler karşısında çözüm yolları bulabilme, tahmin yapabilme veya eksiklikleri belirleyerek bunlar hakkında hipotezleri kurabilme ve bunları ortaya çıkararak açıklamaktır (Sungur, 1997).

Bartlet ise yaratıcılığı tanımlarken; asıl olan çizgiden kopma, farklılıklara ve farklı deneyimlere karşı eğilim gösterme, kalıplaşmış durumlardan, ifadelerden ve yapılardan sıyrılma olarak ifade etmiştir. Wilson'a göre yaratıcılık; kişi ve onun yaşantısındaki materyaller, olaylar, insanlar ve süreçlerin herkesten farklı ve tek olması özelliklerinde kaynaklanarak ortaya çıkarılan, yepyeni değişik bir düşünce ürünü olarak açıklar.

Tüm dünyada, 21.yüzyıl eğitimi ve becerileri için; iş birliği, eleştireci düşünme ve yaratıcılık hedefleri belirlenmiştir. Bunların içinden ise yaratıcılık son derece dikkat çekici ve toplumların geleceği için önem arz eden bir güç haline gelmiştir (Johnson, 2012; Noddings, 2013; DeJarnette, 2012).

Yaratıcılık kavramı hızla değişen toplumların ihtiyaçları, problem çözüm süreçleri, bir sonraki kuşaklara bilgi aktarımı ve yetiştirilmesi hususunda tüm dünyada dikkate alınması gereken en büyük hazine haline gelmiştir (Siew, 2013).

Bir toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için yaratıcılığın büyük bir maden olduğunu; yaratıcılığın buluşlara, buluşların teknolojiye ve üretime dönüştüğü çok açık olmakla birlikte, yaratıcılıklarını doğru bir şekilde kullanamayan, üreticiliklerini ortaya koymayan ya da koyamayan toplumların yenilikçi yollar kat etmesi ve ilerlemesi de bu durumda mümkün olmayacaktır (Çeliker ve Balım, 2012).

Tüm bu değerlendirmeleri göz önüne aldığımızda yaratıcılığın; yenilikçi, buluşçu, sorunlara yeni çözüm yolları üretebilen, kalıplardan sıyrılabilen, tahminler yapabilen, hipotezler ortaya koyabilen ve olayları kendine has bir şekilde açıklayabilmek olarak ifade edebiliriz.

1.2.2. Süreç Olarak Yaratıcılık

Wallas (1926), bir düşünce veya ürünün yaratılması için gerekli olan dört ana süreç olduğunu belirtmiştir. Hazırlık, Oluşum (Kuluçka), Aydınlanma (Fikrin Doğması) ve Gerçeklik denetimi. Wallas ayrıca sorunun çözümlenmesinde aralıksız ve kesintisiz bir şekilde bu dört evrenin izlenmediğini de vurgulamaktadır (Yavuzer, 1994).

Hazırlık Evresi: Problemin çözümüne giden yolda öncelikle problem tespiti yapılır ve daha küçük alt problemlere bölünür. Bu yolla problem olan durum birçok farklı perspektiften incelenmiş olur (Bağcı, 2003).

Kuluçka Evresi: Bu evrede süre fark etmeksizin problem üzerine yoğunlaşma sürecidir. Bireyde farkındalık olmaksızın beyin sürekli olarak düşünme faaliyetini etkin bir şekilde sürdürmektedir. Hazırlık evresinde elde edilen bilgiler tüm yönleri, farklı perspektifleri ve birbirleri ile olan ilişkileri ile beyin tarafından özümseilir (Bağcı, 2003).

Aydınlanma Evresi: Problemin çözümü için kullanılan yöntemin ani bir şekilde fark edilmesidir. Tam da bu aşamada zincirin eksik kalmış olan tek halkası da büyük bir incelikte bulunur ve zincire eklenerek sistem tamamlanır. Tünelin sonundaki ışığa kavuşma, ilhamı bulma, yapılan araştırmanın sonucunu tamamlayabilme gibi, bir alt problemi buldurabilir, ya da çözümün tekniğini tünelin sonundaki ışığa ulaştırır (Bessis ve Jaqui, 1973).

Bazen aklımıza aniden düşün bir fikirdir bizi şaşırtan. Bazen ise ‘‘aniden bir ilham geldi’’ diyerek ulaştığımız nokta, aydınlanmadır. Şunu bilmek gerekir ki oluşan yeni düşünce (buluş-eser) bir rastlantı, şans eseri olarak karşımıza çıkmaz. İnsan beyni, hiç durmaksızın, süreğen bir şekilde farklı bileşimler oluşturmakta ve birçok hipotez geliştirmektedir. Kuluçka evresinde uzun süreler geçirmemiz kişiye farkında olmadan problemden uzaklaşma hissini verebilir (Yıldız, 2010).

Gerçeklik Denetimi: Kişinin bulduğu çözümün doğru olup olmadığı ve bu çözümün problemi çözmeye konusunda yeterliliğinin değerlendirilmesi için geriye dönerek çözümün tekrar uygulandığı aşamadır. Buna ek olarak diğer faktörlerinde çözüm üzerindeki etkinliğini kontrol etmek, daha sağlıklı bir şekilde çözümü formüle etmemizi sağlayacaktır (Bağcı, 2003).

Harris ayrıntılı bir inceleme yaparak bu süreci altı aşamaya bölmüştür. Bunlar; gereksinimlerin belirlenmesi, bilgilerin derlenmesi, bilgileri etkileyen düşüncesel yapı, çözüm yollarının inşa edilmesi, tasdik etme ve uygulamaya geçmedir. Harris’in dördüncü aşamasında (çözüm yollarının inşa edilmesi) basit bir şekilde ifade edilen fakat açıklanmamış olan yaratım sürecinin merkezi vardır. Wallas’ın üçüncü aşamasında ise aydınlanma evresi bulunur (Rouquette, 2007).

1.2.3. Ürün Olarak Yaratıcılık

Joy Paul Guilford’a göre yaratıcı düşünme süreci iki temele dayanmaktadır. Bunlar ıraksak (divergent) ve yakınsak (convergent) düşüncelerdir. Bu iki düşünce sistemi de problem çözümü konusunda çıkış noktası sağlamasına rağmen ıraksak düşünce; farklı çağrışımlar üretebilirken, yakınsak düşünce; problemin çözümünde bilinen yöntemleri ve yaklaşımları kullanır.

Yaratıcı düşünceyi bir ürün olarak ele aldığımızda, yaratıcı eylemin sonucunda ortaya çıkan endüstriyel, teknolojik bir ürün, bir sanat eseri veya toplum için faydalı bir ürün olabilir. Guilford, Wilson ve Christensen bir ürün kalitesini belirlemek adına üç ölçü belirlemişlerdir. Zekâ seviyesini ifade eden cevapların miktarı, uzak çağrışımlara değinen maddelerin ifade edilişi ve tüm bireylerin vermiş olduğu genel cevapların dışında nadiren verilmiş olan cevapların değerlendirmeye alınmasıdır (Yavuzer, 1994). Bu noktada her yaratıcı ürüne orijinal demek doğru değildir, sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için ürünün kullanıldığı alan sınırlarında değerlendirme kriterlerinin iyi bir şekilde belirlenmesi gerekir. Bu kriterler tabii ki de alanlar ve koşullar arası farklılıklara sahip olacaktır.

Guilford ve Torrance tarafından yapılan çalışmaların sonucunda yaratıcı düşünme yeteneği olduğu saptanan kişilerin ortak özellikleri belirlenmiştir. İlk olarak bunlar akıcılık, esneklik, orijinallik açılımı olarak karşımıza çıkmış fakat zamanla yapılan çalışmalarla bu özelliklere başka alanlarda eklenmiştir (Özden, 2005). Bu yaratıcı yetenek alanlarından önem arz ederek karşımıza çıkan bazıları aşağıdaki gibidir.

Sorunlara Duyarlık: Yaratıcılık özelliği olan bireyler oluşan problemler kolaylıkla fark edebilirler ve probleme uygun olan sorularla yaklaşarak ise bunu saptama yoluna giderler.

Akıcılık: Oluşan durumlara, olaylara, sorunlara karşı hangi alanda olursa olsun fazla sayıda cevabı oluşturabilme becerisidir. Akıcılığı belirlemek için yapılan testlerde dikkat edilen husus, bir nesneyi farklı şekillerde kullanabilme şekilleri ya da oluşan olayın çözümü için çeşitli çözüm yolları bulması istenir. Kişide akıcılığı gösteren, düşünsel, çağrışımsal veya sözel göstergelerdir.

Esneklik: Oluşan bir olay ya da probleme karşı kısa zamanda farklı bakış açıları ile bakabilmedir. Yapılan değerlendirmelerde esnekliğin ölçümünü kişinin probleme karşı verdiği çözüm yolları sınıflandırılarak ulaşılan yaklaşım sayısı belirler. Ayrıca bu özelliğe sahip kişiler farklı durumlara karşı kolaylıkla ayak uydurabilmektedirler.

Orijinallik: Ortaya koyulan düşünce, fikir, hipotez veya ürünün başkalarına benzememesi, bir özgünlüğünün olmasıdır. Orijinalliğin ölçümünde diğer kişilerin sorulara verdiği cevaplara karşı daha az söylenen, farklı, kullanışlı cevaplara dikkat edilir.

Yeniden Tanımlama ve Düzenleme: Bu özelliğe sahip yaratıcı kişiler; olaylara, nesnelere, problemlere farklı pencereden bakarlar, onların diğer faktörler ile etkileşimini baştan gözden geçirirler, bu etkileşimi sentezlerler ve sonuç olarak kendilerine has orijinal bir ifade ile tanımlarlar.

Zenginleştirme: Düşüncelerin, fikirlerin, bakış açılarının geniş bir çerçevede ve detaylı bir şekilde incelenebilmesi yeteneği gerçeğin de ötesinde hayal gücünün zenginliğidir.

1.2.4. Yaratıcı Düşünce İle İlgili Kuramları

1.2.4.1. Psikoanalitik Yaratıcı Düşünme Kuramı

Psikoanalitik kuram, yaratıcılığın temelinde yatan psikolojik bilinçaltı kaynaklarını, sanatçının niçin yarattığını, anlatım şeklini, yaratıcılık için ihtiyaç duydukları motivasyon kaynakları, zaman zaman yaşadıkları sapmaları ve ürettikleri ürünlerin ışığında sanatın nasıl doğduğu sorularına cevap aramaktadır. Psikoanalitik kuramın temellerini atan ve diğer araştırmacılara bu alanda ışık tutan Sigmund Freud, yapısal olarak id (ilkel ben), ego (ben), süper egoyu (üst ben) insanların davranışları üzerine yaptığı yapısal değerlendirmeyle psikoanalitik görüşü oluşturmuştur (Ayyıldız Potur, 2007). Bu görüşü benimseyen Carl Gustav Jung, A. Adler, K. Horney, Otto Rank, Ernst Kris, Lawrence Schlesinger Kubie, Heinz Kohut, gibi araştırmacılar olmuştur.

S. Freud sanatsal yaratıcılığı tanımlarken; kişinin (sanatçının) hastalıklı (nevrozlu) olma durumunun bir göstergesi olarak, sanatçıyı “hasta insan” sınıfına dâhil etmiştir (Kapan Ezici, 2005). Freud’un psikoanalitik kuramına göre yaratıcılık, problemin çözümü için yeni ve geçerli yollar bularak bunları hayali ürünler olarak

yaratma becerisidir. İmgesel olarak var olan bu durum yaratıcı edinim olacak ve daha önce var olmamış düşünceler, fikirlerle oluşan veya oluşabilecek problemler ve ihtiyaçlar için çözüm olacaktır (Bozkurt, 1995).

Freud'a göre yaratıcılık, kişinin içsel çatışmalarından doğmaktadır. Çocukluk çağı yaşanmışlıkları ürünün yaratım aşamasında büyük bir öneme ve etkiye sahiptir (Gençtan, 2014; Genç, 2000). Freud, topluma zarar olarak karşımıza çıkabilecek libidinal dürtülere karşı genç yaşlarda bilinçaltının içsel çatışmaları sonucunda yaratıcılığın savunma aracı olarak ortaya çıktığını söyler (Ayyıldız Potur, 2007). Yaptığı araştırmalarda, Dostoyevski, Beethoven gibi sanatçıları incelemiş ve sanatçının baskılandığı dürtülerini, itilerini, hayal gücü ile beslediğini savunmuştur. Dostoyevski'nin Karamazov Kardeşler adlı romanında babasına karşı beslediği yoğun nefret duygusu, babasının ölümünü arzu etmesi fakat bu düşüncelerinden dolayı suçluluk duygusuna kapılması bu durumu karşımıza çıkarmaktadır (Akt. Kapkın, Tekşen Kapkın, 1999).

Slochower yaratıcı düşünce sürecini iki aşamalı olarak ele almaktadır. Yaratıcı sürecin ilk aşaması, bir düş, düşlem veya derin düşünceye dalmada yer ve zaman fark etmeksizin "bilinçaltı ve esinlenme" kavramlarını oluşturur (Ayyıldız Potur, 2007). İkinci aşama ise, fiziksel olarak doyuma ulaşamamanın yaratıcı düşünce süreci içinde beslenip bilinçaltı görevini üstlenerek ortaya koyduğu ürün "simgecilik ve bilinç ötesi" olarak karşımıza çıkmaktadır (Yavuzer, 1994).

Ernest Kris de yaratıcı düşünce sürecini iki aşamalı olarak incelemiştir. Yoğunluklu olarak birinci süreç üzerinde durduğu esin aşamasında bireyin düşünme ve dürtü yönelimini içine alan fakat organize edilmemiş dominant yapıdır. Burada düşünme sırasında nötr enerjinin serbest bırakılması sonucu ortaya çıkan zevk bireyi yaratıcı düşünme sürecine yönlendirir. Yaratıcı düşünme sürecinin ortaya çıkması için düşünmeyi daraltan ve yeni çözüm yolları keşfedilmesine engel olan mantıksal ve rasyonel düşünceler ortadan kaldırılmalıdır (Sungur, 1997). İkinci aşama ise ayrıntılanmış aşamayı karşımıza çıkarır.

Lawrence Kubie'de yaratıcılık süreci konusunda Kris gibi düşünür ve yaratıcı düşünce sırasında bilinç öncesinin oluştuğunu dile getirir. Bilinç öncesi, bilgileri

toplar dağılan puzzle parçaları gibi karşılaştırarak ve birleştirerek yeni bir çerçevenin oluşmasını sağlar. Kubie'ye göre korku, suçluluk ve buna benzer nörotik kişilik yapıları yaratıcı düşünme sürecini daraltmaktadır (Sungur, 1997). May, yaratıcılığı ortaya çıkararak gücün nevrozlu yapı içinde olduğunu dile getirir. Bu yaratıcılık gücünün faydalı olabilmesi için kişinin problemlerine çözüm aradığı süreç içinde kullanılması gerektiğini dile getirir. Adler'e göre bireyin düşünce ve davranışlarını şekillendirmesi doğuştan gelen bir becerinin ürünüdür, yaratıcılık ise bir eksikliği doldurmak ya da savunma mekanizması olarak karşımıza çıkar (May, 2016).

1.2.4.2. Gestalt Yaratıcı Düşünme Kavramı

Gestalt kuramı yaratıcılığı orijinalliği bozmamak adına nesnelere, varlıkları, kavramları bir bütün olarak değerlendirir. Yaratıcı süreç aşamalı, kademeli yada parçalı olmak yerine bir bütün olarak incelenir (Genç, 2000). Gestalt kuramında "üretken düşünce" ve "sorun çözme" kavramları yaratıcılık yerine kullanılmışlardır. Max Wertheimer'e göre, yaratıcı düşünme süreci var olan sorunun tekrar değerlendirilmesini sağlar. Problemin yapısal yönlerinin ve gereksinimlerinin bireyde strese ve gerilime yol açtığını vurgular. Oluşan stresi azaltmak ve problemi farklı çözüm yollarından da ele almak için strese sebep olan durumlar saptanarak takip edilmelidir (Sungur,1997).

1.2.4.3. Çağrışım (Association) Yaratıcı Düşünme Kuramı

Çağrışım kuramına göre, düşünme faaliyetinin oluşumunu sağlayan fikirler arasındaki çağrışımlardır. Bu çağrışımların sayısı ve alışılmamış olma durumu ise yaratıcılık sürecinin oluşumunu belirler. Hume ve J. S. Mill bu kuramın öncüleridir.

Sarnoff Mednick çağrışımsal yaratıcılık kuramını geliştirdiği "Uzak Çağrışım Testi" ile değerlendirmiştir. Ona göre kişilerin yaratıcılık düzeyleri farklılık gösterebilir. Kişinin çağrışımsal hiyerarşisine bağlı olarak yaratıcılık düzeyi oluşur. Bu bağlamda yaratıcı kişilerin ıraksak düşünceye ulaşma eğilimleri daha fazladır. Örneğin "masa" kelimesi söylediğinde düşük yaratıcılığa sahip olmaları aklına "sandalye" gibi kalıplaşmış, akla ilk gelen tepkileri verecektir. Fakat yaratıcılık

düzeyi yüksek olan kişiler dar tepkiler yerine daha genel ve uzak tepkiler kullanarak ‘su’ kelimesini söyleyecektir (Demirer Sevimli, 2015).

1.2.4.4. Algısal Yaratıcı Düşünme Kuramı

Ernest Schachtel tarafından geliştirilen algısal yaratıcı süreç kuramı, yaratıcı olmak için gerekli olanın içsel güdülenme ve dış dünya ile ilişki halinde olmak olarak tanımlar. Schachtel’e göre yaratıcılığın ortaya çıkmasını sağlayan bir objeye değişik ve farklı perspektiflerden bakabilme yetisidir. Farklı bakabilme algısı güdülenme ile birlikte hareket ederse bu noktada bireyde yaratıcılık süreci başlar. Böylesi bir durum bireyin farklılaşmasını ve geleneksel düşünme kalıplarından uzaklaşmasını da sağlar. Bu şekilde geleneksel düşünce kalıplarının sebep olabileceği sınırlandırılmalar da uzaklaşmış olunur (Sungur, 1997).

1.2.4.5. İnsancıl (Hümanist) Yaratıcı Düşünme Kuramı

Carl Rogers ve Abraham Maslow tarafından geliştirilen insancıl yaratıcı düşünme kuramı insanlardan ve çevrelerinde oluşan olaylardan kaynaklanmaktadır. Rogers’a göre yaratıcı süreç madde, olay, bireye veya bireyin yaşantısı diğer taraftan da, bireyin dışında gelişen karmaşık ilişkisel ürünün ortaya çıkışı olarak belirtir. Rogers’a göre bireyin sahip olduğu bazı özellikler yaratıcılığı içinde bulundurur. Bunlar; farklı tecrübelerle karşı eğilimli olma, değerlendirmenin yapısal deseni, elemanlarla ve kavramlarla alakalı olabilme becerisidir (Yıldız, 2010).

Rogers’a göre kişisel motivasyonu doğuran gücün kişisel gelişim dürtüsü olduğunu dile getirmiştir. Bireylerin kendini geliştirmeye yönelik duydukları arzu doğuştan var olan bir beceridir fakat bu dürtü çocukluk çağı yaşantıları ve öğrenme yolları ile geliştirilebilir ya da engellenebilir. Bu kapsamda kişinin kendini geliştirme süreci sağlıklı bir psikolojinin ortaya çıkarabileceği en üst seviyedir (Schultz, Schultz, 2016). Rogers’ın sağlıklı bir psikolojiye sahip ya da kendini tamamen ortaya koyma yetisine sahip olan kişilerin özellikleri şu şekildedir; bütün hayatlara karşı açık olma, yaşamını dolu, faydalı bir şekilde geçirme karşı yatkın olma, bireyin çevredeki sesleri kulak arkası ederek, kendi duygu, düşünceleri ile hareket edebilmesi, düşünce

veya davranışlarını özgür bir şekilde sergileyebilmesi, yaratıcılık düzeyinin yüksek olması ve en üst düzeyde performans gösterebilme gereksinimidir.

Rogers yaratıcılık süreci içerisinde elde edilen ürünün, düşüncenin, fikrin “iyi” veya “kötü” yaratıcılık olarak nitelendirilemeyeceğini temelde hepsinin yaratıcı bir ürün olduğunu, işlevsel farklılıkların toplumsal değerlerle özdeşleştiğini dile getirmiştir. Roger’a göre toplumsal değerleri farklı olmasına rağmen farklı davranışların yaratıcı eylem olarak nitelendirilebilmesi mümkündür. Çekilen acıyı azaltmaya çalışan veya acı çektirmek üzere sert, ağır bir işkence metodu bulmaya çalışan iki kişide temelde yaratıcı eylemler sergilemektedir (Sungur, 1997). Fakat yaratıcılık için sanat da bilim de tek başına yeterli değildir. Yaratıcılığın sanat eserine dönüşme sürecinde başka artılara da gereksinim duyulmaktadır (Demirer Sevimli, 2015).

Rogers’a göre yaratıcı birey, “Ben yalnızım. Hiç kimse daha önce böyle bir şey yapmamıştı. Kimsenin ayak basmadığı topraklara geldim. Belki aptalım. Belki de hata yaptım, ya da kayboldum. Kim bilir belki de anormalim.” der. Ona göre, yaratıcılığı keşfetme süreci yaratıcılığın değer ölçütünü dışarıda aramak yerine kendi içimizdekini bulduğumuz noktada başlar (Sungur, 1997).

İnsancıl yaratıcı düşünme kuramının diğer önemli kurucusu Abraham Maslow’a göre, insanın doğasını anlayabilmenin tek yolunun objektif ve sübjektifi birlikte değerlendirebilmek olduğunu dile getirir. İnsanoğlunun mutluluğu ve ileriki yaşantısı için bireyin ne olduğunun bir yana konularak asıl önemli olan hususun ne olabileceği ve kendinde sahip olduğu potansiyel güçlerin neler olduğunun farkına varması olarak anlatmıştır. Bireylerin kendisinde var olan potansiyel gücün dışında bazı gereksinimlerin sağlanması ile bu gücün ortaya çıkarabileceğini belirtmiştir (Demirer Sevimli,1997). Maslow yaratıcılığın ortaya çıkması için temel bir gereksinim olarak kendini geliştirme (self-actualisation) kavramını ortaya koymuştur. Bunun önemini ise şu sözleri ile ifade etmiştir: “Kendini gerçekleştirmiş deneklerim, doğal, kontrolü daha az, davranışlarında daha az ketlenmiş durumdaydılar. Dışarıya açılmakta herhangi bir sorun yaşamayan, bağımsız, daha az engellenme hissedilen, özleştiriyi az kullanan bireylerdir. Kendini gerçekleştirmiş bireylerdeki ikilemler konusundaki karşıtlık ve kutuplaşmaları, örneğin deneklerimin bencil ya da özgeci mi

olduğu konusundaki kararsızlığım Aristo mantığı ile düşünmekten vazgeçmem ile çözüldü. Deneklerim bir anlamda bencil, diğer anlamda özgeciydiler. Bu ikisi birbirinin içine girmiş durumdaydı. Bunun gibi deneklerimin diğer çelişkiye ait karakter özellikleri, bir birlik içinde çözülmüşlerdi.” (Sungur,1997).

Maslow’un penceresinden baktığımızda kendini gerçekleştirme ihtiyacını doyuran bu kişilerin psikolojik olarak sağlıklı bireyler olduğunu görüyoruz. Bu bireylerin kişisel özellikleri ise şu şekildedir: Gerçekliği nesnel bir şekilde idrak etme, kendi doğasını ve varoluşunu benimsemek, bir işe karşı kendisini adanması ve sorumluluk duyması, yapmacılıktan uzak, sade ve natürel davranmak, bir yere bağlı olmama, otonomi ve mahremiyet ihtiyacı, yoğun bir şekilde var olan mistik yada tabiat üstü tecrübeler, insanlarla empati kurabilmek ve sevgi duygusunu hissedebilmek, konformist hayat yaşantısına karşı olabilmek, demokratik bir kimlik, yaratıcılık davranışı, sosyal ilgi ve alakanın üst düzeyde olmasıdır. Maslow’a göre kendini gerçekleştiren bireyler belli başlı genel itibari ile basit görülen yaşamsal deneyimlerin tadına varma ve hissetme konusunda son derece mükemmel bir doyuma sahiptirler (Demirer Sevimli, 1997).

Bir insan eğer kendi gelişim sürecini tamamlamış ise, farklı zamanlarda batan bir güneş onun için ilk seferki gibi hoş olabilir, milyonlarca çiçek görmesine rağmen herhangi bir başka çiçek onun için büyüleyici bir nitelik taşıyabilir. Binlerce bebek görmesine rağmen gördüğü herhangi bir bebek ilk gördüğü kadar mükemmel olabilir. Böyle insanlar her gün her an bir başka heyecanlı, neşeli ve hayat dolu olabilmektedir. Bu yoğun duyguların hepsi her zaman yaşanmaz, genel bir durum arz etmekten ziyade ara sıra gerçekleşir ama en umulmadık zamanlarda gelir. Kişi ırmağı feribotla on kez geçebilir ilk bindiği zamanki aynı duyguları, güzelliğin ve heyecanın güçlü canlanmasına tanıklık eder.” (Schultz, Schultz, 2016).

Maslow’a göre yaratıcılığı ortaya çıkaran sadece sanatçılar değildir. Onun için yaratıcı kişi sağlıklı bir benliğe sahip olarak ürettiği, düşündüğü, söylediği şeylerde kendine has olan özgünlüğünü hissettirmesidir. Önemli olan yapılan iş değil özgün bir şekilde kişinin kendi ruhunu ortaya koymasıdır. Örneğin, bir marangoz, bir kuaför, bir ayakkabı tamircisidir (Demirer Sevimli, 1997).

1.2.4.6. Bilişsel Gelişimsel Yaratıcı Düşünme Kuramı

Bilişsel Gelişimsel Yaratıcı Düşünme Kuramı'nın temsilcisi David Feldman, Jean Piaget'in çocuğun zihinsel gelişimini kademeli olarak incelediği bilişsel gelişim kuramı ile yaratıcılığı birleştirmiştir. Feldman'a göre ise yaratıcılık, Piaget'in incelediği süreci de içeren zihinsel gelişim sürecinin özellikli bir parçasıdır (Yıldız,2010). Piaget'in kuramına göre, çocuklarda zihinsel gelişim süreci dört basamaktan oluşur. Sensorimotor dönem olarak dile getirdiğimiz 0-2 yaş döneminde çocuğun konuşma becerisi kazanması sürecidir. Pre-operational dönem 2-6 yaş arasını kapsayan çocuğun ben merkezli (egosantrik) olduğu süreci gösterir. Üçüncü basamak ise 6-12 yaş arasını kapsayan concrete operational olarak adlandırılan okul ve oyun dönemidir. Son olarak dördüncü basamak ise formal operational olarak adlandırılan 12-18 yaşlarını kapsayan karmaşık problemleri çözmeyi öğrendiği dönemdir. Çocukluk çağındaki bu basamaklar yaratıcı bir bireyin oluşumunu oluşturur (Demirer Sevimli, 1997).

Feldman'ın Piaget'den yola çıkarak tasarladığı yaratıcı başarıma süreci arasında bazı noktalarda benzerlikler bulunmaktadır. Bunlar; çözüme gösterilen tepki genellikle bir sürprizdir, çözüme bir kez ulaşılması halinde, genellikle şeffaf bir şekilde çözüm görülür, probleme yönelik çalışmada çoğu zaman çözüm yönüne çekilme duygusu yer alır, çözüme bir kere ulaşıldığı takdirde başka şeylerin önemi kalmaz şeklindedir.

Bu benzetmelerden yola çıkarak Piaget temelde çocukları birer bilim adamı olarak görmekte ve çevrelerini keşfederek büyüdüklerini dile getirdiği aşamalı gelişim sürecini tanımlamaktadır (Sungur, 1997). Feldman da bu görüşü de içine alan yaratıcılığı genel zihinsel gelişme sürecinin özel bir durumu olarak incelemektedir (Demirer Sevimli, 1997).

1.2.4.7. Karmaşık Yaratıcı Düşünme Kuramı

Karmaşık yaratıcı düşünme kuramının temsilcilerinden Jaques Hadamard ve Graham Wallas, bu süreci dört aşamada incelemektedirler.

1. Hazırlık Dönemi: Bir problem karşısında bilinçli, sistemli ve mantıklı bir şekilde çözüme yaklaşılmalıdır (Sungur, 1997).

2. Kuluçka Dönemi: Hazırlık sürecinden sonra bilinç dışında oluşan yenilikçi sentezler ve özgün birtakım görüşlerin oluşmasıdır.

3. Aydınlanma Dönemi: Kuluçka dönemimdeki bilgilerle eldeki bilgiler arasında birleşimin sonucunda ortaya çıkan çözümün elde edildiği aşamadır (Yıldız, 2010).

4. Sonuçların Doğrulanması: Bilinçli ve akılcı bir süreç içinde aydınlanma döneminde elde edilen çözümlerin doğru olup olmadığı tekrar gözden geçirilerek eksikliklerinin tamamlanmasıdır (Hilgard, Atkins, 1967; akt. Aslan, 1994).

1.2.5. Yaratıcı Bireyin Özellikleri

Yaratıcılığı ve yaratıcılık sürecini içeren binlerce tanımın ve farklı görüşlerin olduğu gerçeği yaratıcı bireyin özelliklerini ele alırken de karşımıza çıkmaktadır. Sanatçıların sahip olduğu yaratıcı sanatsal kişilik çoğu zaman karmaşık ve birbirine benzemeyen yapısı ile karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Picasso'nun "ben aramıyorum, keşfediyorum" sözüne karşılık Sezan ise bu durumu "ben çalışıyorum arıyorum" olarak ifade etmiştir (Batrakova, 1991; akt. Kapan Ezici, 2005).

Bernard Show'a göre, akıllı kişiler evrensel düzene uyum sağlamaya çalışan kişilerken, akıllı olmayanların ise evrene uymak yerine evrenin kendisine uyum sağlamasını isteyen kişilerdir. Dünyadaki gelişmelerin ve ilerlemelerin ise bu akıllı olmayan kişiler sayesinde sağlandığını ve bu durumun düzene uyum sağlamama ve kendine özgün yaşam şeklini benimseyen yaratıcı kişilerde hâkim olduğunu söyler. Başka bir görüşe göre ise uyum sağlama becerisi zeki insanların tanım havuzuna girmektedir. Bu farklı yaklaşımlar bize yaratıcı bireylerin farklı kişilik özelliklerine sahip olabileceğini göstermektedir (Demirer Sevimli, 2015). Bunlar; düzensiz olan, karmaşıklığa karşı toleransı olan, maceracı olan, yoğun sevgisi olan, karşılıksız yardım eden, başka kişilerin farkında olan, yoğun olarak bir işle ilgilenen, karmaşık, düzensiz şeylere eğilimi olan, esrarengiz olana karşı merak duyan, zor olan işlerle

uğraşan, dışardaki dünyaya karşı çekinik olan, yapıcı olarak eleştiriler yapabilen, cesur davranan, bilinçli ve temelli kurallar çerçevesinde yaşayan, görgü kurallarını ve sağlık kurallarını önemsemeyen, mükemmelliği arzulayan, istikrarlı, farklı değerleri benimsemiş olan hiyerarşik düşünceye sahip, hoşnutsuz, düzenlemenin aşırısından rahatsızlık duyan, baskın, heyecanlı, coşkulu, dinamik, kusurları eksiklikleri bulan, insanlar tarafından farklı görülmeğe tedirgin olmayan, güzel olanın, alışılmışın, iyi olanın dışında olan, meraklı, kendisine yetebilen, yalnız olmaktan hoşlanan, bağımsız, değer yargılarına bağlı olmayan, özgür düşüncelere sahip olan, bireysel, kuvvetli sezgilere sahip olan, çalışkan, içe yönelimli, alışılmışın dışında uğraşları olan, iş kabiliyeti eksik, yanlış yapma eğilimi yüksek, kolay kolay canı sıkılmayan, uyum sağlamakta zorlanan, negatif, düşmanca davranışlardan uzak, popüleritesi olmayan, farklı, alışılmışın dışında alışkanlıkları olan, kendi görüş ve tutumunda ısrarcı, genellikle bir sorunla meşgul olan, düşünceli, karışık düşünceleri benimseyen, soru soran, radikal, çevreden gelen uyarıcıları algılayan, başka kişilerin düşünce ve fikirlerine karşı açık, genellikle ilerleyen, içgüdülerini kontrol etmeyen, hislerini bastırmayan, çok konuşmayan, amacına ulaşmak için kararlı olan, farklı denemeler geliştiren, özgür düşünceleri, fikirleri olan, başlatıcı olan, kendisinin farkında olan, kendine güvenli ve yeterli, kader ve mizah duygularını kendisinde bulunduran, güç, rütbe, makama karşı mesafeli, güzelliğe karşı ise duyarlı olan, samimi davranan, genele bakan, düşüncelerle adeta oyun oynayan ve karşı düşünceler ortaya koyan, dik başlı, ikna etmesi zor olan, kendisine tanıtılanı o şekilde kabul etmeyen irdeleyen, değişken bir mizaca sahip olan, zaman zaman kendi içine kapanan sakin, utangaç, sade ve duygusal, farklı alanlarda kendisini yetiştirmiş, görsel algısı güçlü, çeşitliliği seven, risk almayı seven kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirer Sevimli,2015).

Başka bir araştırmacıya göre ise yaratıcı kişi: hem dinamik, güçlü bir enerjiye sahip, hem de sessiz ve esnek bir yapıya sahiptir. Zeki olmasına karşın zaman zaman acemidir. Yaratıcı kişi eğlence ve disiplin, sorumluluk ve sorumsuzluk gibi zıt kavramları bir arada bulundurur. Hayale dünyası ile realist dünya arasında gidip gelir. Karşıt düşüncelere karşı kendi düşüncelerini muhafaza eder. Bir yandan alçak gönüllü diğer taraftan da gururlu bir yapısı vardır. Bir taraftan alelade bir kişinin sahip olduğu katı ve keskin çizgilerini, diğer taraftan da özgünlüğü olan bir kişinin sahip olduğu eğilimleri kendisinde barındırır. İç dünyasında hırslı, hararetli bir yapı barındırırken,

diğer taraftan kendine özgü düşünebilir. Gördüklerine karşı duyarlı olma ve açık görüşlü yapısını açık bir şekilde sergiler (Yıldız, 2010).

Yapılan araştırmalar ışığında karşımıza birçok kişilik özelliği çıkmıştır. Tüm bu özellikleri bir kişinin kendisinde barındırması pek mümkün değildir, fakat yaratıcı kişi bu özellikleri bütünüyle kendisinde barındırmamasına karşın birçoğunu kendisinde barındırır. Hemen hemen her insan birçoğu olmasa bile bu özelliklerden bazıları birçoğunu, bazıları ise bir kısmını kendisinde barındırır. Bazen de kişilerde var olan bu özellikler dış faktörlerin de etkisiyle kısıtlanmış, engellenmiş veya bastırılmış olarak karşımıza çıkabilir (Uzunçarşılı ve Cengizhan, 1999).

1.2.6. Yaratıcılık ve Eğitim

Toplumsal hayatın içinde yaşamımızı idame ettirmek için öğrenilen bilgi, beceri ve anlayışlara eğitim denir. Eğitim; toplumsal kurallar, inanç değerleri ve bireyin yaşamayı öğrenmesi için gerekli olan sosyal süreçlerdir. Yaratıcılığın eğitim ile ilişkisine baktığımızda ise birçok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar ışığında yaratıcılık düzeyi ile eğitim düzeyinin belli bir noktaya kadar paralellik gösterdiği karşımıza çıkmaktadır. Belli bir noktadan sonra ise verilen yoğunlaştırılmış formal eğitimin yaratıcılık için baltalayıcı bir rol üstlendiği karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ortaöğretim ve lise veya yükseköğretime geçiş aşamasında bu baltalama görülmektedir (Yıldız, 2010).

Özellikle az gelişmiş ülkeleri kapsayan formal eğitim sisteminin yaratıcılığı içinde barındırmaması yönünde yapılan birçok eleştiri karşımıza çıkmaktadır. Okul yıllarında zorunlu olarak süregelen ödevlendirme, ezbere zorlama gibi rutin davranışlar, arkasından gelen üniversite eğitimi ve daha sonra teknik eğitim, mesleki eğitim, pratik alanda yürütülen eğitimler derken tüm bu aşamalarla dolan zaman içerisinde yaratıcılık yeteneği adeta paspas altı yapılarak baskı altına alınmış ve unutulmaya yüz tutmuştur (Rawlinson, 1995).

Genellikle farkında olunsa da olunmasa da formal eğitim sistemi içerisinde okul başarısı yaratıcı düşüncenin üstünde tutulmaktadır. Başarılının karşılığı okulda iyi notlara sahip olmak olarak nitelendirilmektedir. Başarılı olmak karnedeki notlar

mıdır? Karnedeki notlar bize sadece okul performansını gösterir, oysa çocuk içinde keşfedilebilecek hazineleri olan, okul notlarından çok daha fazlasıdır (Rein and Rein, 2000). Bu duruma sebep olan ise eğitim değil dâhil olunan eğitim sistemidir. Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik düzenlenen eğitim sistemlerinde olduğundan daha yaratıcı bireyleri karşımıza çıkarabilmektedir (Yıldız, 2010).

Arslan'a göre, yaratıcılık eğitimi; merak duyan, denemeye, araştırmaya, keşfetmeye, üretmeye, farklı bakış açılarından bakarak sorunları değerlendirmeye, akıl ve mantığını kullanmaya, duygu, korku ve kaygı denetimine, duyarlı olmaya, diyalog kurmaya, bağımsız olarak kararlar almaya, sanata karşı duyarlılık duymaya, irdelemeye ve incelemeye meraklı kişiler yetiştirecektir (Özden, 2005; İpşiroğlu, 1997).

1.2.7. Yaratıcılık Üzerine Yapılan Çalışmalar

Seternberg'in 2006 yılında yaratıcılık üzerine yaptığı çalışmasında temel amaç; yaratıcılık doğasını idrak etmek, yaratıcılığı değerlendirebilmek ve öğrencilere yaratıcı düşünme sistemini ve bunun yanında da yaratıcılığı öğretmek için belli başlı prensipleri oluşturmak olmuştur (Kapıcı,2010).

Aslan'ın 1989 yılında yaratıcı düşünme yeteneği olan kişilerin aynı zamanda danışmanlık hizmetine ihtiyaçlarının daha fazla olduğuna dair yaptığı çalışma kapsamında bir takım sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Araştırma 12 yaş grubuna dâhil olan toplam 298 katılımcının katılımı ile gerçekleşmiştir. Yapılan analiz sonucunda, yaratıcılık düzeyi yüksek olan kişilerin diğerlerine oranla daha fazla sorunlarının olduğu karşımıza çıkmıştır. Buna ek olarak yaratıcılık düzeyi yüksek olan grubun içerisinde erkek katılımcıların, kız katılımcılara oranla daha fazla problemlili olduğu belirtilmiştir (Yıldız, 2010).

Pala'nın 1999 yılında Ankara'da 7-11 yaş grubunda olan çocuklarda yaratıcılığın incelenmesi amacı ile çocuk bakım evlerinde kalan ve aileleri ile birlikte yaşayan çocuklar üzerinde çalışılmıştır. Bu iki grubun yaratıcılık testlerinde akıcılık ve orijinallik boyutları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çocuk bakım evlerinde kalan çocukların, bakım evlerine geliş yaşları arttıkça yaratıcılığın akıcılık

ve orijinallik boyutunda da artış olduğu görülmektedir. Ailesi ile birlikte yaşayan çocuklarda ise annelerin yaşları ile anne-babası ile birlikte yaptıkları etkinliklerin çeşitliliği yaratıcılığın orijinallik boyutu üzerinde anlamlı bir farka sebep olduğu görülmektedir (Aydın, 2009).

Juda'nın yapmış olduğu önemli bir çalışmada bilim adamları ve sanatçılar üzerinde yapılmıştır. Çalışmada yaratıcılık ve psikopatoloji arasındaki bağlantı incelenmiştir. Yapılan çalışmaya 12 mimar, 18 heykeltıraş, 37 şair, 20 ressam olmak üzere 113 sanatçı ve 112 doğal bilimler, 9 teknik bilimler, 51 teorik bilimler, 9 idari bilimler olmak üzere 181 bilim adamı katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; yaratıcılık düzeyleri incelenen katılımcıların %50 oranında psikopatolojinin büyük bir kısmını şairlerin kapsadığını, %38 oranında kısmın müzisyenlerin oluşturduğunu, %18 kısmının da ressamların oluşturduğu tesbit edilmiştir. Buna ek olarak yazarların birinci dereceden akrabalarının siklotimi, intihar ve manik depresyonu daha çok yaşadıkları ifade edilmiştir (Aksoy,2011).

Andreasen tarafından yapılan ve 15 yıl sonra yayınlana bir başka önemli çalışma, Iowa Yazarlar Kulübü'nün seçkin 30 Amerikan edebiyatı yazarı üzerinde yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada %80 oranında yazarlarda herhangi bir affektif bozukluğun var olduğu (%43 bipolar) ve %30 oranında alkolizmle sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Değerlendirme yöntemi olarak ise, kendi oluşturduğu yapılandırılmış görüşme yöntemi, verbal ve görsel yaratıcılığı belirlemek için Wais IQ testi, sözel olmayan yaratıcılık düzeyi için ise Raven Progresif Matrisleri uygulamıştır (Aksoy, 2011).

1.3. Psikopatoloji

Psikopatoloji ilk çağlarda başlayarak günümüze kadar, yaşanan sosyal ortam, toplumsal değer ve yargılar, tarihsel olay ve olgular, düşünsel ve bilimsel gelişmelerden etkilenerek bugünkü bilimsel tanımlamasına ulaşmıştır. Ruh sağlığı kavramı yarım yüzyıldır genellikle medikal modeller, bilimsel tanımlar ile ifade edilmeye çalışılmış olmakla birlikte, birey merkezli terapi ve diğer terapi türlerinin geliştirilmesinden, ulusal ruh sağlığı politikalarının belirlenmesine kadar geniş bir

çerçevede değerlendirilerek birçok alanın çalışması içine dahil olan bir alan konumuna gelmiştir (Jorm, 2000).

Ruh sağlığı kavramını, birey, aile ve toplum çerçevesinde değerlendirdiğimizde sorunu yaşayan bireyin psikopatoloji hakkında bilgi ve birikim sahibi olması, yardım alabileceği kaynakları saptayarak bunlara ulaşabilmesi, ailenin herhangi bir şekilde yaşayabileceği herhangi maddi veya manevi zarara engel olunabilmesi, ailenin gerekli olan destek ve yardımları alabilmesi, toplumsal olarak ruh sağlığı hakkındaki bilgi ve birikimleri, değerleri, inançları, etiketlemesi, ayrımcılığı gibi birçok önemli durumun öne çıktığı görülmektedir (Eker, 1991; Jorm ve ark., 1997).

Jorm tarafından temelleri atılan ‘ruh sağlığı okuryazarlığı’ kavramı birey, aile ve toplum çerçevesinde değerlendirilen psikopatoloji kavramının tanımlanmasını ve önlenmesini içine alan ruhsal bozuklukların içinde bulunduğu bilgi, birikim ve inanç sistemini ifade etmektedir (Biber, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü’nün yapmış olduğu ruh sağlığı tarama anketinde, psikopatoloji oranları gelişmiş ülkelerde %54 civarında iken, az gelişmiş ülkelerde %85 civarlarındadır (Demyttenaere ve ark., 2004). Ruh sağlığı okuryazarlığı artmakta olan bir ülkede bununla bağlantılı olarak erken tanı ve uygun şekilde müdahale yöntemlerini kolaylaştırmaktadır (Jorm ve ark., 2005).

1.3.1. Psikopatoloji Kavramı

Psikopatoloji kavramı, var olan ruhsal bir bozukluğun durumu ve seyrini incelemekle beraber aynı zamanda ruhsal bozukluğun sebep olduğu davranış şeklindeki normal dışı tepkiler olarak psikolojinin ruhsal bozukluklarını inceleyen dalıdır (Budak, 2003).

Öztürk’ün insanı tanımlarken “normal ve anormal davranışları ile biyopsikososyal bir varlık” olarak nitelendirmiştir. Bu cümleden yola çıkılarak psikopatoloji biyolojik, psikolojik ve sosyal birden fazla tanıma dayandırılmaktadır. Psikopatolojinin tanımını yaparken özellikle biyopsikososyal model merkeze

konularak, kişinin sağlık ve denge durumunun stres ve yatkınlık etkisi ile bozulabilmesine dayalı olarak bireylerin nörobiyolojik ve psikopatolojik özelliklerine önem gösterilmelidir (Blaney ve Millon, 2009; Öztürk, 2004).

Önemli bir nokta ise davranışın anormallliğini belirleyen kıstasların neler olduğudur. Temelleri 20. yüzyıla dayanan psikopatolojinin nedenlerini inceleyen anormal psikolojisinde, kesin çizgilerle normal veya anormal davranışın sınırları tanımlanmamakla beraber, uyumsuzluğa sebep olması ve önem teşkil eden bir rahatsızlığa sebep olması durumunda anormal olarak adlandırılabileceği belirtilmektedir (Range, 2005). DSM-IV de ise anormal olarak nitelendirilen davranışlar, eksiklik, yetersizlik, mantıksızlık, kişisel sıkıntı, sosyal normları ihlal etme ve işlevsizlik olarak ifade edilmektedir (Apa, 2013).

1.3.2. Tarihsel Süreçte Psikopatoloji

Geçmişten günümüze psikopatoloji kavramı zaman içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik farklılıkların etkisi çerçevesinde şekillenmiştir. İlk çağlarda manevi değerlerin de ağır basması ile psikolojik rahatsızlıklara sebep olduğü düşünölen kötü ruhların ve güçlerin yok edilmesi için farklı büyüler, ayinler veya törenler düzenlemiştir. Bu dönemde psikolojik hastalıkların sebep olduğü durumu ortadan kaldırmak adına büyüsel yollar deneniyordu (Babaoğlu, 2002).

Hastalıklar ile ilgili olarak neden- sonuç ilişkisinin kurulduğü ilk dönemler eski Mısır ve Yunan uygarlıklarının dönemini işaret etmektedir. Bu dönemde psikopatoloji hastalıklı olan kişinin tanrıya karşı yapmış olduğü günahları için affedilmeyi istediği bir iyileşme yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Thales'e göre psikopatoloji, insanların doğuştan getirdiği rahatsızlıklardır. Pythagoras ise beyni ruhsal rahatsızlıkların temeli olarak gören ilk düşünördür. Ona göre; birbirine zıt olan durumların arasındaki uyumun ruhsal yaşantıyı oluşturduğünü, temel uyum süreçleri içerisindeki dengesiz durumun ise ruhsal rahatsızlıklara sebep olduğünü düşünmüştür (Blaney ve Millon, 2009).

Modern tıbbın kurucularından Hipokrat Milattan önce 5. yüzyılda psikopatolojik rahatsızlıkları eski tanımlarından tamamen ayırarak, psikopatolojik

rahatsızlıkları ifade ederken insan davranışlarının belirgin bir şekilde bedensel maddelerin ve yapıların etkisinde olduğunu, normal dışı davranışların ise bir çeşit dengesizliğin veya hasarın sebep olduğunu savunmuş ve bu bedende yanlış hareket eden durumun kişinin düşünce ve hareketlerini yanlış şekilde bozabileceğini dile getiren ‘somatogenez’in ilk savunucuların olmuş ve bu yeni bakış açısı daha sonra gelecek olan sonraki dönemleri etkilemiştir (Atabek ve Görkey, 1998).

Ortaçağ Avrupası’nda baskı merkezi olan kilise ruh hastalarını büyücüler olarak kabul etmiş ve bu insanları zindanlarda tutmuştur. Fransız İhtilali’nden önce büyücü sonra akıl hastası olarak nitelendirilen psikopatoloji Fransız İhtilali’nden sonra Fransız psikiyatr Philippe Pinel ile yeniden doğru bir şekilde değerlendirilmeye başlanmıştır. Aydınlanma Dönemi’nde Pinel’in önderliğinde ruh hastaları nezaketle, anlayışla, bir birey olarak tedavi edilmeye başlanmıştır.

19. yüzyılda Emil Kraepelin tarafından ruhsal hastalıkların birbirlerinden farklı özellikler ve niteliklerle taşıdığı, farklı bir sürecinin ve seyrinin olduğunu, temelde yatan fiziksel sebebi ortaya çıkaracak belirtilerin olduğunu dile getirmiş ve bu duruma sebep olan belirtileri ‘sendrom’ olarak nitelendirmiştir (Özbek, 1971). Eski Çağ ve Yeni Çağ dönemlerinde psikopatolojik anlamda hız kazanan çalışmalar, toplumun ruhsal hasatlıklar ile ilgili bakış açısını olumlu yönde etkilemiş ve 19. yüzyılda Yakın Çağ dönemi ile birlikte yapılan çalışmalar günümüze kadar hız kazanarak ilerlemeye devam etmiş, bu sayede psikopatoloji ile ilgili tanımlar, algılar ve tutumlar belli çerçevelere oturarak günümüz anlayışa ulaşılmıştır (Öztürk ve Uluşahin, 2015).

1.3.3. Psikopatolojinin Sınıflandırılması

Psikopatolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve erken tanı konularak oluşabilecek hasarı azaltmak adına gerekli olan doğru tanımlamak, tanıyı koymak ve sınıflandırma olmalıdır. Günümüze baktığımızda ruh sağlığını tanımlamak için, belirli tanı kriterleri ve sınıflandırmaların yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Emil Kraepelin ruh sağlığını tanımlayan ve sınıflandıran ilk kişidir. Günümüz Kraepelin tarafından yapılan tanımlar hala kullanılmaktadır (Öztürk, 2004).

Psikopatolojinin tanımlanması ve sınıflandırılması için, hasta kişilerin yaşam öyküsü, aile geçmişleri ve psikososyal yaşantıları göz önüne alınırken, 1952 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği'nin değerlendirmesi ile Ruhsal Bozukluklar Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (Diagonostic and Statistical Manual Of Mental Disorders – DSM-I), ruhsal bozukluk belirtilerini tanımlayan bir sınıflandırma şeklini belirtmiştir. 1960 yılından itibaren, ruhsal bozukluklar için nesnelliği içine alan tanımlar ve sınıflandırmalar hız kazanmış ve bu çalışmaların sonucunda 1968 yılı itibari ile DSM-II etkin olmuştur. DSM-II'nin eksik kaldığı noktaları tamamlamak adına 1980 yılında araştırmaların ışığında tanı kriterleri ve sınıflandırmalara başvuran DSM-III etkin olmuştur. 1994 yılında ise DSM-IV-TR ve son olarak 2013 yılında DSM-V düzenlenmiş ve bugün hala dünya genelinde ruhsal bozukluklar için kullanılan bir psikopatolojik tanı ve sınıflandırma sistemidir (Öztürk, 2004). Dünya Sağlık Örgütü tarafından DSM'ye eş değer olarak ortaya konulan tanı ve sınıflandırma sistemi ise ICD (International Classification of Diseases) olmuştur. 1968 yılında ICD-8, 1979 yılında ICD-9 ve son olarak 1992 yılında yayınlanan ICD-10 ile evrensel bir tanı ve sınıflandırma sistemi yayınlamıştır (Öztürk, 2004).

1.3.4. Psikopatoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar

Jamison tarafından yapılan çalışmada özellikle affektif spektrum bozukluğuna işaret eden açık uçlu sorular sorularak bireysel görüşmeler yapılmıştır. Çalışmaya dâhil olan grubun %38'inin affektif bir bozukluğun sebep olduğu rahatsızlıklarının olduğu, birçoğunun lityum ve antidepresan tedavisi gördüğü veya daha öncesinde hastaneye yatış geçmişlerinin olduğu saptanmıştır. İngiliz sanatçı ve yazarlar üzerinde yapılan bu çalışmanın %33'lük büyük bir kısmının şairlerden oluştuğunu, %17'lik büyük bir kısmının da mani ölçütlerini karşıladığını ve çalışmada yer alan kişilerin %89'unun ise hipomani tanılarına karşılayan yaratıcılık ve üretkenlik düzeyinin yüksek olduğu dönemler tanımlanmıştır (Aksoy, 2011).

20. yüzyılda Ludwig tarafından yapılan çalışmada yaratıcı meslek grupları olarak belirlenen, müzik, tiyatro ve edebiyat dalında çalışanlar ile yaratıcılık düzeyinin olmadığı düşünülen, askerlik, politika, fen bilimleri gibi alanlarda çalışan kişiler arasında psikopatolojik olarak anlamlı bir fark olabileceği hipotezi savunulmuştur. Sonuç olarak şairlerde %57-66 oranlarında depresyon semptomlarının

görüldüğü, askerlerde ise bu oranın %5 olduğu belirtilmiştir (Ludwig, 1992). Post'un yaptığı çalışma kapsamında sanat, siyaset, bilim alanlarında üne sahip 291 kişinin vefatından sonra var olan eserleri ve biyografileri ışığında incelenmiş ve DSM-III-R tanı kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Psikopatolojiyi her yönü ve rahatsızlığı ile geniş bir şekilde ele alan çalışmanın sonucunda bu kişilerde %62 oranında affektif spektrum bozukluğu olduğu saptanmıştır (Post, 1994).

Solovay'ın ve arkadaşlarının yürüttüğü bir çalışmada ise, manik süreç içerisindeki hastalar, şizofreni hastaları ve sağlıklı kişilerin düşünsel aşamaları karşılaştırılarak elde edilen sonuçta, manik hastalar da birleştirici düşünce yapısının daha fazla hâkim olduğu saptanmıştır. Birleştirici düşünce yapısını ise, düşünce ve hayal gücünün aykırı bir yol ile birleşmesi ve bu durumun yoğun ve ayrıntılı bir şekilde vurgulanmasıdır. Manik hastalarda var olan birleştirici düşünce yapısı zaman zaman mizah şeklinde zaman zaman da küstahlık seviyesinde bir tavırla ortaya çıkmıştır (Goodwin ve Jamison, 2007).

1.4. Kişilik

1.4.1. Kişilik Kavramı

Günümüze kadar gelinen zaman içerisinde bilim insanları, düşünürler, araştırmacılar tarafından birçok farklı alanda kişiliğin farklı bakış açıları ve tanımları olmuştur. Burger'e göre kişilik, kişinin kendisinin sebep olduğu tutarlı kalıplaşmış davranışlar ve kişinin kendi içindeki süreçleridir. Tutarlı kalıplaşmış davranışları tanımlarken, zaman ve durum fark etmeksizin genellikle aynı davranışı sergilemek olarak karşımıza çıkarken, kişinin kendi içindeki süreçleri, onun nasıl ve ne şekilde davranacağını, hissedeceğini etkisi altına alan ve kişinin içinde büyüyen duygu, biliş, güdülenme aşamalarını ifade eder (Tatlıhoğlu, 2010).

Kişilik aynı zamanda bireyin sahip olduğu sosyal becerileridir. Kişinin diğer kişilerle farklı şekillerde kurmuş olduğu sözel veya davranışsal iletişim becerisidir. (Yanbastı, 1990). Kişiliği davranışsal olarak ele aldığımızda kişide var olan bütün psikolojik özellikleri karşımıza çıkar (Dede, 2009). Genel itibari ile kişilik, kişinin

kendine özgü ve tutarlı bir şekilde sergilediği davranışlarının tümü bireyin kişiliğini oluşturmaktadır (Akman ve Erden, 2014).

1937 yılında Amerikalı psikolog Gordon Allport yayınlanan Kişilik adlı kitaplarında da açıkça ifade edildiği üzere kişilik, bireyin çevresine karşı göstereceği ahengi oluşturan psikofiziksel sistemlerin, bireyin içindeki dinamik haldeki organları şeklinde ifade etmiştir. Allport'a göre bireyi diğerlerinden ayıran şey ayrı bir varlık olarak bireysel bir şekilde var olma durumudur. Bireysel olan kişi tektir ve o kişinin bir benzeri var olmamış ve var olmayacaktır (Özmenler, 1995).

Kişilik özelliklerinin belli başlı temel prensipleri karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; kişilik, bireyin kendisine özgü bir şekilde hayata uyum sağlama çabasıdır. Çocukluk evresinde kendine özgü davranışlar, çocuğun hareketliliğinde ve duygusallığında yatar. Bir bireyin kişiliğini oluşturan davranışlar doğumunun dördüncü ayından sonra başlamaktadır. Bu zamandan sonra kişinin kendine has davranışları kazanılmaya başlanmaktadır. Bireyin bebeklik ve çocukluk evresinde dikkat çekici sergilediği davranışlar, çocuğun ilerdeki hayatında da kalıcılığını koruyacaktır. Kişilik ergenlik döneminin öncesinde tamamen oluşumunu tamamlayan bir yapı değildir.

Getzel ise tüm bu tanımları inceleyerek bunları üç başlık altında toplamıştır.

1. Kişiliğin Davranışsal Tanımı: Kişiliği ele alırken ilk olarak bir insanın dışardan gözlemlenebilen davranışları ve alışkanlıkları incelenerek ifade edilen tanımlardır.
2. Kişiliğin Sosyal Uyarıcı Rolü: Bazı psikologlar, bilim insanları, araştırmacılar, kişilik kuramını incelerken toplumsal bağlamda ele almaktadır.
3. Derinlik Psikologları Çerçevesinden Kişilik: Bu düşünceyi benimsemiş bilim insanlarımıza göre, bir bireyin gözlemlenebildiği ve ölçülebildiği tüm özellikleri bazı iç etmenlerin etkisinden oluşmaktadır (Baymur, 2015).

1.4.1.1. Karakter Kavramı

Karakter kişiliğin ahlaki boyutunu ele alan, belli başlı değer yargılarını benimseyerek gelişim gösteren, kişiliğin sürekli olarak tutarlılık gösterdiği kalıplaşmış şekildeki özelliklerini gösterebilmek için kullandığımız kavramdır (Gençoğlu, 2006). Allport karakteri tanımlarken, bireyin hal ve davranışlarını değerlendirirken dikkat edilen kültürel normlar ve değerler olarak tanımlar. Bu tanımlamadan yola çıkılarak karakteri etik bir kavram olarak ele almak gerekmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Bebekliğimizden başlayarak kulağımıza fısıldanan her şey (yasak, ayıp, günah...) karakteri oluşturur. Güney, karakteri kişinin kendine özgü özellikleri ile birlikte içinde bulunduğu toplumsal değer yargılarının etkileşimi ile oluştuğunu ifade eder. Binbaşıoğlu ise karakteri, kişiliğin ahlakla ilişkili tarafıdır diyerek ifade eder. Kişiliğin elle tutulur yönlerinden biri de karakterdir. Karakteri ortaya çıkaran önemli bir özelliği ise toplumsal normlar ile ilişkili olmasıdır. Karakter, ergenlik dönemi gibi kişinin kendine has davranış kalıpları ve toplumsal grup yarattıkları dönemlerde belli sarsıntılar yaşayabilmektedir. Karakter, tüm bu çerçeveler ve evrelerin ışığında oluşumunu tamamlamaktadır (Tatlılıoğlu, 2010).

1.4.1.2. Mizaç (Huy) Kavramı

Bireyin duygusal yönünü ve hareketli yapısını ifade etmektedir ve halk dilinde huy olarak karşımıza çıkmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999). Cloninger ve arkadaşlarına göre mizaç, genetik olarak geçiş sağlayan, gelişimsel süreç içerisinde stabil kalan, duygusal bir temele dayanan ve sosyo kültürel öğretilerden etkilenmeyen kişiliğin parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Sevi, 2009).

Mizaç kişinin duygu ve davranışlarını etkileyen bir kavramdır. Biyokimyasal temellere bağlı olması sebebi ile bu kalıtsal çerçeve içerisinde ve sürenginliğe sahiptir. Ani öfkelenme, hemen kızma ve sinirlenme, keyiflenmek, enerjik olmak veya olmamak gibi kişiden kişiye değışkenlik gösteren mizaç yapıları oluşmaktadır (Köknel, 2005). Yapılan incelemeler, araştırmalar neticesinde kişilik özellikleri sayısız nitelikler taşıırken, mizaç boyutu sınırlı sayıda karşımıza çıkmaktadır. Burada

yatan temel sebep ise yapılan mizaç çalışmalarında kişinin hangi tepkiyi verdiği kadar ziyade, nasıl tepki verdiği odaklanmalarıdır (Burger, 2006). Mizaç özellikleri çevresel etmenlere etki ettiği gibi, çevresel etmenler de mizaç yapısının kararlı kişilik özelliklerine dönüşmesini sağlamaktadır. Bir başka şekilde ele alacak olursak birbirine yakın mizaç özellikleri taşıyarak doğan iki çocuk ileriki yaşantılarında farklı kişilik yapılarına sahip olan iki birey haline gelebilirler. Üst düzey bir tepki hızı ve hareketliliği olan bir çocuk, ani bir şekilde öfke patlamaları yaşayan fevri bir birey olabileceği gibi, aynı zamanda hırslı bir lider ya da korumacı yapıya sahip bir kahraman da olabilir. Fakat bu çocukluğun ileride yüksek ihtimalle korkak, çaresiz, sakin, sesi çıkmayan, içine kapanık bir birey olmayacağı mutlaklıdır (Özdemir ve Acarkan, 2010).

1.4.1.3. Yetenek Kavramı

Kişilik kavramını inşa eden bir diğer kavram ise yetenektir. Yeteneği iki farklı küme içinde inceleyebiliriz. Bunlardan birincisi zihinsel yetenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Zihinsel yetenek, kişinin belli durumlardaki ilişki sistemlerini beyin süzgecinden geçirerek idrak edebilmesini, idrak ettiğini daha sonrasında analiz edebilmesini ve analizini yaptıktan sonra sonuca varabilmesini sağlar. İkincisi ise bedensel yetenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedensel yetenek, bireyin doğuştan var olan ve daha sonraki deneyimleri ile kazanmış olduğu niteliklerdir. Yürüyebilme, koşabilme, görebilme, renkleri ayırt edebilme, tat alma koku alma yetisine sahip olma, el-ayak koordinasyonu vb. özellikler bedensel yeteneğin belli başlı örneklerindedir (Zel, 2012). Yetenek bireyin kişisel gelişimini sağlarken aynı zamanda da çevresi tarafından tanınmasına yardımcı olur. Bu durum kişinin kendine güvenini arttırdığı gibi aynı zamanda da sosyal çevre tarafından saygınlık kazanmasını sağlar (Güney, 2015).

1.4.1.4. Benlik Kavramı

Benlik, yapılan birçok araştırma ışığında kişiliğe en büyük etkisi olan kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Üngüren, 2011). Benlik, kişinin kendisini, kişiliğini bütün çerçeveleri ile tanıyarak analiz edebilmesidir (Zel, 2012). Bireyin kendi

benliğinin, gücünün, kişiliğinin ve kişisel özelliklerinin farkında olması ve bunları doğru analiz edebilmesi durumudur.

Geniş bir çerçeveden baktığımızda kişiliği en çok etkileyen kavram olarak nitelendirdiğimiz benlik kavramı temelde kişilikten farklı anlamlar taşımaktadır. Benlik kavramı doğru bir şekilde idrak edildiği zaman kişinin kim olduğunu, neler yapabileceğini, değer yargılarının neler olduğunu, hayattan ne gibi isteklerinin olduğu, hayattaki amacının ne olduğu gibi sorularına benlik kavramı cevap verebilmektedir (Başal, 2010). Amacının ne olduğunu bulan kişi, kendisini benliği içinde nasıl bir şekilde görmek istediğinin, kendine nasıl bir değer verdiğini sergiler. Neler yapabileceğini bilen kişi, bireysel yeteneklerinin farkına varır (Üngüren, 2011). Benliğin ve benlik kavramını oluşturan unsurların doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için, bireyin kendisine yönelttiği sorulara cevap bulabilmesi gerekmektedir (Köknel, 1998).

Carl Rogers benlik kavramının temsilcilerindedir. Rogers'a göre, benlik kişinin kendisine ve kişiliğine dönük doğru bir algılama sistemidir. Benlik, kişinin ne olduğunu ve neler yapabileceğini ve buna ek olarak ileride neleri başarabileceğinin farkına olması kişinin ideal benlik kavramını belirlemektedir. Zamansal süreç içerisinde şekil alan benlik, kişinin kendini ve çevreyi algılamasını ve bu algılamalardan yola çıkarak değerlendirebilmesini sağlar (Keskin ve Saltürk, 2008). Benlik kişinin var olan hal ve davranışlarını düzeltmez, bireyin kendisini ve var olan durumunu bilinçli bir şekilde algılamasını sağlar. Kişinin kazanmış olduğu tecrübelerinin ve algılamalarının toplamıdır. Çocukluk çağında var olan çevresel etkilerin birbirleri ile olan etkileşimleri sonucunda benlik kavramı şekillenmektedir. Çocuk çevreden gelen olumlu yapıdaki değerleri benimserken, olumsuz yapıdaki değerleri benimsemez ve zaman içinde benimsediği değerleri kendi içinde harmanlayarak kendi değer yargılarının oluşumunu sağlar (Yanbastı, 1990).

1.4.2. Kişiliğin Oluşumu

Kişilik hayatın ilk aşamalarında oluşmaya başlar. Altı yaşından sonra ana hatları netlik kazanır ve gençlik döneminde ise son halini alır. Kişinin çevresi ile kurduğu iletişim ve sağladığı uyum vasıtası ile kişilik oluşumu biçimlenir. Güvenç

kişilik oluşumunun sadece emzirme, kundaklama gibi yöntemlerle değil, ailenin ve yakın eğitici çevrenin çocuğa karşı almış olduğu tutum ve davranışlarla oluştuğunu belirtir. Öztürk ise kişilik oluşumunun, kişinin evrimsel gelişimi ile birlikte olgunlaşan ve öğrenme süreci ile birlikte bireyleşen, toplumsallaşan aşamaların birbirini etkilemesi ile oluştuğunu ifade eder (Tatlıoğlu, 2010). Kişi yaşadığı toplumun niteliklerinden, kültürel değerlerinden etkilenmekte ve içinde olduğu bu toplumun kültürel değerlerini yansıtmaktadır (Deniz, 1997). Kişilik oluşumu sırasında genetik ve çevresel etmenler doğumundan itibaren birbiri ile iç içe girer. Çocukta var olan kalıtsal karakteristik özellikler ile yetişmiş olduğu çevre arasında bir ilişki kurulur (Atkinson ve ark., 2015).

Sürekli olarak iç ve dış uyarıcılar tarafından etkilenen kişilik oluşumu kalıtsal, ailenin hayatı, aile dışında kalan yaşamsal koşullar, toplumsal beklentiler ve gereksinimler, öğrenilmiş bilgiler gibi pek çok etmen tarafından etkilenmektedir (Aktaş, 2006). Kişilik oluşumu insanın tüm hayatı boyunca ağır ağır süreçlerle gelişimini sürdürebilecek bir kavramdır (Tatlıoğlu, 2010).

Kişilik kuramının temsilcilerinden Sigmund Freud, Jean Piaget ve Eric Ericson gibi kişiler kişiliğin gelişim sürecinin bir sonucu olarak oluştuğunu savunurlar. Trait kuramcı Gordon Allport ve Henry Odbert, kişilik oluşumunu ifade ederken, kişinin temel niteliklerini ifade eden ve devamlılığı olan birtakım karakteristik özellikler üstünde durmuşlardır. Örneğin, mahcupluk, agresiflik, sakinlik, üşengeçlik, güvenilirlik şeklindedir. Bu karakteristik özellikler çoğu zaman, aynı düzeyde devamlılığı olduğu sürece bu yapısal özellikleri "Trait" olarak nitelendirmişlerdir. Fakat kişinin çevresi ile iletişiminin ve etkileşiminin sebep olduğu kişilik yapılanması göz ardı edilebilmekte ve bu durumu kişilik traitleri tarafından açıklanamamaktadır (Bozgeyikli, 2001).

1.4.2.1. Kişilik Oluşumuna Etki Eden Faktörler

Kişilik oluşumunu etkileyen belli başlı faktörler; kalıtsal ve bedensel faktörler, sosyo kültürel faktörler, sosyal çevre ve sosyal sınıfın sahip olduğu nitelikler, aile değişkenleri, coğrafi ve fiziki etmenler, basın yayın araçları, sosyal gurupların içerisinde yer alan bireyler, yaşlı kişiler ve doğum anı olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Akgemci, Şimşek, Çelik, 2014). Sosyal hayat içerisinde bireylerin ne şekilde davranışlar sergileyeceği, düşüneceği, seveceği, giyineceği gibi durumları etkileyen tüm etmenler kişilik oluşumunu oluşturan faktörlerdir (Güney, 2015).

1.4.3. Kişilik Yaklaşımına Dair Paradigmalar

Kişilik yapısının tanımlanmasına yönelik yapılan birçok çalışma kişilik paradigmalarının da oluşmasını sağlamıştır. Bu paradigmlar kişiliği tanımlarken birbirlerinden farklı tanımlar ve görüşler ışığında tanımlamışlardır (Başaran, 1991). Kişilik yapısını açıklamaya çalışan altı temel yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; psikoanalitik yaklaşım, ayırıcı özellik yaklaşımı, biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımı, bilişsel yaklaşım şeklindedir.

Psikoanalitik yaklaşım, kişinin davranışlarının belirlemede bilinçaltının anahtar rolünü üstlendiğini savunan düşünce sistemidir. Kişiliği incelerken bilinçaltında var olan etmenlerin bilinç yüzeyine çıkartılarak ele alınması gerektiğini savunur (Üngüren, 2011). Psikoanalitik kuram, kişinin kişiliğindeki ve benliğindeki gelişimsel farklılıkların üstünde odaklanarak, gelişimsel aşamayı birbirlerinden kopuk bir aşama olarak görür. Tüm olgunlaşma aşamasında, belli başlı dürtüler, ihtiyaçlar veya çatışmalar çocuğun çevresel fonksiyonları ile ilişkili bir şekilde ortaya çıkar (Ataman, 2004). Bu yaklaşımın ilk kuramcısı Sigmund Freud'dur. Freud'un sonrasında Carl Jung, Alfred Adler, Erik Erikson, Karen Horney, Harry Stack Sullivan, Erich Fromm gibi kişiler bu yaklaşımın savunucularından olmuşlardır.

Ayırıcı özellik yaklaşımı, zaman ve durum koşullarına göre değişiklik göstermeyen, kararlı bireysel davranışsal farklılıkların belirlenebilirliğini savunur. Bu yaklaşım bir kişinin davranışlarını değil, devamlılığı olan bir özelliğin süreç içerisinde başka noktalarında bulunan kişilerin genel davranış şekillerini inceleyerek tipleri veya ayırıcı nitelikteki özellikleri belirlemeye çalışırlar. Bu yaklaşım temelde iki hipotez üstünde durur. İlk olarak, bu yaklaşımı savunanlar kişilik özelliklerinin süreç içerisinde kalıplaştığını ve değişmediğini söylerler. İkinci olarak kişilik özelliklerinin var olan durumlar karşısında kararlılık içinde olduğudur. Örneğin saldırgan bir yapıya sahip olan kişiler, hem futbol oynarken hem de aile içi tartışma anlarında normal düzeyden fazla bir şekilde saldırganlık gösterebilmektedir. Bu yaklaşımın kuramcıları

ise öncelikle Gordon Allport, daha sonrasında Henry Murray ve Raymond Cattell olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006).

Biyolojik yaklaşım, kişilik yapısının biyolojik etkilerden ayrı tutulamayacağını ifade eder. Kısacası, beyin dalgası etkinliği, hormonal düzeyler, kalp atış hızı gibi fizyolojik nitelikler bireysel farklılıklara sebep olabilir. Bu şekilde var olan biyolojik farklılıklar ile davranışsal farklılıklar arasında ilişki kurulabilmektedir. Bu yaklaşımın kuramcısı ise Hans Eysenck olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006).

İnsancıl yaklaşım, kişilerin bireysel hareketlerinden genel itibari ile kendilerinin sorumlu olduğunu benimser. Bu yaklaşım çerçevesinde belli durumlarda ve zamanlarda olaylar karşısında otomatik tepkisel bir yaklaşımda bulunsak ve bilinçaltının sebep olduğu dürtüler vasıtasıyla güdülensek de, her zaman kendi kaderimizi belirleme, kendi hal ve hareketlerimize karar verme yetisine sahibiz. Bu çerçevede herkes kendi iradesinde özgürdür. Bu yaklaşımın kuramcıları ise; Carl Rogers, Abraham Maslow, Mihaly Csikszentmihayli olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006).

Davranışsal sosyal öğrenme yaklaşımı, kişiliği bireyin eskiden yaşamış olduğu koşulların toplamının sonucu olarak nitelendirir. Davranışsal psikoloji yapısal yalnızca gözle görülebilir olan hal ve davranışları inceleyebilmektedir. Davranış kuramcıları, davranışların gelişim aşamalarını ve devamlılığını klasik ve edimsel koşullanma ile açıklayabilmektedirler. Klasik koşullanma; uyarıcının mevcut olan uyarıcı tepki bağı ile eşleştirilmesi yolunu kullanarak oluşur. Yapılan davranışın akabinde gelen ceza veya pekiştirme davranışı ise edimsel koşullanmayı oluşturur. Bu yaklaşımın kuramcıları; John B. Watson, B.F Skinner, Julian B. Rotter, Albert Bandura olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006).

Bilişsel Yaklaşım, bireylerin kişilik farklılıklarını onların sahip olduğu farklı bilgi işleme süreçlerine bağlar. Bu yaklaşım kişisel farklılıkları ve bireysel süreçleri ifade etmek için birtakım bilişsel yapılar belirtmişlerdir. Bunlar; şemalar, bilgi algılama, düzenleme, işleme ve kullanmaya yardımcı olan varsayımsal bilişsel yapılanmalardır. Şemalar sayesinde insanlar kendileri için önemli olan şeyleri ayırt etmeleri gerektiğini, geri kalanları ise önemsiz kabul etmeleri gerektiğinin

benimserler. Bu yaklaşımın kuramcıları; Kurt Lewin, George Kelly ve Albert Ellis olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006).

1.4.4. Kişilik Üzerine Yapılan Çalışmalar

1995 yılında Buttsworth ve Glen tarafından Avustralya’da 70 erkek 185 kadın olmak üzere toplamda 225 müzisyen ve 60 erkek 227 kadın olmak üzere toplamda 287 müzisyen olmayan iki grup üzerinde yapılan çalışmanın sonucunda, müzisyen olan grubun müzisyen olmayan gruba kıyasla daha heyecanlı, daha hassas ve daha tutucu olduğu, ayrıca müzisyen olan erkek grubunun müzisyen olan kadın grubuna göre daha hassas oldukları sonucuna varılmıştır (Buttsworth ve Gelen, 1995; akt. Koca, 2007).

1996 yılında Cengiz tarafından İzmir’de yapılan çalışmada normal lise ve güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin denetim odakları ve kendini gerçekleştirme düzeyleri incelenmiştir. 475 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada güzel sanatlar lisesinde eğitim alan öğrencilerin normal lisede eğitim alan öğrencilere kıyasla genellikle içten denetimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Koca, 2007).

Darvill ve Johson tarafından 1991 yılında yapılan çalışma 109 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada iyimserlik ve yaşam olaylarının kontrol algısı ile ilişkisi incelenmiştir. Sonuç olarak iyimser kişilik özellikleri düşük katılımcıların yüksek düzeyde nevrotik eğilimleri olduğu, nevrotik düzeyi yüksek katılımcıların ise, olumlu olaylar karşısında iyimserlik düzeylerinin düşük olduğu, olumsuz olaylar karşısında ise kötümser algılama eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu ve olumlu ya da olumsuz olaylara karşı düşük seviyede kontrol algılarının mevcut olduğu sonucuna varılmıştır (Tatlılıoğlu, 2010).

Güner (1995), tarafından yılında yapılan çalışmaya 1079 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmada dinlenen müzik türünün ergenler üzerindeki depresyon ve saldırganlık düzeylerine etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ağır metal müzik dinleyen katılımcıların saldırganlık düzeyi diğer müzik türünü dinleyen katılımcılara oranla daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca arabesk tarz müzik dinleyen kız öğrencilerin,

ağır metal m¼zik ve klasik batı m¼ziđi dinleyenlere kıyasla depresyon d¼zeyleri daha y¼ksektir (G¼ner, 1995; akt. Koca, 2007).

BÖLÜM 2

Yöntem

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini 2015-2016 ve 2016-2017 öğretim yılı içerisinde Işık Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitim gören basit seçkisiz ardışık örnekleme yöntemi ile seçilen 200 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmamıza katılan bir grup gönüllü öğrenciye araştırma konusunda bilgi verilerek, form ve ölçekler araştırmacı tarafından üniversite dahilinde araştırma konusunda bilgi sahibi olan öğretim elemanlarının onayı ve denetimi ile uygun saatlerde öğrencilere uygulanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu (Ek-1)

Araştırmacı tarafından hazırlanan soru formudur. Üniversite öğrencilerinin yaşı, cinsiyeti, doğum yerleri, en uzun süreli yaşadığınız yerleşim birimi, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın mesleği, katılımcının ekonomik olarak ailesini hangi seviyede gördüğü, ailesinin uzun süredir devam eden bir sanatsal uğraşının varlığı, eğitim alanları, kişisel tercihleri, yönelimleri gibi değişkenleri saptamaya yönelik sorular bulunmaktadır.

2.2.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE) (Ek-2)

Derogotis tarafından 1992 yılında geliştirilen ölçek Belirti Tarama Listesi ile yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır ve bahsedilen ölçeğin kısa formu niteliğindedir. Ölçek SCL-90R'nin 90 madde arasından dağılmış olan 9 faktörünün,

her faktörden en yüksek puanı almış toplam 53 maddenin seçilmesiyle oluşturulmuştur. Her madde 0 ile 4 arasında puan alabilmekte (0= hiç, 4= çok fazla) ve ölçekten alınan puanların toplam 0 ile 212 arasında değişebilmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Kendini bildirim dayanan ölçeğin özgün formunun obsesif-kompulsif bozukluk, somatizasyon, depresyon, kişiler arası duyarlılık, anksiyete bozukluğu, fobik anksiyete, hostilite, psikotizm ve paranoid düşüncelerin boyutları bulunmaktadır. Ölçek ayrıca rahatsızlık ciddiyeti, belirti toplamı ve semptom rahatsızlık indeksi olmak üzere 3 global indeksten ve 4 ek maddeden oluşmaktadır. Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı alt boyutlar için 0.71-0.85 arasında değişmektedir. Test-tekrar güvenilirliği $r=0.68-0.91$ arasındadır. Ölçeğin ölçüt geçerliğine ilişkin çalışmalara bakıldığında, MMPI klinik ölçekleri ile KSE, küme ölçekleri ve MMPI içerik ölçekleri arasındaki korelasyonlar 0.30'un üzerinde bulunmuştur. Yapı geçerliğine bağlı çalışmalarda ise KSE'nin sigara içenleri ve sigara içmeyenleri, kronik hastalığı olmayanları ve gerçek kalp hastalarını, intihar riski olmayan ve olan şizofreni hastalarını anlamlı bir şekilde ayırt edebilmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeği Türk örnekleme uyarlama çalışmaları 1994 yılında Şahin ve Durak tarafından yapılmış olan faktör analizi ölçeğin depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, hostilite ve somatizasyon olmak üzere beş boyuttan oluştuğunu göstermiştir. İç tutarlığa ilişkin yapılan üç farklı çalışmada ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarının 0.96 ve 0.95; alt ölçekler için elde edilen katsayıların ise 0.55 ve 0.86 değerleri arasında değişkenlik gösterdiği rapor edilmiştir. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğine ilişkin çalışmalar, ölçeğin alt ölçeklerinin ve üç küresel indeks puanının çeşitli ölçeklerle -0.14 ve 0.70 arasında değişen korelasyonlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Yapı geçerliğine bağlı olarak yapılan çalışmalarda ise ölçeğin strese yatkın olamama ve strese yatkın olma durumunu ayırt edebildiğini göstermektedir (Şahin, Durak, 1994).

2.2.3. Raudsepp Ne Kadar Yaratıcısınız? Testi (NYT) (Ek-3)

Raudsepp'in testinin ise gerek kendisinin tanımlamasında gerekse Clapham'ın 2004 yılında yaptığı faktör analizi ile ilgili çalışmada yaratıcılığın "ilgi ve tutum"

boyutunu ölçmekte olduğu ortaya konmaktadır. Ölçeğin yaratıcılığını şekillendiren "kişilik özellikleri, tutumlar, değerler, motivasyonları ve ilgileri belirlemeyi sağladığı ifade edilmektedir (Raudsepp, 1985; akt. Kapıcı, 2010.). Testte cevaplardan 1 numaralı seçenek (Tamamıyla Katılıyorum) için (-2) puan; 2 numaralı seçenek için (-1) puan; 3 numaralı seçenek için (0) puan; 4 numaralı seçenek için (1) puan ve 5 numaralı seçenek (Kesinlikle Katılmıyorum) için (2) puan kazanılmaktadır. 42 Ölçek puanlaması esnasında 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 20, 24, 29, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 46, 47, 48 ve 50 numaralı maddeler ters puanlanmaktadır. Puanların toplanması sonucunda testi yanıtlayan kişilerin yaratıcılık puanları elde edilmektedir. Test puanı 100-80 arasında olanların yaratıcılık puanları yüksek; 79-60 arasında olanların yaratıcılık düzeyi ortalamanın üzerinde; 59-40 arasında olanların yaratıcılık düzeyleri orta; 39-20 arasında olanların yaratıcılık düzeyi ortalamanın altında ve 19 ile (-100) arasında olanların yaratıcı olmadıkları değerlendirilmeye alınmıştır (Sungur, 1997; Kapıcı, 2010). 50 sorunun iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach's Alfa değerini 2006 yılında Bahar 0.78, 2006 yılında Gülel 0.85, 1998 yılında San 0.86 ve 1994 yılında Varoğlu 0.73 olarak bulmuşlar; geçerlik için yaptıkları faktör analizleriyle de ölçeğin tek boyutlu olduğunu ortaya koymuşlardır (Kapıcı, 2010).

2.2.4. On Maddelik Kişilik Ölçeği (OMKÖ) (Ek-4)

Gosling ve arkadaşları tarafından geliştirilen On Maddelik Kişilik Ölçeği sorumluluk, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, duygusal dengelilik ve dışa dönüklük olmak üzere beş önemli kişilik özelliğini ölçmektedir. Hasan Atak tarafından 2013 yılında Türk Kültürüne Uyarlanmıştır. OMKÖ'nin bütün versiyonları 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri, yedi derecelmeli Likert tipinde değerlendirilmektedir. Her bir alt boyutta iki madde, her bir maddede de benzer anlamları ifade eden iki sıfat yer almaktadır. Dil geçerliği (0,92-0,97 arasında değişen korelasyonlar), açıklayıcı (5 faktör ve 10 madde; açıklanan varyans %65,21) ve doğrulayıcı (X^2/sd : 2,20, GFI 0.95, AGFI 0.92, CFI 0.93, NNFI 0.91, RMR 0.04 ve RMSEA 0.03) faktör analizi sonuçları, madde analizi ve ölçüt dayanıklı geçerlik sonuçları önerilen beş-faktörlü modelin Türk gençlerinde uygunluğunu desteklemektedir (Atak, 2013).

İç tutarlılık (Sorumluluk 0,84, Deneyime Açıklık 0,83, Yumuşak başlılık 0,81, Duygusal Dengelilik 0,83 ve Dışa Dönüklük 0,86) ve test-tekrar test yöntemine dayalı güvenilirlik analizleri sonuçları da (n=54; Sorumluluk 0,87, Deneyime Açıklık 0,89, Yumuşak başlılık 0,87, Duygusal Dengelilik 0,89 (duygusal dengelilik düştükçe nevrotik durum artış göstermektedir.) ve Dışa Dönüklük 0,88) ölçeğin kabul edilebilir güvenilirliğine işaret etmektedir (Atak, 2013).

2.2.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 22.0 programının kullanımıyla analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesi için T test, Anova testi ve Ki Kare testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında değişkenler arasındaki ilişki farklılıklarını belirlemek için tamamlayıcı olarak Post Hoc Tukey testi, sürekli değişkenler ile arasındaki ilişki Pearson Korelasyon ve Regresyon analizi uygulanarak incelenmiştir.

2.3. Bulgular

Bulgular bölümünde, araştırmada problemin çözümü için araştırmaya dâhil olan kişilerden elde edilen verilerin analizleri incelenmiştir.

2.3.1. Demografik Değişkenlerdeki Farklılıklara İlişkin Bulgular

2.3.1.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısına İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmanın bu bölümünde, örneklem grubunun dağılımına ilişkin frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Veriler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. *Katılımcıların Demografik Değişkenlere Ait Frekans Dağılımı*

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	121	60,5
	Erkek	79	39,5
Yaş	18-22	170	85,0
	23-27	29	14,5
	28-32	1	0,5

Yaşamının Bir Bölümünü Nerede Geçirdiği	Büyük Köy-Kasaba	11	5,5
	İlçe	33	16,5
	İl	91	45,5
	Büyük Şehir	65	32,5
Baba Durumu	Eğitim İlkokul	44	22,0
	Ortaokul	33	16,5
	Lise	56	28,0
	Üniversite	61	30,5
	Lisansüstü	6	3,0
Anne Durumu	Eğitim İlkokul	68	34,0
	Ortaokul	27	13,5
	Lise	52	26,0
	Üniversite	51	25,5
	Lisansüstü	2	1,0
Ekonomik Düzey	Çok Düşük	2	1,0
	Düşük	15	7,5
	Orta	156	78,0
	Yüksek	26	13,5
	Çok Yüksek	0	0
Aile Sanatı	Evet	84	42,0
	Hayır	116	58,0
Eğitim Alanı	Resim	118	59,0
	Müzik	37	18,5
	Grafik Tasarım	28	14,0
	Heykel	17	8,5
Başka Sanatsal İlgi Alanı	Evet	112	56,0
	Hayır	88	44,0
Yaratıcılık Gerektiren Bir Alanda Alınan Bir Ödül	Evet	75	37,5
	Hayır	125	62,5

Bilinçli Tercih	Kesinlikle Bilinçli	133	66,5
	Bilinçli	52	26,0
	NeBilinçli- NeBilinçsiz	12	6,0
	Bilinçsiz	3	1,5
	Kesinlikle Bilinçsiz	0	0
Alanın Yaratıcılığa Uygunluğu	Kesinlikle Uygun	104	52,0
	Uygun	75	37,5
	NeUygun- Ne Uygun Değil	18	9,0
	Uygun Değil	3	1,5
	Kesinlikle Uygun Değil	0	0
Görsel Yazılı Yayın Takibi	Her Zaman	38	19,0
	Genellikle	99	49,5
	Bazen	48	24,0
	Nadiren	13	6,5
	Hiçbir Zaman	2	1,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi; örnekleme katılan bireylerin 121’i (%60,5) kadın, 79’u (%39,5) erkek olmak üzere 200 öğrenci dâhil edilmiştir.

Katılımcıların, 170’inin yaşları (%85,0) 18-22 aralığında, 29’unun yaşları (%14,5) 23-27 aralığında, 1’inin yaşı (%0,5) 28-32 aralığındadır.

Yaşamının büyük bir bölümünü nerede geçirdiğine bakıldığında; 11’i (%5,5) köy-kasabada, 33’ü (%16,5) ilçede, 91’i (%45,5) ilde ve 65’i (%32,5) büyük şehirde geçirmiştir.

Babaların eğitim durumuna bakıldığında; 44’ü (%22,0) ilköğretim mezunu, 33’ü (%16,5) ortaöğretim mezunu, 56’sı (%28,0) lise mezunu, 61’i (%30,5) üniversite mezunu ve 6’sı (%3,0) yüksek lisans/doktora mezunudur.

Annelerin eğitim durumuna bakıldığında; 68'i (%34,0) ilköğretim mezunu, 27'si (%13,5) ortaöğretim mezunu, 52'si (%26,0) lise mezunu, 51'i (%25,5) üniversite mezunu ve 2'si (%1,0) yüksek lisans/doktora mezunudur.

Ekonomik düzeye bakıldığında; 2'si (%1,0) çok düşük ekonomik düzeye, 15'i (%7,5) düşük ekonomik düzeye, 156'sı (%78,0) orta ekonomik düzeye, 26'sı (%13,0) yüksek ekonomik düzeye ve 0'ı (%0,0) çok yüksek ekonomik düzeye sahiptir.

Ailelerinde uzun süre devam etmiş bir meslek, hünere, sanat uğraşı vb. bakıldığında; 84'ünün (%42,0) ailelerinin sanatsal uğraşına sahipken, 116'sı (%58,0) ailelerinin sanatsal uğraşına sahip değildir.

Güzel Sanatlar Fakültesi'nin hangi alanında eğitim aldıklarına bakıldığında; 118'i (%59,0) resim alanında, 37'si (%18,5) müzik alanında, 28'i (%14,0) grafik tasarım alanında ve 17'si (%8,5) heykel alanında eğitim almaktadır.

Alınan eğitim dışında ilgilenilen başka sanatsal alanlara bakıldığında; 112'sinin (%56,0) başka sanatsal alanlarla da ilgilendikleri, 88'inin (%44,0) başka sanatsal alanlarla ilgilenmedikleri belirtilmiştir.

Yaratıcılık gerektiren bir alanda alınan ödüllere bakıldığında; 75'i (%37,5) yaratıcılık gerektiren alanda ödüle sahipken, 125'i (%62,5) yaratıcılık gerektiren alanda herhangi bir ödüle sahip değildir.

Bölümlerini tercih ederken bilinçli tercih yaptıklarına olan inançlarına baktığımızda; 113'ü (%66,5) kesinlikle bilinçli tercih yaptığını, 52'si (%26,0) bilinçli tercih yaptığını, 12'si (%6,0) ne bilinçli ne bilinçsiz tercih yaptığını, 2'si (%1,0) bilinçsiz tercih yaptığını ve 0'ı (%0,0) kesinlikle bilinçsiz tercih yaptığını belirtmiştir.

Alanlarının yaratıcılığa uygunluğuna olan inançlarına baktığımızda; 104'ü (%52,0) kesinlikle uygun olduğunu, 75'si (%37,5) uygun olduğunu, 18'i (%9,0) ne uygun ne uygun değil olduğunu, 2'si (%1,0) uygun olmadığını ve 0'ı (%0,0) kesinlikle uygun olmadığını belirtmiştir.

Alanları ile ilgili görsel ve yazılı yayın takiplerine baktığımızda; 38'i (%19,0) her zaman takip ettiklerini, 99'u (%49,5) genellikle takip ettiklerini, 48'i (%24,0) bazen takip ettiklerini, 13'ü (%6,5) nadiren takip ettiklerini, 2'si (%1,0) hiçbir zaman takip etmediklerini belirtmiştir.

2.3.1.2. Yaratıcılık Cinsiyet İlişkisine İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ilk sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için t-test analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. *Cinsiyete Göre Fark Analizi*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	
Yaratıcılık	Kadın	121	50,4215	25,06650	-,369	,712
	Erkek	79	51,7975	26,83347		

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların, kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının cinsiyete göre fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmıştır. Ne Kadar Yaratıcısınız? ölçeğinde, kadınların ve erkeklerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t(198)=-,369, p>0,05$). Sonuçlara göre, kadın katılımcıların yaratıcılık puan ortalamaları ($\bar{x}=50,4215$, $Ss=25,06650$) erkeklerin puan ortalamaları ($\bar{x}=51,7975$, $Ss=26,83347$) ile birbirine çok yakın sonuçlar göstermektedir. Bu sebepten dolayı herhangi bir anlamlılık saptanmamıştır.

2.3.1.3. Yaratıcılık ile Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Şehir İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği şehirlere göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Yaşamının Büyük Bir Bölümünü Nerede Geçirdiğine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Yaratıcılık	Köy-Kasaba	11	32,7273	12,59437	6,723	,000
	İlçe	33	42,7273	25,60917		
	İl	91	49,2308	24,34661		
	Büyük Şehir	65	60,6615	26,05540		

Tablo 3'te görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının yaşamının büyük bir bölümünü nerede geçirdiği şehirlere göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sorunun alt boyutları ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda yaratıcılık ile kişinin yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yer arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların yaratıcılık puanları ile yaşamının büyük bir kısmını geçirdikleri şehir arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(3,196)=6,723, MSE=609,028, p<0,001$). Post- Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, yaşamının büyük bir kısmını büyük şehirde geçiren katılımcıların yaratıcılık ortalamaları, ($\bar{x}=60,6615, Ss=26,05540$) ilde geçirenlere göre, ($\bar{x}=49,2308, Ss=26,05540$) ilçede geçirenlere göre, ($\bar{x}=42,7273, Ss=25,60917$) ve köy-kasabada geçirenlere göre ($\bar{x}=32,7273, Ss=12,59437$) anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıkların da $p<0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.1.4. Yaratıcılık ile Baba-Anne Eğitiminin İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>Değişkenler</i>		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaratıcılık (Baba Eğitimi)	İlköğretim	44	29,0227	15,12658	43,540	,000
	Ortaöğretim	33	36,3030	17,57748		
	Lise	56	49,9821	24,43953		
	Üniversite	61	73,3770	16,60538		
	Lisansüstü	6	73,8333	9,17424		
Yaratıcılık (Anne Eğitimi)	İlköğretim	68	31,4118	14,85676	52,403	,000
	Ortaöğretim	27	36,8519	16,14526		
	Lise	52	57,9808	24,71841		
	Üniversite	51	76,0980	14,63865		
	Lisansüstü	2	83,0000	2,82843		

Tablo 4'te görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının anne-baba eğitim düzeylerine göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda baba eğitimi ve anne eğitiminin yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur.

Baba eğitiminin farklı eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. ($F(4,195)=43,540, MSE=356,626, p<0,001$). Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, yüksek lisans/doktora mezunu babalara sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=73,8333, Ss=9,17424$) ilköğretim mezunu olanlara göre, ($\bar{x}=29,0227, Ss=15,12658$) ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,3030, Ss=17,57748$) ve lise mezunu olanlara göre ($\bar{x}=49,9812, Ss=24,43953$) yaratıcılık oranları anlamlı

düzeyde yüksektir. Ayrıca üniversite mezunu babalara sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=73,3770$, $Ss=16,60538$) ilköğretim mezunu olanlara göre, ($\bar{x}=29,0227$, $Ss=15,12658$) ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,3030$, $Ss=17,57748$) ve lise mezunu olanlara göre ($\bar{x}=49,9812$, $Ss=24,43953$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Son olarak lise mezunu babalara sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=49,9812$, $Ss=24,43953$) ilköğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=29,0227$, $Ss=15,12658$) ve ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,3030$, $Ss=17,57748$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıkların da $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

Anne eğitiminin farklı eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. ($F(4,195)=52,403, MSE=325,381, p<0,001$). Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, yüksek lisans/doktora mezunu annelere sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=83,0000$, $Ss=2,82843$) ilköğretim mezunu olanlara göre, ($\bar{x}=31,4118$, $Ss=14,85676$) ve ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,8519$, $Ss=16,14526$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca üniversite mezunu annelere sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=76,0980$, $Ss=14,63865$) ilköğretim mezunu olanlara göre, ($\bar{x}=21,4118$, $Ss=14,85676$) ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,8519$, $Ss=16,14526$) ve lise mezunu olanlara göre ($\bar{x}=57,9808$, $Ss=24,71841$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Son olarak lise mezunu annelere sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=57,9808$, $Ss=24,71841$) ilköğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=31,4118$, $Ss=14,85676$) ve ortaöğretim mezunu olanlara göre ($\bar{x}=36,8519$, $Ss=16,14526$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıkların da $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.1.5. Yaratıcılık ile Ekonomik Düzeyin İlişisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri ekonomik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’’ test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Ekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Yaratıcılık	Çok Düşük	2	29,0000	18,38478	9,304	,000
	Düşük	15	32,5333	17,77585		
	Orta	156	49,6731	25,03988		
	Yüksek	27	70,2963	22,61350		
	Çok Yüksek	-	-	-		

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının ekonomik düzeye göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ekonomik düzeyin yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur.

Farklı ekonomik düzeyler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. ($F(3,196)=9,304, MSE=587,968, p<0,001$). Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, yüksek ekonomik düzeye sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=70,2963, Ss=22,61350$) orta ekonomik düzeye sahip olanlara göre, ($\bar{x}=49,6731, Ss=25,03988$) ve düşük ekonomik düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=32,5333, Ss=17,77585$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca orta ekonomik düzeye sahip olan katılımcıların, ($\bar{x}=49,6731, Ss=25,03988$) düşük ekonomik düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=32,5333, Ss=17,77585$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıkların da $p<0,001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.1.6. Yaratıcılık ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri ailelerinin sanatsal eğilimine göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için t-test analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. *Ailenin Sanatsal Eğiliminin Fark Analizi*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	
Yaratıcılık	Evet	84	59,0119	24,57175	3,897	,000
	Hayır	116	45,1379	25,04983		

Tablo 6’da katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının ailesinde uzun süre devam etmiş bir hüner, sanat uğraşı vb. arasında fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmıştır. Yaratıcılık ölçeğinde, ailenin sanatsal eğiliminin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t(198)=3,897, p<0,001$). Sonuçlara göre, ailesinin sanatsal eğilimi olan katılımcıların, ($\bar{x}=59,0119, Ss=24,57175$) sanatsal eğilimi olmayanlara göre ($\bar{x}=45,1379, Ss=25,04983$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,001$).

2.3.1.7. Yaratıcılık ile Eğitim Alanlarının İlişisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın altıncı sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri eğitim alanlarına göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. *Eğitim Alanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Yaratıcılık	Resim	118	41,3390	23,48858	20,272	,000
	Müzik	37	56,6486	21,90284		
	Grafik Tasarım	28	71,8929	18,86863		
	Heykel	17	70,9412	23,77360		

Tablo 7’de görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının eğitim alanlarına göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda eğitim alanının yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur.

Eğitim alanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. ($F(3,196)=20,272, MSE=512,635, p<0,001$). Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, grafik tasarımı bölümünde eğitim alan katılımcıların, ($\bar{x}=71,8929, Ss=18,86863$) resim bölümünde eğitim alanlara göre ($\bar{x}=41,3390, Ss=23,48858$) ve müzik bölümünde eğitim alanlara göre ($\bar{x}=56,6486, Ss=21,90284$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca heykel bölümden eğitim alan katılımcıların, ($\bar{x}=70,9412, Ss=23,77360$) resim bölümünde eğitim alanlara göre ($\bar{x}=41,3390, Ss=23,48858$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Son olarak müzik bölümünde eğitim alan katılımcıların, ($\bar{x}=56,6486, Ss=21,90284$) resim bölümünde eğitim alanlara göre ($\bar{x}=41,3390, Ss=23,48858$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıklarında $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.1.8. Yaratıcılık ile İlgilendiği Başka Sanatsal Alanın İlişisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın yedinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri alanları dışı ilgilendikleri başka sanatsal alana göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için t-test analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Alan Dışı İlgilendiği Başka Sanatsal Alanın Farklılığına İlişkin Fark Analizi

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Yaratıcılık	Evet	112	54,5982	2,277	,024
	Hayır	88	46,3409		

Tablo 8’de katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının alan dışı ilgilendikleri başka sanatsal alanlara göre fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmıştır. Katılımcıların alan dışı ilgilendiği başka sanatsal alanların yaratıcılık oranı üzerinde anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t(198)=2,277, p<0,05$). Sonuçlara göre, alan dışı ilgilendikleri başka sanatsal alan olan katılımcıların, ($\bar{x}=54,5982, Ss=26,49442$) alan dışı ilgilendikleri başka sanatsal alan olmayanlara göre ($\bar{x}=46,3409, Ss=24,06308$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir.

2.3.1.9. Yaratıcılık ile Yaratıcılık Gerektiren Bir Alanda Alınan Ödülün İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın sekizinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri yaratıcılık gerektiren bir alanda alınan ödüle göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için t-test analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. *Yaratıcılık Gerektiren Bir Alanda Alınan Ödülün Farklılığına İlişkin Fark Analizi*

<i>Değişkenler</i>		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Alınan Ödül	Evet	75	53,6667	27,02968	1,152	,251
	Hayır	125	49,3440	24,87261		

Tablo 9’da görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının yaratıcılık gerektiren bir alanda alınan ödüle göre fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmıştır. Katılımcıların yaratıcılık gerektiren bir alanda alınan ödülünün olması durumunun yaratıcılık oranı üzerinde anlamlı bir farkı bulunmamaktadır ($t(198)=1,152, p>0,05$). Sonuçlara göre, yaratıcılık gerektiren bir alanda ödül almış olan katılımcıların yaratıcılık puan ortalaması ($\bar{x}=53,6667, Ss=27,02968$) ile yaratıcılık gerektiren bir alanda ödül almamış olanların yaratıcılık puan ortalaması ($\bar{x}=49,3440, Ss=24,87261$) arasında herhangi bir anlamlılık saptanmamıştır.

2.3.1.10. Yaratıcılık ile Bölümünü Bilinçli Tercih Etme Düzeyinin İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri bölümlerini bilinçli tercih etme düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. *Bilinçli Tercih Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Kesinlikle Bilinçli	133	52,5564	26,68770			
Bilinçli Tercih Düzeyi	Bilinçli	52	47,6731	24,92319	,506	,679
	Ne Bilinçli Ne Bilinçsiz	12	48,0833	18,09298		
	Bilinçsiz	3	49,0000	25,94224		
Kesinlikle Bilinçsiz	-	-	-			

Tablo 10’da görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının bölümlerini bilinçli tercih etme düzeylerine göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların alanlarını tercih ederken bilinçli tercih yaptıkların olan inançlarının yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olmadığı saptanmıştır.

2.3.1.11. Yaratıcılık ile Bölümünün Yaratıcılığa Uygunluğuna Olan İnanç Düzeyinin İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın onuncu sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri bölümünün yaratıcılığa uygunluğuna olan inanç düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu

test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonucu Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. *Bölümünün Yaratıcılığa Uygunluğuna Olan İnanç Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kesinlikle Uygun	104	54,0385	27,07161		
Yaratıcılığa Uygunluk Düzeyi				1,629	,184
Uygun	75	49,3333	24,12430		
Ne Uygun Ne Uygun Değil	18	42,7222	21,90032		
Uygun Değil	3	34,6667	29,53529		
Kesinlikle Uygun Değil	-	-	-		

Tablo 11’de görüldüğü gibi atılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının bölümlerinin yaratıcılığa uygunluğuna olan inanç düzeyine göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların alanlarının yaratıcılığa uygunluğu düşüncesinin yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olmadığı saptanmıştır.

2.3.1.12. Yaratıcılık ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibinin İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın on birinci sorusu “Katılımcıların yaratıcılık düzeyleri görsel ve yazılı yayın takiplerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Görsel ve Yazılı Yayın Takibi Düzeyinin Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Her Zaman	38	62,4737	25,66177		
Yayın Takibi				9,712	,000
Genellikle	99	55,3333	26,10145		
Bazen	48	34,8125	16,30514		
Nadiren	13	49,0000	22,64582		
Hiçbir Zaman	2	16,5000	,70711		

Tablo 12’de görüldüğü gibi katılımcıların kullanılan yaratıcılık ölçeğinde aldıkları puan ortalamalarının görsel ve yazılı yayın takibine göre fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yaratıcılığın hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda görsel ve yazılı yayın takibinin yaratıcılık üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur.

Eğitim alanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. ($F(4,195)=9,712, MSE=562,981, p<0,001$). Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, görsel ve yazılı yayınları her zaman takip eden katılımcıların, ($\bar{x}=62,4737, Ss=25,66177$) bazen takip edenlere göre ($\bar{x}=34,8125, Ss=16,30514$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde düşüktür. Ayrıca görsel ve yazılı yayınları genellikle takip eden katılımcıların, ($\bar{x}=55,3333, Ss=26,10145$) bazen takip edenlere göre ($\bar{x}=34,8125, Ss=16,30514$) yaratıcılık oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farklılıklarında $p<0,001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2. Grup İçi İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin demografik özellikler üzerindeki dağılımlarına bakılmıştır. Demografik değişkenlerin fazla olması nedeni ile tablolarda, yalnızca anlamlı çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

2.3.2.1. Yaratıcılık Düzeyleri İle Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer İlişkisi

Araştırmanın on ikinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdiği yer yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo13. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Köy-Kasaba	İlçe	İl	Büyük Şehir
Üstün Yaratıcılık	0	7	16	25
Ortalamanın Üstünde	0	1	20	13
Ortalama Düzey	2	6	16	6
Ortalamanın Altında	7	13	31	16
Yaratıcı Değil	2	6	8	5

Tablo 13’de görüldüğü gibi katılımcıların yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yer ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yerin yaratıcılık düzeyi üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1,N=200)=27,524,p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü üzere yaşanan şehrin büyüklüğü arttıkça yaratıcılık düzeyi de artış göstermiştir. Yaşamının büyük bir kısmını köy-kasaba ve ilçede geçiren katılımcıların yaratıcılık düzeyi yoğunlukta olarak ortalamanın altında seyrederken, yaşamının büyük bir kısmını il ve büyük şehirlerde geçiren katılımcıların yaratıcılık düzeyleri yoğunlukta olarak ortalamanın üstü, üstün yaratıcılık seviyelerini göstermektedir. Bu farklılıklarında $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.2. Yaratıcılık Düzeyleri ile Anne-Baba Eğitim Düzeyinin İlişkisi

Araştırmanın on üçüncü sorusu ‘‘Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyleri yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 14’de ve Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo14. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Baba Eğitim Düzeyinin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	İlköğretim	Ortaöğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Üstün Yaratıcılık	0	2	10	34	2
Ortalamanın Üstünde	1	0	12	17	4
Ortalama Düzey	6	9	10	5	0
Ortalamanın Altında	27	15	20	5	0
Yaratıcı Değil	10	7	4	0	6

Tablo 14’de görüldüğü gibi katılımcıların babalarının eğitim düzeyi ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların babalarının eğitim

düzeinin yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1,N=200)=115,818,p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü üzere baba eğitimi arttıkça yaratıcılık düzeyi de artış göstermektedir. Babaları ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan katılımcılar ortalama altı, yaratıcı değil düzeylerde yaratıcılık göstermiş, baba eğitimi lise düzeyinde gösteren katılımcılar ortalama düzeyin üstünde ve altında eşit oranlar göstermiş, baba eğitimi üniversite ve yüksek lisans/doktora düzeyinde gösteren katılımcılar ortalama üstü ve üstün yaratıcılık düzeylerinde bir oranlama göstererek yaratıcılık ölçeğini yanıtlamışlardır. Bu farklılıklarında $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo15. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Anne Eğitim Düzeyinin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	İlköğretim	Ortaöğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Üstün Yaratıcılık	0	1	15	30	2
Ortalamanın Üstünde	2	0	14	18	0
Ortalama Düzey	13	10	6	1	0
Ortalamanın Altında	41	13	13	0	0
Yaratıcı Değil	12	3	4	2	2

Tablo 15’de görüldüğü gibi katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların annelerinin eğitim düzeyinin yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1,N=200)=135,139,p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü üzere anne eğitimi arttıkça yaratıcılık düzeyi de artış göstermektedir. Anneleri ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan katılımcılar ortalama altı, yaratıcı değil düzeylerde yaratıcılık göstermiş fakat anne eğitimi lise, üniversite düzeyinde gösteren katılımcılar ortalama üstü ve üstün yaratıcılık düzeylerinde bir oranlama göstererek yaratıcılık ölçeğini yanıtlamışlardır. Yüksek

lisans/doktora mezunu annelere sahip katılımcılar ise eşit oranda dağılım göstermiştir. Bu farklılıklarında $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.3. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ekonomik Düzey İlişkisi

Araştırmanın on beşinci sorusu ‘‘Katılımcıların ekonomik düzeyi yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo16. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Ekonomik Düzey İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
Üstün Yaratıcılık	0	0	33	15	0
Ortalamanın Üstünde	0	1	27	16	0
Ortalama Düzey	1	4	24	1	0
Ortalamanın Altında	0	5	58	4	0
Yaratıcı Değil	1	5	14	1	0

Tablo 16’da görüldüğü gibi katılımcıların ekonomik düzeyleri ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların ekonomik düzeylerinin yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1,N=200)=38,907,p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü üzere yüksek ekonomik düzeyde olan kişilerin sergiledikleri yaratıcılık düzeyleri üstün yaratıcılık ve ortalamanın üstü yaratıcılık

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklarında $p < 0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.4. Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişkisi

Araştırmanın on dördüncü sorusu ‘‘Katılımcıların ailelerinin sanatsal eğilimi yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo17. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin Sanatsal Eğiliminin İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Sanatsal Eğilimi Olanlar	Sanatsal Eğilimi Olmayanlar
Üstün Yaratıcılık	26	22
Ortalamanın Üstünde	21	13
Ortalama Düzey	9	21
Ortalamanın Altında	22	45
Yaratıcı Değil	6	15

Tablo 17’de görüldüğü gibi katılımcıların ailelerinin sanatsal eğilimlerinin farklılığı ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların ailelerinin sanatsal eğiliminin yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1, N=200)=14,007, p=0.02$).

Tabloda da görüldüğü üzere katılımcıların ailelerinin sanatsal eğilimi arttıkça yaratıcılık düzeyinde artış göstermiştir. Buna göre, ailelerinin sanatsal eğilimi olan

katılımcıların üstün yaratıcılık ve ortalama üstü yaratıcılık düzeyleri ailelerinin sanatsal eğilimi olmayan katılımcılara oranla daha yüksektir. Ayrıca ailelerinin sanatsal eğilimi olmayan katılımcıların ortalamanın altı ve yaratıcı değil düzeyleri ailelerinin sanatsal eğilimi olan katılımcılara oranla yüksektir. Bu farklılıklarında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.5. Yaratıcı Düzeyleri ile Eğitim Alanları Arasındaki İlişki

Araştırmanın on beşinci sorusu ‘‘Katılımcıların eğitim alanları yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo18. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Eğitim Alanlarının İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Resim	Müzik	Grafik Tasarım	Heykel
Üstün Yaratıcılık	14	10	14	10
Ortalamanın Üstünde	13	7	10	4
Ortalama Düzey	20	9	1	0
Ortalamanın Altında	53	10	2	2
Yaratıcı Değil	18	1	1	1

Tablo 18’de görüldüğü gibi katılımcıların eğitim alanlarının farklılığı ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların eğitim alanları ile yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1, N=200)=59,614, p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü eğitim alanlarındaki farklılıklar yaratıcılık düzeyini de etkilemiştir. Daha önce yaptığımız tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve sonrasında Post- Hoc Tukey testi sonuçlarına ek olarak burada da karşımıza çıktığı gibi yaratıcılık düzeylerinde sırasıyla diğer bölümlere göre artış gösteren öncelikle grafik tasarım bölümü sonrasında heykel bölümü daha sonra müzik bölümü ve son olarak da resim bölümü şeklinde bir oranlama karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklarında $p < 0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.6. Yaratıcılık Düzeyleri ile Sanatsal İlgi Alanları Arasındaki İlişki

Araştırmanın on altıncı sorusu ‘‘Katılımcıların eğitim alanları dışında başka sanatsal ilgi alanlarının varlığı yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo19. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Sanatsal İlgi Alanları İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Olanlar	Olmayanlar
Üstün Yaratıcılık	32	16
Ortalamanın Üstünde	23	11
Ortalama Düzey	14	16
Ortalamanın Altında	32	35
Yaratıcı Değil	11	10

Tablo 19’da görüldüğü gibi katılımcıların eğitim alanları dışında başka sanatsal alana ilgilerinin farklılığı ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların eğitim alanları dışında başka sanatsal alana olan ilgilerinin

yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1, N=200)=7,106, p=0.027$).

Tabloda da görüldüğü üzere katılımcıların eğitim alanları dışında başka sanatsal alanlara ilgileri arttıkça yaratıcılık düzeyinde artış göstermiştir. Tabloda da görüldüğü üzere eğitim alanları dışında başka sanatsal alanlarla da ilgilenen katılımcıların üstün yaratıcılık ve ortalama üstü yaratıcılık düzeyleri eğitim alanları dışında başka sanatsal alanlar ile ilgilenmeyen katılımcılara oranla daha yüksektir. Ayrıca eğitim alanları dışında başka sanatsal alanlar ile ilgilenmeyen katılımcıların ortalamanın altı ve yaratıcı değil düzeyleri eğitim alanları dışında başka sanatsal alanlarla da ilgilenen katılımcılara oranla yüksektir. Bu farklılıklarında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.2.7. Yaratıcılık Düzeyleri ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibi İlişkisi

Araştırmanın on yedinci sorusu ‘‘Katılımcıların görsel ve yazılı yayın takibi yaratıcılık ölçeğinin düzeyleri üzerinde farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için ki kare bağımsızlık testi analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(10) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucu ise Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo20. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Görsel ve Yazılı Yayın Takibi İlişkisi Ki Kare Testi Analizi*

	Her Zaman	Genellikle	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
Üstün Yaratıcılık	16	30	1	1	0
Ortalamanın Üstünde	8	19	4	3	0
Ortalama Düzey	4	13	9	4	0
Ortalamanın Altında	8	29	27	3	0
Yaratıcı Değil	2	8	7	2	2

Tablo 20’de görüldüğü gibi katılımcıların görsel ve yazılı yayınları takibi ile yaratıcılık düzeyleri üzerindeki dağılımını saptamak için ki kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların yayın takiplerinin yaratıcılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkının olduğu bulunmuştur ($\chi^2(1,N=200)=54,037,p=0.000$).

Tabloda da görüldüğü üzere her zaman ve genellikle yayın takibi yapan katılımcılar bazen, nadiren yayın takibi yapan ve hiçbir zaman yayın takibi yapmayanlara göre sergiledikleri yaratıcılık düzeyleri üstün yaratıcılık ve ortalamanın üstü yaratıcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklarında $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3.3. Değişkenler Arası İlişkiye Yönelik Bulgular

2.3.3.1. Yaratıcılık Düzeyleri İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmanın on sekizinci sorusu ‘‘Katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin psikopatolojik boyutlara göre farklılaşmakta mıdır?’’ sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. ‘‘Ne Kadar Yaratıcısınız?’’ testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve

19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Psikopatolojik Boyutların Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)*

<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Anxiety	Üstün Yaratıcılık	48	36,4375	7,82496	70,131	,000
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	33,2353	6,28157		
	Ortalama Düzey Y.	30	19,0000	8,31285		
	Ortalamanın Altında Y.	67	16,1940	8,43556		
	Yaratıcı Değil	21	14,0476	7,41267		
Depresyon	Üstün Yaratıcılık	48	36,6875	5,12879	62,394	,000
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	33,3529	6,94516		
	Ortalama Düzey Y.	30	19,9667	8,40149		
	Ortalamanın Altında Y.	67	17,2537	9,28561		
	Yaratıcı Değil	21	16,0000	8,58487		
Olumsuz Benlik	Üstün Yaratıcılık	48	33,8542	7,76788	55,530	,000
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	33,1176	7,79574		
	Ortalama Düzey Y.	30	19,0333	9,28285		
	Ortalamanın Altında Y.	67	15,6119	8,33204		
	Yaratıcı Değil	21	12,8095	9,03116		
Somatizasyon	Üstün Yaratıcılık	48	21,1458	4,88589	41,777	,000
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	18,5294	5,90960		
	Ortalama Düzey Y.	30	11,6667	6,48783		
	Ortalamanın Altında Y.	67	9,0000	5,49656		
	Yaratıcı Değil	21	8,4286	7,37273		

	Üstün Yaratıcılık	48	17,8750	3,68796	
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	17,5294	3,65344	
Hostilite	Ortalama Düzey Y.	30	10,6667	4,83046	35,777 ,000
	Ortalamanın Altında Y.	67	9,7612	5,39385	
	Yaratıcı Değil	21	9,5714	4,11791	

Tablo 21 'de görüldüğü gibi katılımcıların yaratıcılık düzeyleri ile kısa semptom envanterinin alt ölçekleri arasında fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Alt ölçeklerin hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post- Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda yaratıcılık düzeyleri ve kısa semptom envanterinin bazı alt ölçeklerinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Kısa Semptom Envanterindeki; Anksiyete alt ölçeğinde, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=70,131, MSE=61,433, p<0,001$). Sonuçlara göre, üstün düzey yaratıcılığa sahip katılımcıların anksiyete ortalamaları, ($\bar{x}=36,4375, Ss=7,82496$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,0000, Ss=8,31285$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=16,1940, Ss=8,43556$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=14,0476, Ss=7,41267$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama üstü yaratıcılık düzeyine sahip katılımcıların anksiyete ortalamaları, ($\bar{x}=33,2353, Ss=6,28157$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,0000, Ss=8,31285$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=16,1940, Ss=8,43556$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=14,0476, Ss=7,41267$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Depresyon alt ölçeğinde de, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=62,394, MSE=61,742, p<0,001$). Sonuçlara göre, üstün düzey

yaratıcılığa sahip katılımcıların depresyon ortalamaları, ($\bar{x}=36,6875$, $Ss=5,12879$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,9667$, $Ss=8,40149$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=17,2537$, $Ss=9,28561$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=16,0000$, $Ss=8,58487$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama üstü yaratıcılık düzeyine sahip katılımcıların depresyon ortalamaları, ($\bar{x}=33,3529$, $Ss=6,94516$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,9667$, $Ss=8,40149$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=17,2537$, $Ss=9,28561$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=16,0000$, $Ss=8,58487$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Olumsuz benlik alt ölçeğinde de, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=55,530$, $MSE=69,506$, $p<0,001$). Sonuçlara göre, üstün düzey yaratıcılığa sahip katılımcıların olumsuz benlik ortalamaları, ($\bar{x}=33,8542$, $Ss=7,76788$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,0333$, $Ss=9,28285$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=15,6119$, $Ss=8,33204$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=12,8095$, $Ss=9,03116$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama üstü yaratıcılık düzeyine sahip katılımcıların olumsuz benlik ortalamaları, ($\bar{x}=33,1176$, $Ss=7,79574$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=19,0333$, $Ss=9,28285$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=15,6119$, $Ss=8,33204$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=12,8095$, $Ss=9,03116$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Somatizasyon alt ölçeğinde de, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=41,777$, $MSE=33,724$, $p<0,001$). Sonuçlara göre, üstün düzey yaratıcılığa sahip katılımcıların somatizasyon ortalamaları, ($\bar{x}=21,1458$, $Ss=4,88589$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=11,6667$, $Ss=6,48783$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,0000$,

$S_s=5,49656$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=8,4286$, $S_s=7,37273$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama üstü yaratıcılık düzeyine sahip katılımcıların somatizasyon ortalamaları, ($\bar{x}=18,5294$, $S_s=5,90960$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=11,6667$, $S_s=6,48783$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,0000$, $S_s=5,49656$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=8,4286$, $S_s=7,37273$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Hostilite alt ölçeğinde de, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=35,777$, $MSE=20,593$, $p<0,001$). Sonuçlara göre, üstün düzey yaratıcılığa sahip katılımcıların hostilite ortalamaları, ($\bar{x}=17,8750$, $S_s=3,68796$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=10,6667$, $S_s=4,83046$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,7612$, $S_s=5,39385$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,5714$, $S_s=4,11791$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama üstü yaratıcılık düzeyine sahip katılımcıların hostilite ortalamaları, ($\bar{x}=17,5294$, $S_s=3,65344$) ortalama düzey yaratıcılığa sahip olanlara göre, ($\bar{x}=10,6667$, $S_s=4,83046$) ortalamanın altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,7612$, $S_s=5,39385$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,5714$, $S_s=4,11791$) anlamlı düzeyde yüksektir.

2.3.3.2. Yaratıcılık Düzeyi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmanın on dokuzuncu sorusu “Katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin kişilik boyutlarına göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. “Ne Kadar Yaratıcısınız?” testi sonuçlarına göre 100-80 arası puan alanların yaratıcılık puanları yüksek, 79-60 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, 59-40 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39-20 arası puan alanların yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altında ve 19-(-100) arasında puan alanların ise yaratıcı olmadıkları test sonucuna göre kabul edilmektedir. Bu doğrultuda bulgular Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. *Yaratıcılık Düzeyleri ile Kişilik Boyutlarının Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)*

<i>Değişkenler</i>		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Dışa Dönüklük	Üstün Yaratıcılık	48	8,7292	2,93721	,317	,867
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	9,3824	3,79006		
	Ortalama Düzey Y.	30	8,9333	3,53244		
	Ortalamanın Altında Y.	67	9,4776	5,96545		
	Yaratıcı Değil	21	8,6190	3,05739		
Yumuşak Başlılık	Üstün Yaratıcılık	48	10,2083	2,06241	,383	,821
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	9,7647	2,65214		
	Ortalama Düzey Y.	30	10,3000	2,54816		
	Ortalamanın Altında Y.	67	9,8657	2,15951		
	Yaratıcı Değil	21	10,0476	1,93588		
Sorumluluk	Üstün Yaratıcılık	48	10,4167	2,69620	1,424	,227
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	10,7353	2,83173		
	Ortalama Düzey Y.	30	10,2000	2,79655		
	Ortalamanın Altında Y.	67	11,2537	2,48842		
	Yaratıcı Değil	21	10,0476	2,78345		
Duygusal Dengelik	Üstün Yaratıcılık	48	7,6042	2,92996	2,427	,049
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	8,2941	2,91838		
	Ortalama Düzey Y.	30	7,7333	2,99348		
	Ortalamanın Altında Y.	67	9,0000	2,68554		
	Yaratıcı Değil	21	9,0476	2,45919		

	Üstün Yaratıcılık	48	10,9792	2,11871		
	Ortalamanın Üstünde Y.	34	11,5588	1,94143		
Deneyime Açıklık	Ortalama Düzey Y.	30	11,9667	2,49805	4,255	,003
	Ortalamanın Altında Y.	67	10,5075	2,53086		
	Yaratıcı Değil	21	9,6667	2,30940		

Tablo 22’de görüldüğü gibi katılımcıların yaratıcılık düzeyleri ile on maddelik kişilik ölçeği alt ölçekleri arasında fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Alt ölçeklerin hangi gruplar ile arasında fark olduğunu saptamak amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında Post-Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda yaratıcılık düzeyleri ve on maddelik kişilik ölçeğinin bazı alt ölçeklerinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Beş Faktör Kişilik Modelinin; Deneyime Açıklık alt ölçeğinde, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=4,255, MSE=5,363, p<0,01$). Sonuçlara göre, ortalama üstü yaratıcılığa sahip katılımcıların deneyime açıklık ortalamaları, ($\bar{x}=11,5588, Ss=1,94143$) yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,6667, Ss=2,30940$) anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca ortalama derece yaratıcılık düzeyine sahip olan katılımcıların deneyime açıklık ortalamaları, ($\bar{x}=11,9667, Ss=2,49805$) ortalama altı yaratıcılık düzeyine sahip olanlara ($\bar{x}=10,5075, Ss=2,53086$) ve yaratıcı olmayan düzeye sahip olanlara göre ($\bar{x}=9,6667, Ss=2,30940$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Beş Faktör Kişilik Modelinin; Duygusal Dengelilik alt ölçeğinde, yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F(4,195)=2,427, MSE=7,904, p<0,05$). Post-Hoc Tukey testi sonuçlarına göre ise duygusal dengeliliğin yaratıcılık düzeyleri değerlerinin birbirlerine çok yakın olması sebebi ile yaratıcılık düzeyleri arasında belirleyici bir fark saptanmamıştır.

2.3.3.3. Yaratıcılığın, Psikopatoloji ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yaratıcılığın psikopatoloji ve kişilik özellikleri ile olan ilişkisinin Pearson Moment Çarpım Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 23’de sunulmuştur.

Tablo 23. *Yaratıcılığın Psikopatoloji ve Kişilik Özellikleri İlişkinin Korelasyon Analizi*

	Y	AN	DP	OB	SM	HS	DD	YB	SR	DDE	DA	
Y	r	1	0,747**	0,715**	0,712**	0,656**	0,611**	0,009	0,022	-0,029	-0,208**	0,200**
AN	r		1	0,832**	0,876**	0,727**	0,737**	-0,080	-0,039	-0,139*	0,212**	0,115
DP	r			1	0,817**	0,732**	0,750**	-0,118	-0,036	-0,131	-0,295**	0,044
OB	r				1	0,668**	0,694**	-0,090	-0,017	-0,143*	-0,299**	0,148*
SM	r					1	0,705**	-0,066	-0,077	-0,080	-0,141*	-0,004
HS	r						1	-0,043	-0,123	-0,179*	-0,231**	0,082
DD	r							1	-0,075	0,250**	0,163*	0,091
YB	r								1	0,211**	0,073	0,086
SR	r									1	0,342**	0,014
DDE	r										1	-0,002
DA	r											1

Tablo 23’de görüldüğü gibi, yaratıcılık testi ile kısa semptom envanteri alt boyutu anksiyete arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,747, p<0,001$). Yaratıcılık arttıkça anksiyetenin de arttığı söylenebilir. Yaratıcılık ve depresyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,715, p<0,001$). Yaratıcılık arttıkça depresyonun da arttığı söylenebilir. Yaratıcılık ve olumsuz benlik arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,712, p<0,001$). Yaratıcılık arttıkça olumsuz benliğin de

arttığı söylenebilir. Yaratıcılık ve somatizasyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,656, p<0,001$). Yaratıcılık arttıkça somatizasyonun da arttığı söylenebilir. Yaratıcılık ve hostilite arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,611, p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında yaratıcılık arttıkça hostilitenin de arttığı söylenebilir.

Yaratıcılık Testi ile On Maddelik Kişilik Özelliği ölçeğinin alt boyutu duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,208, p<0,01$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında yaratıcılık arttıkça duygusal dengeliliğin de azaldığı söylenebilir. Duygusal dengelilik azaldıkça nevrozizm de artmaktadır. Sonuç olarak karşımıza çıkan bu duruma göre; yaratıcılık arttıkça nevrozizmin de arttığını söylenebilir. Yaratıcılık ve deneyime açıklık zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,200, p<0,01$). Bu değerler dikkate alındığında yaratıcılık arttıkça deneyime açıklığın da arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri alt boyutları anksiyete ve depresyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,832, p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında anksiyete arttıkça depresyonun da arttığı söylenebilir. Anksiyete ve olumsuz benlik arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,876, p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında anksiyete arttıkça olumsuz benliğin de arttığı söylenebilir. Anksiyete ve somatizasyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,727, p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında anksiyete arttıkça somatizasyonun da arttığı söylenebilir. Anksiyete ve hostilite arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,737, p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında, anksiyete arttıkça hostilitenin de arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutu anksiyete ile on maddelik kişilik özelliği ölçeğinin alt boyutu sorumluluk arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,139, p\leq 0,05$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında anksiyete arttıkça sorumluluğun azaldığı söylenebilir. Anksiyete ve duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=-0,212, p<0,01$). Bu değerler dikkate alındığında anksiyete arttıkça duygusal dengeliliğin azaldığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri alt boyutları depresyon ve olumsuz benlik arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,817,p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında depresyon arttıkça olumsuz benliğin de arttığı söylenebilir. Depresyon ve somatizasyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,732,p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında depresyon arttıkça somatizasyonun da arttığı söylenebilir. Depresyon ve hostilite arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,750,p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında depresyon arttıkça hostilitenin de arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutu depresyon ile on maddelik kişilik özelliği ölçeğinin alt boyutu duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,295,p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında depresyon arttıkça duygusal dengeliliğin azaldığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri alt boyutları olumsuz benlik ve somatizasyon arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,668,p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında olumsuz benlik arttıkça somatizasyonun da arttığı söylenebilir. Olumsuz benlik ve hostilite arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,694,p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında, olumsuz benlik arttıkça hostilitenin de arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutu olumsuz benlik ile on maddelik kişilik özelliği ölçeğinin alt boyutu sorumluluk arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,143,p<0,05$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında olumsuz benlik arttıkça sorumluluğun azaldığı söylenebilir. Olumsuz benlik ve duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=-0,299,p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında olumsuz benlik arttıkça duygusal dengeliliğin azaldığı söylenebilir. Olumsuz benlik ve deneyime açıklık arasında zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,148,p<0,05$). Bu değerler dikkate alındığında olumsuz benlik arttıkça deneyime açıklığın da arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri alt boyutları somatizasyon ve hostilite arasında güçlü, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,705, p<0,001$). Bu değerler dikkate alındığında, somatizasyon arttıkça hostilitenin de arttığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutu somatizasyon ile on maddelik kişilik özelliği ölçeğinin alt boyutu duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,141, p<0,05$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında somatizasyon arttıkça duygusal dengeliliğin de azaldığı söylenebilir.

Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutu hostilite ile on maddelik kişilik özelliği ölçeğinin alt boyutu sorumluluk arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=-0,179, p<0,05$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında hostilite arttıkça sorumluluğun azaldığı söylenebilir. Hostilite ve duygusal dengelilik arasında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=-0,231, p<0,01$). Bu değerler dikkate alındığında hostilite arttıkça duygusal dengeliliğin azaldığı söylenebilir.

On Maddelik Kişilik Özelliği alt boyutları dışa dönüklük ile sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,250, p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında dışa dönüklük arttıkça sorumluluğun da arttığı söylenebilir. Dışa dönüklük ve duygusal dengelilik arasında zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde bir ilişki vardır ($r(198)=0,163, p<0,05$). Bu değerler dikkate alındığında dışa dönüklük arttıkça duygusal dengeliliğin de arttığı söylenebilir.

On Maddelik Kişilik Özelliği ait ölçeğinin alt boyutları yumuşak başlılık ile sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,211, p<0,01$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında yumuşak başlılık arttıkça sorumluluğun da arttığı söylenebilir.

On Maddelik Kişilik Özelliği'nin alt boyutlarından sorumluluk ile duygusal dengelilik arasında orta, pozitif yönlü ve anlamlı şekilde ilişki vardır ($r(198)=0,342, p<0,001$). Dolayısıyla bu değerler dikkate alındığında sorumluluk arttıkça duygusal dengeliliğin de arttığı söylenebilir.

2.3.3.4. Yaratıcılığın Sosyo Demografik Değişkenler ile Yordayıcılarının İncelenmesi

Yaratıcılığın çalışma kapsamında ele alınan sosyo demografik değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 24’de sunulmuştur.

Tablo 24. *Sosyo Demografik Değişkenlerin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi*

	B	SH	β	t	p
Cinsiyet	-4,604	2,490	-0,088	-1,849	0,066
Yaş	0,378	3,257	0,006	0,116	0,908
Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer	0,512	1,519	0,017	0,337	0,737
Baba Eğitimi	6,696	1,431	0,310	4,678	0,000
Anne Eğitimi	7,419	1,507	0,354	4,921	0,000
Ekonomik Durum	3,624	2,545	0,070	1,424	0,156
Ailenin Sanatsal Eğilimi	-5,808	2,569	-0,112	-2,261	0,025
Eğitim Alanı	5,198	1,318	0,202	3,943	0,000
Başka Sanatsal İlgi Alanı	3,665	2,543	0,071	1,441	0,151
Sanatsal Alanda Alınan Ödül	1,721	2,654	0,032	0,648	0,518
Bilinçli Tercih	-0,942	1,929	-0,025	-0,488	0,626
Bölümün Yaratıcılığa Uygunluğu	-1,800	1,825	-0,050	-0,986	0,325
Yayın Takibi	-1,954	1,514	-0,065	-1,291	0,198

Yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

($F(13,186)=23,985, p<0.001$). Yaratıcılığın; sosyo demografik özellikleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,626$). Bu duruma göre sosyo demografik özellikler; yaratıcılıkta toplam varyansın %62,6'sını açıklamaktadır. Analizler, yaratıcılığın sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarında anne-baba eğitimi, ailenin sanatsal eğilimi ve eğitim alanı tarafından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordandığını göstermektedir. Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından baba eğitimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4,678, p<0.001$). Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,310$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından anne eğitimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4,921, p<0.001$). Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,354$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından ailenin sanatsal eğilimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-2,261, p<0.05$). Ailenin sanatsal ilgi alanını belirlemeye yönelik yapılan ters kodlama sonucuna göre; öğrencilerin ailelerinin sanatsal eğilimlerinin olmaması yaratıcılık düzeyini de azaltmaktadır ($\beta=-0,112$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından eğitim alınan alanı belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,943, p<0.001$). Öğrencilerin eğitim aldıkları alanların düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,202$).

2.3.3.5. Yaratıcılığın Psikopatolojik Değişkenler ile Yordayıcılarının İncelenmesi

Yaratıcılığın çalışma kapsamında ele alınan psikopatoloji alt değişkenleri tarafından yordayıp yordanmadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 25'de sunulmuştur.

Tablo 25. *Psikopatolojinin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi*

	B	SH	β	t	p
Anksiyete	0,701	0,230	0,330	3,050	0,003
Depresyon	0,415	0,206	0,190	2,016	0,045
Olumsuz Benlik	0,326	0,212	0,153	1,540	0,125
Somatizasyon	0,593	0,238	0,181	2,488	0,014
Hostilite	-0,036	0,325	-0,008	-0,112	0,911

Tablo 25’de görüldüğü gibi analiz sonuçları yaratıcılığı; psikopatolojinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(5,194)=59,321, p<0.001$). Yaratıcılığı; psikopatoloji ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,605$). Psikopatoloji yaratıcılıkta toplam varyansın %60,5’ini açıklamaktadır. Analizler, yaratıcılığın psikopatolojinin anksiyete, depresyon ve somatizasyon boyutu tarafından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordandığını göstermektedir. Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından anksiyeteyi belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,050, p<0.01$). Öğrencilerin anksiyete düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,330$). Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından depresyonu belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,016, p<0.05$). Öğrencilerin depresyon düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,190$). Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından somatizasyonu belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,488, p<0.05$). Öğrencilerin somatizasyon düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,181$).

2.3.3.6. Yaratıcılığın Kişilik Özellikleri ile Yordayıcılarının İncelenmesi

Yaratıcılığın çalışma kapsamında ele alınan kişilik özellikleri alt değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. *Kişilik Özelliklerinin Yaratıcılığı Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi*

	B	SH	β	t	p
DD	0,113	0,425	0,019	0,267	0,790
YB	0,172	0,813	0,015	0,212	0,832
S	0,354	0,734	0,037	0,483	0,630
DD	-2,025	0,662	-0,225	-3,061	0,003
DA	2,113	0,746	0,196	2,834	0,005

Yaratıcılık ile kişilik boyutları arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(5,194)=3,627, p<0.01$). Yaratıcılığın; kişilik boyutları ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,085$). Bu duruma göre kişilik boyutları; yaratıcılık da toplam varyansın %8,5’ini açıklamaktadır. Analizler, yaratıcılığın kişiliğin duygusal dengelilik ve yaşantılara açıklık boyutu tarafından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordandığını göstermektedir. Yaratıcılık ile kişilik boyutlarının alt ölçeklerinden duygusal dengeliliği belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-3,061; p<0.01$). Öğrencilerin duygusal dengelilik düzeyi yaratıcılık düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,225$). Yaratıcılık ile kişilik boyutlarının alt ölçeklerinden deneyime açıklığı belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,834, p<0.01$). Öğrencilerin deneyime açıklık düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,196$).

2.3.3.7. Yaratıcılığın Yordayıcılarının İncelenmesi

Yaratıcılığın çalışma kapsamında ele alınan değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27. *Yaratıcılığın Yordayıcılarının Regresyon Analizi*

	B	SH	β	t	p
Cinsiyet	-3,870	1,999	-0,074	-1,936	0,054
Yaş	-2,151	2,702	-0,031	-0,796	0,427
Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer	1,327	1,226	0,044	1,083	0,280
Baba Eğitimi	4,405	1,171	0,204	3,761	0,000
Anne Eğitimi	3,670	1,319	0,175	2,782	0,006
Ekonomik Durum	2,748	2,085	0,053	1,318	0,189
Ailenin Sanatsal Eğilimi	-3,764	2,092	-0,072	-1,800	0,074
Eğitim Alanı	3,411	1,118	0,132	3,052	0,003
Başka Sanatsal İlgi Alanı	2,565	2,129	0,050	1,204	0,230
Sanatsal Alanda Alınan Ödül	0,985	2,140	0,019	0,460	0,646
Bilinçli Tercih	-2,135	1,558	-0,056	-1,371	0,172
Bölümün Yaratıcılığa Uygunluğu	-0,322	1,505	-0,009	-0,214	0,831
Yayın Takibi	-2,441	1,231	-0,082	-1,983	0,049
Anksiyete	0,527	0,193	0,248	2,739	0,007
Depresyon	0,367	0,171	0,168	2,147	0,033
Olumsuz Benlik	-0,055	0,183	-0,026	-0,299	0,766

Somatizasyon	0,505	0,199	0,154	2,535	0,012
Hostilite	-0,355	0,270	-0,082	-1,315	0,190
DD	0,155	0,225	0,026	0,689	0,492
YB	0,047	0,451	0,004	0,103	0,918
S	0,281	0,399	0,029	0,705	0,482
DD	-1,042	0,373	-0,116	-2,796	0,006
DA	1,316	0,416	0,122	3,162	0,002

Tablo 27’de görüldüğü gibi analiz sonuçları yaratıcılığın; psikopatoloji, kişilik boyutları ve sosyo demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(23,176)=27,152, p<0.001$). Yaratıcılığın; psikopatoloji, kişilik boyutları ve sosyo demografik özellikler ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,780$). Psikopatoloji yaratıcılıkta toplam varyansın %60,5’ini, kişilik boyutları yaratıcılıkta toplam varyansın %3,1’ini, sosyo demografik değişkenler ise yaratıcılıkta toplam varyansın %14,5’ini açıklamaktadır. Bütün değişkenler birlikte değerlendirildiğinde yaratıcılıkta toplam varyansın %78’ini açıkladığı görülmüştür.

Yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,930, p<0.001$). Yaratıcılığın; sosyo demografik özellikleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,145$). Bu duruma göre sosyo demografik özellikler; yaratıcılıkta toplam varyansın %14,5’ini açıklamaktadır. Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından baba eğitimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,761, p<0.001$). Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,204$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından anne eğitimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel

olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,782$, $p<0.01$). Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,175$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından eğitim alınan alanı belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,052$, $p<0.01$). Öğrencilerin eğitim aldıkları alanların düzeyleri yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,132$). Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından kişinin görsel ve yazılı yayın takibini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-1,983$, $p<0.05$). Görsel ve yazılı yayın takibinde ters kodlama yapılmasını göz önüne aldığımızda öğrencilerin görsel ve yazılı yayın takibinin azalması yaratıcılık düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,082$).

Yaratıcılık ile psikopatoloji arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=59,321$, $p<0.001$). Yaratıcılığın; psikopatoloji değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,605$). Bu duruma göre psikopatoloji; yaratıcılıkta toplam varyansın %60,5'ini açıklamaktadır. Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından anksiyeteyi belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,739$, $p<0.01$). Öğrencilerin anksiyete düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,248$). Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından depresyonu belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,147$, $p<0.05$). Öğrencilerin depresyon düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,168$). Yaratıcılık ile psikopatolojinin alt boyutlarından somatizasyonu belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,535$, $p<0.05$). Öğrencilerin somatizasyon düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,154$).

Yaratıcılık ile kişilik boyutları arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,164$, $p<0.01$). Yaratıcılığın; kişilik boyutları ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,031$). Bu duruma göre kişilik boyutları; yaratıcılıkta toplam varyansın %3,1'ini açıklamaktadır. Yaratıcılık ile kişilik boyutlarının alt ölçeklerinden duygusal dengeliliği belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-2,796$, $p<0.01$). Öğrencilerin duygusal dengelilik düzeyi yaratıcılık düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,116$). Yaratıcılık ile

kişilik boyutlarının alt ölçeklerinden deneyime açıklığı belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,162$, $p<0.01$). Öğrencilerin deneyime açıklık düzeyi yaratıcılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,122$).

2.4. Analizin Özet Sonucu

Yapılan analiz sonuçlarını toparlayacak olursak yaratıcılık ile demografik değişkenler arasındaki farklılıkların ilişkisine yönelik bulgular incelendiğinde, katılımcıların yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği şehrin büyümesi, anne baba eğitimlerinin artması, ekonomik düzeylerinin artması, katılımcıların ailelerinin sanatsal eğilimi, ilgisi, uzun süredir ilgilendiği bir hüner, sanatsal uğraşın olması, kişinin ilgilendiği sanat uğraşı dışında başka sanatsal ilgi alanlarının olması, görsel ve yazılı yayınları takibinin artması yaratıcılık düzeylerini arttırmaktadır. Ayrıca eğitim alanları arasında sırası ile grafik tasarım bölümü, heykel bölümü, müzik bölümü ve resim bölümü yaratıcılığı en fazla olandan en az olan bölüme doğru bir sıralama göstermiştir.

Yaratıcılık ile psikopatolojik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde ise, korelasyon analizinde anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilete pozitif yönde anlamlı sonuçlar vermiş, yaratıcılık arttıkça ve psikopatolojik değişkenlerinde aynı oranda arttığı görülmüştür. Regresyon analizinde ise anksiyete depresyon ve somatizasyon değişkenlerinin yaratıcılığı yordadığı görülmüştür. Yaratıcılık ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise, duygusal dengelilik ve deneyime açıklık arasında ilişki tespit edilmiştir. Duygusal dengelilik ile yaratıcılık arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Bu durum duygusal dengelilik düştükçe yaratıcılığın arttığını göstermektedir. Duygusal dengeliliğin düşmesiyle nevrozizmin arttığını dikkate alarak duygusal dengeliliğin düşmesiyle artan yaratıcılık aynı zamanda nevrozizmle de artmaktadır. Deneyimlere açıklık arttıkça yaratıcılığın da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma; Güzel Sanatlar alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin; yaratıcılık düzeyleri, psikopatolojik eğilimleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemek ve bu değişkenlerin yaratıcılık üzerindeki etkisini saptamak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmada ele alınan değişkenlerin sosyo demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir.

Öncelikle, yaratıcılığın sosyo demografik değişkenler, psikopatoloji, ve kişilik düzeyleri ile ilişkisini inceleyen bulgular yorumlanmış ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler literatür ışığında değerlendirilmiştir. Daha sonra, yaratıcılığın; psikopatoloji ve kişilik düzeyleri üzerindeki etkileri yorumlanmıştır ve alandaki literatür bilgisiyle benzerlik ve farklılıklar tartışılmaktadır.

3.1. Demografik Değişkenlerdeki Farklılıkların Karşılaştırılması

Çalışmada yer alan değişkenler arasında var olan ilişki desenleri incelendiğinde katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin sosyo demografik değişkenlere göre farklılaştığı görülmektedir. Daha somut bir şekilde ifade edecek olursak, yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasından; yaşamının büyük bir kısmını nerede geçirdiği, anne-babasının eğitim düzeyi, ekonomik düzey, ailenin herhangi bir sanatsal alana karşı eğiliminin varlığı, farklı eğitim alanları, alanı duyduğu ilgi, alanı ile alakalı görsel ve yazılı yayın takibinin arasında anlamlı boyutta bir ilişki tespit edilmiştir.

3.1.1. Yaşamının Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Şehire Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Bulgular yaşamının büyük bir kısmını büyük şehirlerde geçiren katılımcıların yaratıcılık düzeylerinin, yaşamını küçük şehirlerde geçiren katılımcıların düzeylerine oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu alan yazındaki bir kısım çalışma bulgularıyla tutarsızlık gösterirken diğer bir grup çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Alinyazındaki çalışmalara bakıldığında, Tuna ve Temizkalp (2013) tarafından “Öğretmen Adaylarının Yaratıcılık Düzeyleri” üzerine yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri ile yaşamlarının büyük bir kısmını sürdürdükleri yer arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Bu farklılığın sebebi Tuna ve Temizkalp (2013) tarafından yapılan çalışmanın örnekleminde kaynaklanmış olabilir. Tuna ve Temizkalp (2013) bu çalışmayı öğretmen adayları üzerinde yapmış olması böyle bir farklılığa neden olabilir. Çalışmada, büyük ve gelişimi yüksek şehirlerde yaşayan kişilerin gelişim olanaklarının daha fazla olduğu düşünülmesine karşın, yapılan çalışmada büyük şehirde yaşayan ailelerin sosyo ekonomik düzeyinin ve eğitim düzeyinin daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayanlara oranla yüksek olmaması sonucu bu hipotezi karşılamamıştır (Tuna ve Temizkalp 2013).

Çakmak (2005) tarafından yürütülen çalışmada, anasınıfı eğitimi gören altı yaşında olan köy ve kent çocuklarının yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek üzere yapmış olduğu çalışmasında, Kırıkkale'nin köylerinde anasınıfı eğitimi gören yüz beş çocuk ile Kırıkkale il merkezinde anaokulu eğitimi gören yüz beş çocuk ile çalışmasını yürütmüştür. Çocuklarda yaratıcı düzeyi belirlemek adına “Torrance Yaratıcı Düşünme Testi-Şekil Formu” ve “Genel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan alınan sonuçlar doğrultusunda köyde ve kentte yaşayan çocukların yaratıcılık alt ölçeklerinde önemli farklılıklar saptanmıştır. Kentte yaşayan çocukların yaratıcılık düzeyleri köyde yaşayan çocuklara oranla anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Çakmak, 2005).

Kağıtçıbaşı (1981) kırsal kesimdeki yaşamın küçük bir sosyal çevrenin, çocuk gelişiminde denetleyici ve ket vurucu tarzda olumsuz etkilerinin olduğunu, çocuğun gelişimi sürecinde içten gelen kişisel denetim sürecinin gelişim göstermesi

gerekirken, sosyal denetimin artış gösterdiği ve var olan bu durumun çocuğu sıkı bir şekilde birbirine düğümlediği, ailelerin çocuklarını eğitime sürecindeki yetersiz tutumlarının çocukta özgür, düşünen, yaratıcı bir kendilik algısının gelişmesini olumsuz yönde etkilemekte olduğu belirtilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1981).

Nijerya’da Ojeikutu tarafından yapılan çalışmada, kişilerin kırsal ve kentsel kesimde yaşamalarının ve ırk farklılıklarının bu kişilerin ifade etme şekillerini ve yeteneklerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Kentsel kesimden gelen çocukların kırsal kesimden çocuklara kıyasla yaratıcılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kırsal kesimde var olan otoriter ve baskıcı eğitim sisteminin yüksek olmasının yaratıcılık düzeyini etkilediği ve kırsal kesimde büyüyen bu çocukların yaratıcılık düzeylerinin çevreden gelen dış uyarıcılara karşı daha az duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır (Ojeikutu, 1986; akt. Sungur, 1997).

3.1.2. Anne Baba Eğitime Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından anne ve baba eğitimini belirlemek üzere yapılan regresyon analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Buna ek olarak araştırma bulguları incelendiğinde, katılımcıların anne baba eğitim düzeyleri ile yaratıcılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe katılımcıların da yaratıcılık düzeylerinin yükseldiği tespit edilmiştir.

Çakmak (2005) tarafından yürütülen, kent çocuklarının yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelediği çalışmada, çocukların annelerinin ve babalarının eğitim düzeyleri ile yaratıcılık alt boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyleri arttıkça yaratıcılık alt ölçeklerinde de artış gösterdiği bulunmuştur (Çakmak, 2005).

Erkan (2005) tarafından yürütülen çalışmada, altı yaş grubu çocuklarının yaratıcılıklarına drama ve rahatlama çalışmalarının etkisini incelemiştir. Altındağ ilçesinde bulunan iki farklı ilköğretim okulunda eğitim gören altı yaşında hiç drama ve rahatlama çalışması almamış olan çocuklara uygulamıştır. Araştırmada ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Torrance Yaratıcılık Testi Sözel Formunun Şekilsel Kısmı A ve B

Formları' uygulanmıştır. Anneleri üniversite mezunu olan çocukların yaratıcılık testi alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Yıldız (2010) tarafından yürütülen çalışmada, ilköğretim ikinci kademesinde okuyan aktif satranç sporcularının yaratıcılık ve çoklu zekâ alanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, Türkiye Satranç Federasyonu'nun 2008-2009 yılı gerçekleştirdiği şampiyonada yer alan altıncı, yedinci ve sekizinci sınıftan olan 292 erkek ve 208 kız toplamda 500 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmada, "Ne Kadar Yaratıcısınız?" testi ile "Çoklu Zekâ Alanları Envanteri uygulanmıştır. Yapılan değerlendirmede satranç oynayan çocukların anne ve baba eğitim düzeyi yüksek olanların düşük olanlara kıyasla yaratıcılık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Yıldız, 2010).

Özben ve Argun (2005) tarafından yürütülen çalışmada, sosyo demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya, güzel sanatlar bölümünden 42, sosyal bilimler bölümünden 94, fen bilimleri bölümünden 25 olmak üzere toplam da 161 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere Torrance Yaratıcılık Testi'nin Şekil A Formu ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, anne babaların eğitim durumları ve yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı sonuçlar çıkmasa da, yaratıcılık testi alt ölçeklerinde anlamlı düzeyde sonuçlar çıkmıştır (Özben, Argun, 2005).

A. Potur (2007) tarafından yürütülen çalışmada, mimarlık eğitimi başlangıcında bireyin ilgi, yetenek, yaratıcılık düzeyi ile tasarım performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, 2004-2005 yılları arasında eğitim gören Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümünden birinci ve sonuncu sınıf toplam 262 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, Bireyi Tanıma Formu, Kendini Değerlendirme Envanteri, Torrance Yaratıcı Düşünce Testi, Yetenek Değerlendirme Uygulamaları, Mimari Tasarım Performansı Değerlendirme Ölçümleri, Tasarım Problemi Performans Değerlendirme Uygulaması kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmede, baba eğitiminin yaratıcılık puanları üzerinde anlamlı sonuçlarının olmadığını, fakat anne eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinin diğer eğitim düzeylerine oranla yüksek çıktığı görülmüştür.

Aslan, Kamaraj ve Aktan (1997) tarafından yürütülen çalışmada, anne eğitimi ilkokul ve lisansüstü olan öğrencilerin yaratıcılık alt test puanlarında anlamlı sonuçlar tespit edilmiştir. Annelerin eğitim düzeyi üniversite ve üstü olan öğrencilerin yaratıcılık puanları da anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Aslan, Kamaraj, Aktan, 1997).

Tulgay'ın ergenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada, çocukların yaratıcılık düzeyleri ile annelerin eğitim düzeyi arasında anlamlı şekilde bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların, çocuklarının yaratıcılık yeteneğini keşfetmeleri konusunda etkili olduğu ayrıca bu durum için gerekli olan ortamı oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır (Tulgay, 1997).

3.1.3. Ekonomik Düzeye Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından ekonomik düzey üzere yapılan regresyon analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Fakat çalışmamızın Anova ve ki kare bulguları incelendiğinde, kişinin ekonomik düzeyi arttıkça yaratıcılık düzeylerinin de artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Özben ve Argun (2005) tarafında yapılan çalışmada, Buca Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yaratıcılık Boyutları Puanlarının Karşılaştırılması incelenmiştir. Çalışmaya, Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 100 kız ve 61 erkek toplamda 161 kişi katılmıştır. Öğrencilerden 42'si güzel sanatlar, 94'ü sosyal bilimler, 25'i fen bilimleri alanında eğitim almaktadır. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu ve Torrance Yaratıcı Düşünme Ölçeği Sözel A Formu kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, orta seviye ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin yaratıcılık ölçeği alt puanlarında anlamlı sonuçlar elde edilmiş ve diğer öğrencilere kıyasla yaratıcılık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Özben ve Argun, 2005).

Şen (1999) tarafından yapılan, Yaratıcı Düşünmenin Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde İncelenmesi isimli çalışmada, öğrencilerin yaratıcılık testi alt boyutları ile ekonomik düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yüksek ve orta

ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin düşük ekonomik düzeye sahip olanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur (Şen,1999).

3.1.4. Ailenin Sanatsal Eğilimine Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılığın çalışma kapsamında ele alınan değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için yapılan çoklu regresyon analizinde öğrencilerin ailelerinin sanatsal eğilimi üzerine istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamasına karşın, araştırmanın Anova, ki kare ve yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç bulunmuştur. Bulguları incelendiğinde, ailesinin sanatsal eğilimi olanların olmayanlara kıyasla yaratıcılık düzeylerinin artış gösterdiği tespit edilmiştir. Yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizinde ailenin sanatsal ilgi alanını belirlemeye yönelik yapılan ters kodlama sonucuna göre; öğrencilerin ailelerinin sanatsal eğilimlerinin olmaması yaratıcılık düzeyini de azaltmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde daha önce bu boyutu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3.1.5. Alınan Sanatsal Eğitim Alanı Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından alınan sanatsal eğitim alanını belirlemek üzere yapılan regresyon analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Buna ek olarak araştırma bulguları incelendiğinde, katılımcıların aldıkları sanatsal eğitim alanı ile yaratıcılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaratıcılık düzeylerinde sırasıyla diğer bölümlere göre artış gösteren öncelikle grafik tasarım bölümü ikinci olarak heykel bölümü daha sonra müzik bölümü ve son olarak da resim bölümü şeklinde bir oranlama karşımıza çıkmaktadır. Literatürde daha önce bu boyutu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3.1.6. Başka Sanatsal İlgi Alanına Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılık ile sosyo demografik özelliklerin alt boyutlarından kişinin eğitim aldığı alan dışında ilgilendiği başka sanatsal ilgi alanlarının olması üzerine yapılan

regresyon analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Fakat araştırmanın Anova ve ki kare bulguları incelendiğinde, kişinin eğitim aldığı alan dışında ilgilendiği başka sanatsal ilgi alanlarının olmasının yaratıcılık düzeyinde artışa sebep olduğu tespit edilmiştir.

Öner tarafından, Yaratıcılık ve Üstün Zekâ üzerine yapılan çalışmada, üstün yaratıcı gruba dâhil olan kişilerin gelenekselliğin dışında meslek dallarını (film yönetmenliği, araştırmacılık, yazarlık, kaşiflik, sanatkarlık, komedyenlik, dansçılık vb.) tercih ettikleri belirtilmiştir. Üstün yaratıcı gruba dâhil olan kişilerin diğer kişilere oranla birkaç uğraşa veya mesleğe sahip oldukları belirtilmiştir (Öner, 1978).

Özben ve Argun tarafından yürütülen, Sosyo Demografik Özelliklere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeylerinin İncelenmesi çalışmasında, öğrencilerin sahip olduğu boş zaman uğraşlarına bakıldığında en yüksek yaratıcılık düzeyi olan grubun hem müzikle uğraşan hem kitap okuyan grup olduğu tespit edilmiştir (Özben, Argun, 2005).

3.1.7. Yayın Takibine Göre Yaratıcılık Farklılıklarının Tartışılması

Yaratıcılığın çalışma kapsamında yaratıcılık ile sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizinde yaratıcılık ile görsel ve yazılı yayın takibi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Fakat yaratıcılığın ele alınan değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için yapılan çoklu regresyon analizinde öğrencilerin görsel ve yazılı yayın takibinin yaratıcılık üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonucunun olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın Anova, ki kare bulguları incelendiğinde de görsel ve yazılı yayın takibinin artış göstermesinin yaratıcılık düzeylerinde de artış göstereceği tespit edilmiştir. Yaratıcılığın ele alınan değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için yapılan çoklu regresyon analizinde öğrencilerin görsel ve yazılı yayın takibinin ters kodlama sonucuna göre; öğrencilerin görsel ve yazılı yayın takibinde azalma olmasının yaratıcılık düzeyini de azaltmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde daha önce bu boyutu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3.2. Değişkenler Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Çalışmada yer alan değişkenler arasında var olan ilişki desenleri incelendiğinde yaratıcılık ile psikopatoloji ve kişilik özellikleri toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunun, çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde açıklanan yüksek yaratıcılık düzeyinin sebep olduğu psikopatolojik belirtilerin ve kişilik özelliklerinin oynadığı etkin roller ile örtüştüğü görülmektedir. Daha somut ifade edersek, yaratıcılık ile kısa semptom envanteri alt ölçekleri; anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite arasında pozitif yönlü ve yine yaratıcılık ile kişilik testi alt ölçeği duygusal dengelilik ile arasında negatif yönlü ve deneyime açıklık ile pozitif yönlü bir ilişki bulgusuna ulaşılması ilgili kuramlar dikkate alındığında beklenen sonuca ulaşılmıştır.

3.2.1. Psikopatoloji ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Katılımcıların yaratıcılık puanları yükseldikçe psikopatolojik düzeylerinin de aynı oranda yükseldiği karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma yaratıcılık düzeyi yüksek olan bireylerde psikiyatrik hastalıkların yaygın olduğuna yönelik yapılan bir değerlendirmedir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken husus doğru soruyu sorabilmektir. Yaratıcılık ve psikopatoloji ilişkisinden ziyade, yaratıcı kişilerde psikopatoloji bizim çalışma alanımızı oluşturmaktadır.

Bulgular katılımcıların yaratıcılık düzeyleri ile psikopatoloji puanları arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Bulgular, yaratıcılığın, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve yaratıcılığın depresyon, anksiyete ve somatizasyon tarafından anlamlı düzeyde yordandığı öngörülmüştür. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, anksiyetenin, yaratıcılığı yordadığı ve pozitif bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Bulgular, alinyazında anksiyetenin yaratıcılığı yordadığını gösteren diğer çalışmalarla tutarlıdır. Tok ve Sevinç (2012) tarafından yapılan çalışmada, düşünme becerileri eğitiminin okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarından yapılan çıkarımlar dâhilinde yaratıcılığın kaygı ve endişe gerektiren durumlarda yükseldiği belirlenmiştir. Bunun sebebi ise; birey kendisi ile ilişkili oluşturduğu yüksek seviyedeki beklentileri geliştiremeyebilme endişesi

içerisinde olduğundan dolayı yaratıcı ürünü oluşturma aşamasında kendisini daha fazla odaklayacaktır (Tok ve Sevinç, 2012). Davaslıgil (1994) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, kaygı düzeyi yükselen öğrencilerin yaratıcılık becerilerinde de artış gösterdiği görülmektedir (Davaslıgil, 1994). Bu durumda kaygıların, endişelerin, belirsizliklerin yaratıcı süreç içerisinde yaşanabilecek doğal bir süreç olduğunu görmek gerekmektedir. Bu noktada bireyin daha fazla azim göstermesi belirtilmelidir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, depresyonun, yaratıcılığı yordadığı ve pozitif bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Bulgular, alinyazında depresyonun yaratıcılığı yordadığını gösteren diğer çalışmalarla tutarlıdır. Özellikle iki uçlu bozukluğun sebep olduğu major depresyon ve manik dönemlerde yaratıcılık üzerinde yapılan çalışmalar bu durumu desteklemektedir. Nancy Andreasen'ın Iowa Yazarlar Derneği'nde yaptığı çalışma araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir. Andreasen yazarlar derneğinin üyelerinin yaratıcılık düzeylerini uyguladığı test doğrultusunda yaratıcı değil, vasat yaratıcılıkta ve çok yaratıcı olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre üst yaratıcılık grubuna dâhil olan kontrol grubu üyelerinin yapılan testlerden aldıkları değerlendirmelere göre psikopatoloji alt değerlendirme ölçeklerinden bipolar bozukluk, herhangi bir ruhsal bozukluk, intihar düşünceleri kontrol grubuna oranla daha yüksek çıkmıştır (Andreasen, 2015).

Çalışmada yer alan yaratıcılık ve sosyo demografik özellikler arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda, yaratıcılık düzeyinin farklı alanlarda alınan eğitime göre farklılık gösterdiği karşımıza çıkmıştır. Gazetecilik, müzik öğretmenliği ve dans sanatçıları daha çok vasat yaratıcılık sınıfına dahil olurken, roman yazar, konser sanatçısı olan, büyük bir senfonide enstrüman çalan, iyi bir dans grubunda dans eden veya bir icat gibi önemli yaratıcı ürünleri olan kişilerin ise üst düzey yaratıcı olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada özellikle yazarların diğer meslek alanlarındaki kişiler ile karşılaştırılması sonucuna göre yazarların yüksek oranda duygu durum bozukluğuna ve özellikle %43 oranında bipolar bozukluğa sahip oldukları diğer meslek gruplarında ise bu oranın %30 olduğu görülmüştür.

Cem Mumcu'nun (1997) yapmış olduğu başka bir çalışma ise edebiyat, müzik veya plastik sanatlar alanında ürünleri olan 54 sanatçı ile banka genel müdürlüğünde

çalışmakta olan psikiyatrik herhangi bir rahatsızlığı olmayan 33 sağlıklı kişi üzerinde yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda ise, sanatçılarda, 1. derece ve 2. derece akrabalarında duygu durum bozukluklarının yaygın olduğu ve sanatçı kişilerin aile bireylerinin yaratıcılık düzeylerinin daha yüksek çıktığı görülmüştür. Manik ve hipomanik dönemler de ise yaratıcılık düzeylerinin en üst noktalara ulaştığı, depresyon ve ötimide ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. (Mumcu, 1997; akt. Maçkalı, Gülöksüz, Oral, 2013).

Simenova ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada, yaratıcılığın ve iki uçlu bozukluğun genetik geçişini kanıtlamıştır. Çalışmada, iki uçlu bozukluğu olan çocukların ve ebeveylelerinin yaratıcılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Simeonova, Chang, Strong, Ketter, 2005).

Tremblay ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmada, herhangi bir üne sahip olmayan iki uçlu bozukluk tanısı almış olan hastaların mesleki anlamdaki yaratıcılık boyutu değerlendirilmiştir. Epidemiyolojik alan araştırmasından elde edilen verilerin sonuçlarına göre, iki uçlu bozukluğu olan bireylerin yaratıcılık olarak adlandırılan mesleklere (müzisyen, yazar, vb.) sahip olduklarını ve bu bireylerin işlerini yaparken yaratıcı eylemlerde bulunma ihtimallerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Tremblay, Grosskopf, Yang, 2010).

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, olumsuz benliğin, yaratıcılığı yordamadığı saptanmıştır. Buna karşın yapılan korelasyon analizinde olumsuz benlik ve yaratıcılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bulgular, alinyazında olumsuz benlik ve yaratıcılık arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkiyi gösteren diğer çalışmalarla tutarlıdır. Torrance (1974) tarafından yapılan Torrance Yaratıcı Düşünce Testi'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları için farklı yaş, meslek ve eğitim grupları üzerinde yapılan değerlendirmeler göz önünde bulundurulmuştur. Bunun sonucu olarak da yüksek yaratıcı çocuklarda yüksek olumsuz benlik gelişimleri ile yaratıcılık düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek çıktığı görülmüştür. Ayrıca buna örnek olarak, bu çocuklarda Shakespeare ve oyuncak bebeklere karşı aynı anda duydukları ilgi durumu verilebilmektedir (Torrance, 1974; akt. Aslan, 2001).

Sıfat listesi çalışmasının ideal benlik boyutunun yaratıcılık alt ölçekleri ile negatif yönde bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. İdeal benlik kişisel uyum sürecinin bir göstergesi olmasına karşın, yüksek yaratıcılık düzeyi yüksek olan kişilerin ise yüksek uyumluluk göstergesi olan özellikler ile negatif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu belirtilmiştir (Black, 1995).

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, hostilitenin, yaratıcılığı yordamadığı saptanmıştır. Buna karşın yapılan korelasyon analizinde hostilite ve yaratıcılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bulgular, alinyazında hostilite ve yaratıcılık arasındaki herhangi bir ilişkiye yer vermemiştir.

3.2.2. Kişilik Özellikleri ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Katılımcıların yaratıcılık puanları yükseldikçe kişilik alt ölçeklerinin bazı değerlerinin de aynı oranda yükseldiği karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma yaratıcılık düzeyi yüksek olan bireylerde belli kişilik özelliklerinin daha baskın olduğuna yönelik yapılan bir değerlendirmedir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken husus doğru soruyu sorabilmektir. Yaratıcılık ve kişilik özelliklerinin ilişkisinden ziyade, yaratıcı kişilerde var olan kişilik özellikleri bizim çalışma alanımızı oluşturmaktadır.

Bulgular yaratıcılığın beş faktör kişilik modelinin duygusal dengelilik ve yaşantılara açıklık boyutları ile ilişkili olduğunu ve bu iki boyut tarafından anlamlı düzeyde yordandığını göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların duygusal dengelilik düzeyi azaldıkça ve yaşantılara açıklık düzeyi artıkça yaratıcılık düzeyleri de artmaktadır.

Duygusal dengelilik azaldıkça yaratıcılığın artması kişinin nevroitik olma, sakin olamama, soğukkanlı olamama, iyimser olamama durumu ile bağlantılıdır (Şimşek ve Aktaş, 2014). Freud'a göre yaratıcılık, kişinin içsel çatışmalarından doğmaktadır. Çocukluk çağı yaşanmışlıkları ürünün yaratım aşamasında büyük bir öneme ve etkiye sahiptir (Gençtan, 2014; Genç, 2000). Freud'un temsilcisi olduğu psikoanalitik anlayışa göre; sanatsal yaratıcılık, sanatçıda nevroz olduğunun bir temsidir, bu yaklaşım ile sanatçıyı "hasta insan" kategorisine sokar (Kapan Ezici,

2005). Psikoanalitik kuram, yaratıcılığı nevrozlu ruh halinin özgül bir şekilde dışa aktarımı olarak ifade eder.

May kişinin içindeki yaratıcı gücün nevrozun içinde saklı olduğunu savunmaktadır (May, 2016). May'e göre ise yaratıcılığın şizoit, alkolizm, depresyon gibi psikopatolojik sorunlarını beraberinde getirmesine karşın, yaratıcılığın nevrozun bir parçası olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü sanatçılarda var olan nevrozun psikoanalizle tedavi edilmesi sonucunda yaratıcılıkta ortadan kalkacaktır. May bu bağlamda yaratıcılığı nevrozdan ayrı tutarak yaratıcı süreci ilham perilerinin oluşturmasından çıkartarak bu süreci deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya koyar (Milli, 2011).

Koca (2007) tarafından yapılan çalışmada, müzik eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin genel kişilik özelliklerini incelediği çalışmasında müzik eğitimi alan öğrencilerin müzik eğitimi almayan öğrencilere kıyasla nevroitik eğilimlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Koca, 2007).

Şimşek ve Aktaş (2014) tarafından yapılan çalışmada deneyime açıklık arttıkça yaratıcılığın da arttığı görülmektedir. Deneyime açıklık; gelişime, yeniliklere, farklılıklara karşı ilgili olma durumu yaratıcılık ve yenilikçilik ile ifade edilmektedir (Şimşek ve Aktaş, 2014).

York ve John (1992) tarafından yapılan çalışmada, yaratıcılığı yüksek olan orta yaşlı kadınların deneyime daha açık olduğunu, hayata karşı açık, araştırmacı ve sorgulayıcı bir tutum içinde olduklarını ifade etmiştir (York ve John, 1992; akt. Sevi, 2009).

Koca (2007) tarafından yapılan çalışmada, mesleki müzik eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin genel kişilik özelliklerini incelediği çalışmasında müzik eğitimi alan öğrencilerin müzik eğitimi almayan öğrencilere kıyasla kendini geliştirmeleri, deneyime açık olmalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Koca, 2007).

3.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak yaratıcılığı destekleyen bazı öneriler şunlar olabilir:

- I. Yaratıcılığın yukarıda bahsedilen değişkenlerle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, bireyin içinde yaşadığı çevrenin olanakları bireyin yaratıcılık düzeyini etkileyebileceği görülmüştür. Dolayısıyla çocuklara destekleyici çevresel bir yapı sunulmasının onların yaratıcılık düzeylerine olumlu katkıda bulunabilir.
- II. Kişilerin yaratıcılığını geliştirmek, alınan sanatsal eğitimin yanı sıra başka sanatsal eğilimlere kişiler yönlendirilerek katkı sağlanabilir.
- III. Çalışmamızda, bireyin yaptığı görsel ve yazılı yayın takibinin yaratıcılık düzeyini etkileyebileceği görülmüştür. Bireylerin görsel ve yazılı yayın takibi yapmaları konusunda desteklenmeleri uygun olacaktır.
- IV. Güzel sanatlar alanında eğitim alan öğrenciler için deneyime açıklık bir başka yöntemi denemek ya da farklı bakış açılarından görebilmek yaratıcılığı etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Dolayısıyla deneyime açıklık kazandırmak için teşvik edilerek yaratıcılık düzeylerine olumlu katkıda bulunulabilir.
- V. Yaratıcılığın yukarıda bahsedilen değişkenlerle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, bireyin psikopatolojik belirtilerinin bireyin yaratıcılık düzeyini etkileyebileceği görülmüştür. Dolayısıyla yaratıcı kişilerin ruhsal sorunları uzmanlar tarafından araştırılabilir ve bu doğrultuda ihtiyacı olan kişiler Psikoloji veya Psikolojik Danışmanlık birimlerine yönlendirilebilir.
- VI. Öğrencilerin yaşadıkları psikolojik sorunlar ile baş edebilmeleri için uzmanlar tarafından organize edilmiş sunumlar ve seminerler verilebilir.

KAYNAKLAR

Akgeci, T., Şimşek, M. Ő., Çelik, A. (2014). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Őrgütlerde Davranış*. Eğitim Kitapevi Yayınları.

Akhan Utaş, L. (2012). Psikopatolojik Sanat ve Psikiyatrik Tedavide Sanatın KullanılıŐı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal*, 2, 132-135, doi:10.5961/jhes.2012.043.

Akman, Y., Erden, M. (2014). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim – Őđrenme – Őđretme*. (21. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.

Aksoy, U. M. (2011). “Deli Dâhi”: Bipolar Bozukluk ve Yaratıcılık İlişkisine Eleştirel Bir Bakış. *Yeni Symposium*, 49, 233-236.

Aktaş A. (2006). *Farklı Kültürlerdeki Yöneticilerin Kişilik Özelliklerine Dayanarak Liderlik AnlayıŐlarının Belirlenmesi: Türk ve Amerikan Otel Yöneticilerinin KarŐılaŐtırmalı Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Alatlı, A. (2004). *Aydınlanma Değil, Merhamet! (Gogol'un İzinde 1)*. İstanbul: Everest Yayınları.

Alder, H. (2004). *Yaratıcı Zeka*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Alper, Y. (2002). Freud'dan Bugüne yYaratıcı Sanatçı Psikodinamiğine Bakış. *Türk Psikiyatri Dizini*, 4, 65-77.

Anderson, L. W., Kratwohl, D. R., Bloom, B. S. (2001). *A Taxonomy for Learning Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives* New York: Longman.

Andreasen, N. C. (2015). *Yaratıcı Beyin: Dehanın Nörobilimi*. Kıvanç Güney (Çev.). (6. Baskı). Ankara: Akılçelen Kitaplar Yayınevi.

Apa (2013). *DSM-V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. İstanbul: HYB Yayıncılık.

Aslan, E. (1994). *Yaratıcı Düşünceli Bireylerin Psikolojik İhtiyaçları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aslan, E. (2001). Torrance Yaratıcı Düşünce Testinin Türkçe Versiyonu, Atatürk Eğitim Fakültesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 19-40.

Aslan, E., Aktan, E., Kamaraj, I. (1997). Anaokulu Eğitiminin Yaratıcılık ve Yaratıcı Problem Çözme becerisi Üzerindeki Etkisi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 37-48.

Atabek, E. M., Görkey, Ş. (1998). *Başlangıcından Rönesansa Kadar Tıp Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.

Atak, H. (2013). On Maddeli Kişilik Ölçeği'nin Türk Kültürü'ne Uyarlanması. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 50, 312-319, doi: 10.4274/npa.y6128.

Ataman, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*. (2. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Atkinson, R. L., Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Bem, D. J., Geoffrey, R. L. (2015). *Psikolojiye Giriş*. Yavuz Alogan (Çev.). (2. Baskı). İstanbul: Arkadaş Yayıncılık.

Aydın, M. (2009). *Sorun Çözme Becerisi ile Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ayyıldız Potur, A. (2007). *Mimarlık Eğitimi Başlangıcında Bireyin İlgili Yetenek Yaratıcılık Düzeyleri ile Tasarım Performansı Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Babaoğlu, A. N. (2002). *Psikiyatri Tarihi*. İstanbul: Okyanus Yayınları.

Bağcı, H. (2003). *Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Öğrencilerinin Girişte Aldıkları Özel Yetenek Sınav Sonuçlarının ve Bölüm Programlarının Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Başal, H. A., Derman, M. T., Peymi, P. (2010). Sokakta Çalıştırılan Çocukların Benlik Saygısı, Denetim Odağı ve Umutsuzluk Düzeyleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 89-106.

Başaran, İ. E. (1991). *Örgütsel Davranış İnsanın Üretim Gücü*. (2. Baskı). Ankara: Gül Yayınevi.

Baymur, F. B. (2015). *Genel Psikoloji*. (19. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Beghetto, R. A. and Kaufman, J. C. (2013). Fundamentals of Creativity. *Education Leadership*, 70, 10-15.

Bessis, P., Jaqui, H. (1973). *Yaratıcılık Nedir*. Süheyl Gürbaşkan (Çev.). İstanbul: İstanbul Reklam Yayınları.

Biber, Y. (2012). *Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerine Başvuran Yetişkinlerin Psikopatoloji Algılarının ve Psikopatolojiyi Tanıma Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Black, R. A. (1995). *Broken Crayons*. USA: Rab Inc. Athens.

Blaney, P. H., Millon, T. (2008). *Oxford Textbook of Psychopathology*. Newyork: Oxford University Press.

Bozgeyikli, H. (2001). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile Kişiler Arası İlişkilerde Farkında Olma Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bozkurt, G. (1995). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. (2. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Çakmak, A. (2005). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaşındaki Köy ve Kent Çocuklarının Yaratıcılıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Kırıkkale Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çam, M. O., Öztürk Turgut, E., Büyükbayram, A. (2014). Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliğinde Dayanıklılık ve Yaratıcılık. *Journal of Psychiatric Nursing*, 5, 160-163.

Çeliker, H. D., Balım, A. G. (2012). Bilimsel Yaratıcılık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Süreci ve Değerlendirme Ölçütleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 1-21.

Çınardal, C., Diri, M. (2013). Yaratıcı Düşünme, Stratejik Düşünme ve Vahit Bademci: Paradigma Değişikliği Ya Da Bilimsel Devrim, Sıra Dışı Beyinlerin İşidir. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 63-78.

Davaslıgil, Ü. (1994). *Anksiyete Düzeyleri ve Aile Tutumlarının Yaratıcı Düşünmeye Olan Etkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Dede, B. (2009). *Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerinde Etkileri: Bankalar Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

DeJarnette, N. K. (2012). America's Children: Providing Early Exposure to Stem (Science, Technology, Engineering, and Math) Initiatives. *Education*, 133, 72-84.

Demirer Sevimli, A. (2015). *Yaratıcılık ve Sanat Bağlamında Sinema Bir Örnek: Akira Kurosawa*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demyttenaere, K., Bruffaerts, R., Posada-Villa, J., Gasquet, I., Kovess, V., Lepine, J., ... Polidori, G. (2004). Prevalence, Severity and Unmet Need for Treatment of Mental Disorders in the World Health Organization World Mental Health Surveys. *Jama*, 291, 2581-2590.

Deniz, M. E. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklara Dayalı Atılganlıkları Üzerinde Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Doğan, İ. (2014). *Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar*. (13. Baskı). Ankara: Pagem Akademi.

Eker, D. (1991). Ailenin ve Toplumun Akıl Hastalıkları ile İlgili Tutumları. *Aile ve Toplum*, 2, 72-77.

Erinç, S. M. (2004). *Sanat Psikolojisine Giriş*. (2. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Erkan, H. (2005). *Altı Yaş Grubu Çocukların Yaratıcılıklarına Drama ve Rahatlama Çalışmasının Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erkuş, A. (1994). *Psikolojik Terimler Sözlüğü*. Ankara: Doruk Yayınları.

Freud, S. (1999). *Sanat ve Edebiyat*. Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın (Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Genç, E. (2000). *Öğretmenlerde Denetim Odağının Problem Çözmeye Yönelik Yaratıcılıklarıyla İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gençoğlu, C. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeyleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Gençtan, E. (2014). *Psikoanaliz ve Sonrası*. (16. Baskı). Ankara: Metis Yayınları.

Goodwin, F. K., Jamison, K. R. (2007). *Manic Depressive İllness: Bipolar Disorders and Recurrent Depression*. USA: Oxford University Press.

Güney, S. (2015). *Davranış Bilimleri*. (9. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Gürün, O. A. (1996). *Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınları .

Hançerlioğlu, O. (2016). *Felsefe Sözlüğü*. (18. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnanç, B. Y., Yerlikaya, E. E. (2015). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. (2011). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

İpşiroğlu, Z. (1997). *Eğitimde Yeni Arayışlar: Sorunlar, Seçenekler, Öneriler*. İstanbul: Adam Yayınları.

Johnson, D. (2012). Developing Creativity in Every Learner. *Library Media Connection*, 31, 44-46.

Jorm, A. F. (2000). Mental Health Literacy: Public Knowledge and Beliefs About Mental Disorders. *British Journal of Psychiatry*, 177, 396-401.

Jorm, A. F., Korten, A. E., Jacomb, P. A., Christensen, H., Rodgers, B., Pollitt, P. (1997). Mental Health Literacy: A Survey of the Public's Ability to Recognise Mental Disorders and Their Beliefs About the Effectiveness of Treatment. *Medical Journal of Australia*, 166, 182-186.

Jorm, A. F., Nakane, Y., Christensen, H., Yoshioka, K., Griffiths, K. M., Wata, Y. (2005). Public Beliefs About Treatment and Outcome of Mental Disorders: A Comparison of Australia and Japan. *BMC Medicine*, 3, 12.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri, Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık*. İstanbul: Gözlem Matbaacılık.

Kapan Ezici, A. (2005). Sanatçının Kişiliği ve Yaratma Psikolojisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 122-127.

Kapıcı, L. (2010). *Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Yaratıcılık ile Öğrenilmiş Çaresizlik Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karaçay, B. (2009). Yaratıcı Beyin, *Bilim ve Teknik*. (497), 38-43.

Kaufman, J. C. and Sternberg, R. J. (2010). *The Cambridge Handbook of Creativity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Keskin, F., Saltrk, M. (2008). Stratejik Hedeflere Ulaşmada Yöneticilerin Kişisel Davranış Farklılıkları. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1).

Koca, Ş. (2007). *Mesleki Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Genel Kişilik Özelliklerinin Kişilik Envanterine Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Köknel, Ö. (1998). *Kötü Ruh'tan Ruh Sağlığı'na (Türkiye'de Psikiyatri Tarihi)*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. (17. Basım)*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Krishnamurti, J. (2015). *İç Özgürlük*. İstanbul: Yol Yayınları.

Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi. (2. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Lentricchia, F., McAuliffe, J. (2004). *Katiller, Sanatçılar ve Teröristler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ludwig, A. M. (1992). Creative Achievement and Psychopathology: Comparison Among Professions. *American Journal of Psychotherapy*, 46, 330-56.

Maçkalı, Z., Gülöksüz, S., Oral T. (2013). Yaratıcılık ve İki Uçlu Bozukluk. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24.

May, R. (2016). *Yaratma Cesareti. (3. Baskı)*. İstanbul: Metis Yayınları.

Milli, İ. S. (2011). Bir İlham Perisi Olarak Kadın. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van.

Noddings, N. (2013). Standardized Curriculum and Loss of Creativity. *Theory Into Practice*, 52, 210-21

Öncü, T. (2003). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri Şekil Testi Aracılığıyla 12-14 Yaşları Arasındaki Çocukların Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43, 221-237.

Öner, N. (1978). Yaratıcılık ve Üstün Zeka. *Türk Psikoloji Dergisi*, 1, 10-16.

Özbek, A. (1971). *Sosyal Psikiyatriye Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.

Özben, Ş., Argun Y. (2005). Buca Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yaratıcılık Boyutları Puanlarının Karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 16-23.

Özdemir, L. F., Acarkan, İ. (2010). *Dokuz Mizaç Modeline Göre Çocuklarda Mizaç Farklılıkları ve Kişilik Gelişimi*. İstanbul: Lika Yayınları.

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.

Özgür, E. M. (2004). Türkiye’de Toplam Doğurganlık Hızının Mekânsal Dağılışı. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-12.

Özmenler, K. N. (1995). *Antisosyal Kişilik Bozukluklarında Suç Örüntüsüne Göre, Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara.

Öztürk, M. O. (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. İstanbul: HYB Yayınları.

Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2015). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I*. (13. Baskı). İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Post, F. (1994). Creativity and Psychopathology. A study of 291 World Famous Men. *British Journal of Psychiatry*, 165, 22-34.

Range, L. (2005). *Abnormality: Psychological Models* (Ed). N. A. Piotrowski, *Psychology Basics* (Magill’s Choice). A.B.D: Salem Pr. Inc.

Rawlinson, J. G. (1995). *Yaratıcı Düşünme ve Beyin Fırtınası*. İstanbul: Rota Yayınları.

Rein, R. P. and Rein, R. (2000). How to Develop Your Child's Gift and Talents During the Elementary Years. (Rev, 2nd Ed.). Los Angeles: Gifted & Talented.

Rouquette, M. L. (2007). *Yaratıcılık*. Işın Gürbüz (Çev.). Ankara: Dost Kitapevi.

San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim*. (3. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Savaşır, I., Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 9.

Schultz, D. P., Schultz, S. E. (2016). *Modern Psikoloji Tarihi*. (8. Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) ile Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Siew, N. M. (2013). Exploring Primary Science Teachers' Creativity and Attitudes Through Responses to Creative Questions in University Physics Lessons. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 3(1), 93-108.

Simeonova, D. I., Chang, K. D., Strong, C., Ketter, T. A. (2005). Creativity in Familial Bipolar Disorder. *Journal of Psychiatric Research*, 39, 623-631.

Sontag, S. (2013). *Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş*. (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık.

Soygür, H. (1999). Sanat ve "Delilik". *Klinik Psikiyatri*, 2, 124-133.

Sternberg, R. J. (1999). *Handbook of Creativity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sternberg, R. J., Lubart, T. I. (1999). The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. *Handbook of Creativity*, 1, 3-15.

Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Şahin, N., Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk Gençleri İçin Uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, 44-56.

Şen, H. (1999). *Yaratıcı Düşünmenin Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Şener, S. (2006). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. (4. Baskı). Ankara: Dost Kitabevi.

Şimşek, E., Aktaş, H. (2014). Örgütsel Sessizlik ile Kişilik ve Yaşam Doyumu Etkileşimi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14.

Tatlıhoğlu, K. (2010). *Farklı Öz-Anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz-Saygı, Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tok, E., Sevinç, M. (2012). Düşünme Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 37, 164.

Tremblay, C. H., Grosskopf, S., Yang, K. (2010). Brainstorm: Occupational Choice, Bipolar İllness and Creativity, *Economics & Human Biology*, 8, 233-241.

Tulgay, B. (1997). *Yaratıcı Drama Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Yaratıcılıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tuna, S., Temizkalp, G. (2013). Öğretmen Adaylarının Yaratıcılık Düzeyi. *Eğitim ve Öğretim Araştırma Dergisi*, 2, 2146-9199.

Uzunçarşılı, Ü., Cengizhan, S. (1999). *Eğitimde Yaratıcılık ve Ölçümü, Psikoteknik Ölçüm Uygulamaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Bölümü.

Üngüren, E. (2011) *Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Weisberg, R. W., Reeves, L. M. (2013). *Cognition*. New Jersey: Hoboken.

Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Yavuzer, H. S. (1994). *Yaratıcılık*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Yazıcı, H. (1997). *Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Eysenck'in Kişilik Kuramına Dayalı Olarak Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Yıldız, M. (2010). *İlköğretim 2. Kademesinde Okuyan Aktif Satranç Sporcularının Yaratıcılık Ve Çoklu Zeka Alanlarıyla Olan İlişkilerinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zel, U. (2012). *Kişilik ve Liderlik*. (3. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

EKLER

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Güzel Sanatlar alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaratıcılık ve psikopatolojilerinin incelenmesi.

Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığınız sorularda yardım isteyebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak zorunda değilsiniz. Aynı zamanda bu çalışmadan istediğiniz zaman hiçbir neden belirtmeden ayrılma hakkına da sahipsiniz. Böyle bir durumda, tüm cevaplarınız yok edilecek ve araştırma verilerinden çıkarılacaktır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizlenecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcının Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Koordinatörlüğü tarafından yürütülen bu çalışma hakkında verilen yukarıdaki bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunuyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. İstedğim zaman araştırmada kendi isteğimle ayrılabilirim bilgisi ve herhangi bir zarar görmeyeceğim konusunda yeterli bilgi verildi. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:...../...../....

Katılımcı:

Adres/ Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Büşra Gürhan

Adres: Işık üniversitesi

İmza:

Tanık:

Adı Soyadı:

İmza:

EK-1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Lütfen aşağıdaki soruları cevaplayınız. Verdiğiniz yanıtlar sadece araştırma dahilinde gerekli olan istatistiksel veriler için kullanılacaktır. Bunun dışında kesinlikle başka bir yerde kullanılmayacak ve başka şahıs ve kurumlarla paylaşılmayacaktır.

- 1.Cinsiyetiniz: K   E
- 2.Doğum Tarihiniz:
- 3.Yaşamınızın büyük bir bölümünü nerede geçirdiniz?
a.Köy-Kasaba   b.İlçe   c.İl   d.Büyük Şehir
- 4.Baba Eğitim Durumu: İlkokul   Ortaokul   Lise   Üniversite   Lisansüstü
- 5.Anne Eğitim Durumu: İlkokul   Ortaokul   Lise   Üniversite Lisansüstü
- 6.Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?
a.Çok Düşük   b.Düşük   c.Orta   d.Yüksek
e.Çok Yüksek
- 7.Ailenizde uzun süre devam etmiş bir meslek, hüner, sanat uğraşı vb. var mı?
a.Evet   b.Hayır
- 8.Güzel Sanatların hangi alanında eğitim alıyorsunuz?
- 9.Aldığınız eğitim dışında ilgilendiğiniz başka sanatsal alanlar var mı?
a.Evet   b.Hayır
- 10.Yaratıcılık gerektiren bir alanda almış olduğunuz ödülünüz var mı?
a.Evet   b.Hayır
- 11.Bölümünüzü tercih ederken bilinçli tercih yaptığınıza inanıyor musunuz?
a.kesinlikle bilinçli   b.bilinçli   c.ne bilinçli-ne bilinçsiz   d. bilinçsiz   e.kesinlikle bilinçsiz
- 12.Alanınızın yaratıcılığınıza uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
a.kesinlikle uygun   b.uygun   c.ne uygun-ne uygun değil   d.uygun değil
e. kesinlikle uygun değil
- 13.Alanınızla ilgili görsel ve yazılı yayınları takip eder misiniz?
a.her zaman   b. genellikle   c. bazen   d.nadiren   e.hiçbir zaman

Ek-2. Kısa Semptom Envanteri

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtilerin ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her bir maddeyi lütfen dikkatli okuyun. Daha sonra o belirtilerin SİZDE BUGÜN DÂHİL SON BİR HAFTADIR NE KADAR VAROLDUĞUNU yandaki bölmede uygun olan yerde işaretleyin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Yanıtlarınız kurşun kalemle işaretleyin. Eğer fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızı silin.

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeye göre değerlendirin.

Bu belirtiler son bir haftadır sizde ne kadar var?

0:Hiç yok   1:Biraz var   2:Orta derecede var   3:Epey var   4:Çok fazla
fazla   var

1- İçinizdeki sınırlılık ve titreme hali	0	1	2	3	4
2- Baygınlık ve baş dönmesi	0	1	2	3	4
3- Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri	0	1	2	3	4
4- Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu	0	1	2	3	4
5- Olayları hatırlamada güçlük	0	1	2	3	4
6- Çok kolayca kızıp öfkelenme	0	1	2	3	4
7- Göğüs bölgesinde ağrılar	0	1	2	3	4
8- Meydanlık yerlerden korkma duygusu	0	1	2	3	4
9- Yaşamınıza son verme duygusu	0	1	2	3	4
10- İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi	0	1	2	3	4
11- İştahta bozukluklar	0	1	2	3	4
12- Hiçbir nedeni olmayan ani korkular	0	1	2	3	4
13- Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	0	1	2	3	4
14- Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4
15- İşleri bitirme konusunda kendine engellenmiş hissetmek	0	1	2	3	4
16- Yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4
17- Hüzünlü, kederli hissetmek	0	1	2	3	4
18- Hiçbir şeye ilgi duymamak	0	1	2	3	4
19- Ağlamaklı hissetmek	0	1	2	3	4
20- Kolayca incinebilmek, kırılmak	0	1	2	3	4
21- İnsanların sizi sevmediğine, kötü davrandığına inanmak	0	1	2	3	4
22- Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	0	1	2	3	4
23- Mide bozukluğu, bunaltı	0	1	2	3	4
24- Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu	0	1	2	3	4
25- Uykuya dalmada güçlük	0	1	2	3	4
26- Yaptığımız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etmek	0	1	2	3	4
27- Karar vermede güçlük	0	1	2	3	4
28- Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalar ile seyahatlerden korkmam		1	2	3	4
29- Nefes darlığı, nefessiz kalmak	0	1	2	3	4
30- Sıcak soğuk basmaları	0	1	2	3	4
31- Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer ya da etkinliklerden uzak kalmaya çalışmak	0	1	2	3	4
32- Kafanızın "bomboş" kalması	0	1	2	3	4
33- Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	0	1	2	3	4
34- Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği	0	1	2	3	4
35- Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları	0	1	2	3	4
36- Konsantrasyon (dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük	0	1	2	3	4
37- Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık ve güçsüzlük	0	1	2	3	4
38- Kendini gergin ve tedirgin hissetmek	0	1	2	3	4
39- Ölme ve ölüm üzerine düşünceler	0	1	2	3	4
40- Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	0	1	2	3	4
41- Bir şeyleri kırma dökme isteği	0	1	2	3	4
42- Diğerlerinin yanındayken yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	0	1	2	3	4
43- Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	0	1	2	3	4
44- Bir başka insana hiç yakınlık duymak	0	1	2	3	4
45- Dehşet ve panik nöbetleri	0	1	2	3	4
46- Sık sık tartışmaya girmek	0	1	2	3	4
47- Yalnız bırakıldığında / kaldığında sınırlılık hissetmek	0	1	2	3	4
48- Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmemek	0	1	2	3	4
49- Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetmek	0	1	2	3	4
50- Kendini değersiz görmek	0	1	2	3	4
51- Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu	0	1	2	3	4
52- Suçluluk duyguları	0	1	2	3	4
53- Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri	0	1	2	3	4

Ek-3. Ne Kadar Yaratıcısınız Testi

(1) Tamamıyla katılıyorum;

(2) Katılıyorum;

(3) Kararsızım;

(4) Katılmıyorum;

(5) Kesinlikle katılmıyorum;

1) Belirli bir sorunu çözerken her zaman doğru işlemleri takip ettiğim konusunda büyük ölçüde emin olarak çalışırım.

1-2-3-4-5

2) Cevabını alamayacağımı düşündüğüm soruları sormak boş yere vakit kaybıdır.

1-2-3-4-5

3) Sorun çözmeye adım adım mantıklı aşamaların en iyi yöntem olduğuna inanırım.

1-2-3-4-5

4) Zaman zaman topluluk içinde insanları şaşırtacak kadar değişik fikirler ortaya atarım.

1-2-3-4-5

5) Başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri konusunda oldukça fazla kafa yorarım.

1-2-3-4-5

6) İnsanlık için özel şeyler yapabileceğime inanıyorum.

1-2-3-4-5

7) Benim için doğru olanları yapmak, başkalarının onayını kazanmaktan daha önemlidir.

1-2-3-4-5

8) Olaylar karşısında emin davranmayanlara saygımı yitiririm.

1-2-3-4-5

9) Güç problemlerin çözümü ile bir süre uğraşabilirim.

1-2-3-4-5

10) Sırasında bazı konulara kendimi fazlasıyla kaptırırım.

1-2-3-4-5

11) Çoğunlukla en iyi fikirler özellikle meşgul olmadığım zamanlarda aklıma gelir.

1-2-3-4-5

12) Bir sorunun çözümüne yaklaştığımda önsezilerime ve doğruluk veya yanlışlık hislerime güvenirim. 1-2-3-4-5

13) Sorun çözdüğüm zamanlar, analiz aşamasında daha hızlı; elde ettiğim bilgiyi sentezleme aşamasında ise daha yavaş çalışırım.

1-2-3-4-5

14) Bir şeyler biriktirme ile ilgili uğraşları severim.

1-2-3-4-5

15) Hayal âlemine dalmak, birçok önemli projenin ortaya çıkmasını sağlar.

1-2-3-4-5

16) Eğer mesleğim dışında iki meslek arasında seçim yapmam istenseydi, bir kâşif yerine bir tıp doktoru olmayı tercih ederdim.

1-2-3-4-5

17) Aynı toplumsal sınıf ve aynı meslek grubundan kişilerle daha kolay anlaşabilirim.

1-2-3-4-5

18) İleri düzeyde estetik duyarlılığına sahibim.

1-2-3-4-5

19) Sorun çözümünde önseziler güvenilir rehberdir.

1-2-3-4-5

20) Başkalarına düşüncelerimi beğendirmekten çok, yeni fikirler çıkarmayı severim.

1-2-3-4-5

21) Kendimi yetersiz gördüğüm alanlardan kaçınırım.

1-2-3-4-5

22) Bana göre bilginin kaynağı içeriğinden daha önemlidir.

1-2-3-4-5

23) "Önce iş sonra eğlence" kuralını uygulayandan hoşlanırım.

1-2-3-4-5

24) Başkalarının gösterdiği saygıdan çok insanın kendisine olan saygısı daha önemlidir.

1-2-3-4-5

25) Kusursuzluk peşinde koşan kişilerin, pek akıllı olmadığı düşüncesindeyim.

1-2-3-4-5

26) Başkalarını etkilemeyi gerektiren işleri severim.

1-2-3-4-5

27) Her şeye bir yer bulunması ve her şeyin yerli yerinde olması benim için önemlidir.

1-2-3-4-5

28) Fazlasıyla ilginç fikirler üretmek isteyen kişiler bana göre pratik değillerdir.

1-2-3-4-5

29) Hiç bir çıkış yolu bulunmasa da yeni düşüncelerle dolu olmayı her zaman severim.

1-2-3-4-5

30) Bir soruna belirli bir yaklaşımın yarar sağlamayacağını anladığımda yöntemimi rahatlıkla değiştirebilirim.

1-2-3-4-5

31) Cevabı olmayan sorular sormaktan hoşlanmam.

1-2-3-4-5

32) İlgilerim uğruna meslek değiştirme yerine, mesleğim uğruna ilgilerimi değiştiririm.

1-2-3-4-5

33) Bir sorunu çözememek, zaman zaman yanlış soruların sorulması yüzündendir.

1-2-3-4-5

34) Zaman zaman sorulara şipşak çözümler bulabilirim.

1-2-3-4-5

35) Kişinin yanlışlarını analiz etmesi boşuna zaman kaybıdır.

1-2-3-4-5

36) Yalnızca düzensiz bir şekilde düşünenler benzetme ve analizlere başvururlar.

1-2-3-4-5

37) Yakalanmadığı sürece, her zaman bir dolandırıcının zekâsına hayran kalmışımdır.

1-2-3-4-5

38) Sık sık, pek anlayamadığım ve açıklayamadığım bir sorun üzerinde çalışmaya başlarım.

1-2-3-4-5

39) Sık sık insan, yol ve küçük şehirlerin isimlerini unuturum.

1-2-3-4-5

40) Başarının yolunun çok çalışmaktan geçtiği inancındayım.

1-2-3-4-5

41) iyi bir grup üyesi olarak kabul edilmek benim için önemlidir.

1-2-3-4-5

42) İçimden geçenleri kontrol altında tutmasını bilirim.

1-2-3-4-5

43) Sorumluluk duygusuna sahip bütünüyle güvenilir bir kişiyim.

1-2-3-4-5

44) Kesin olmayan ve sezilmesi güç konulardan hoşlanmam.

1-2-3-4-5

45) Grup ile çalışmayı tek başına çalışmaya tercih ederim.

1-2-3-4-5

46) Birçok kişinin sorunu, olay ve olguları çok ciddiye almaktan kaynaklanır.

1-2-3-4-5

47) Sorunları kenara atmayarak, sık sık onların üzerinde çalışırım.

1-2-3-4-5

48) Ulaşmayı tasarladığım hedeflerim uğruna çabuk elde edebileceğim bir kazancı ya da rahatlığı kolaylıkla bir kenara atabilirim.

1-2-3-4-5

49) Bir Üniversite profesörü olsaydım teoriye dayalı dersler yerine uygulamalı ders vermeyi tercih ederdim.

1-2-3-4-5

50) Yaşamın gizemi ilgimi çeker.

1-2-3-4-5

Ek-4. On Maddelik Kişilik Özelliği

Aşağıdaki ifadeler kendinizi ne kadar iyi tanımlıyor?

Katılmıyorum (1)	Orta Katılmıyorum (2)	Biraz Katılmıyorum (3)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (4)	Biraz Katılıyorum (5)	Orta Katılıyorum (6)	Katılıyorum (7)
Kendimi ..... olarak görürüm:						
1.....Dışa dönük, istekli						
2..... Eleştirel, kavgacı						
3..... Güvenilir, öz disiplinli						
4.....Kaygılı, kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayan						
5.....Yeni yaşantılara açık, karmaşık						
6..... Çekingen, sessiz						
7.....Sempatik, sıcak						
8..... Altüst olmuş, dikkatsiz						
9..... Sakin, duygusal olarak dengeli						
10..... Geleneksel, yaratıcı olmayan						

ÖZGEÇMİŞ

Büşra Gürhan 24 Mayıs 1992 de Denizli’de doğdu. 2014 yılında Işık Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun oldu. Lisans eğitimi stajını Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nde tamamladı. 2014 yılında Işık Üniversitesi’nde Klinik Psikoloji Yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek Lisans eğitimi süresince Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde uzmanlık stajını tamamladı. Karanlıkta Diyalog projesinde görev aldı. Daha sonra Yeni Bambi Kreş ve Gündüz Bakımevi’nde sorumlu müdür olarak görev yaptı. Ardından bireysel danışmanlık hizmeti vererek çalışma hayatını sürdürdü.